Biblioteca Centrală

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Gazeta literară

Anul IX. nr. 458 — 51

Joi 20 decembrie 1962

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNA

8 pagini 50 bani

IN ACEST NUMAR:

EUSEBIU CAMILAR: „Delta..."

V. EM. GALAN: „Concret: particularități contemporane"

A. E. BACONSKY: „Dandysm și desuetudine"

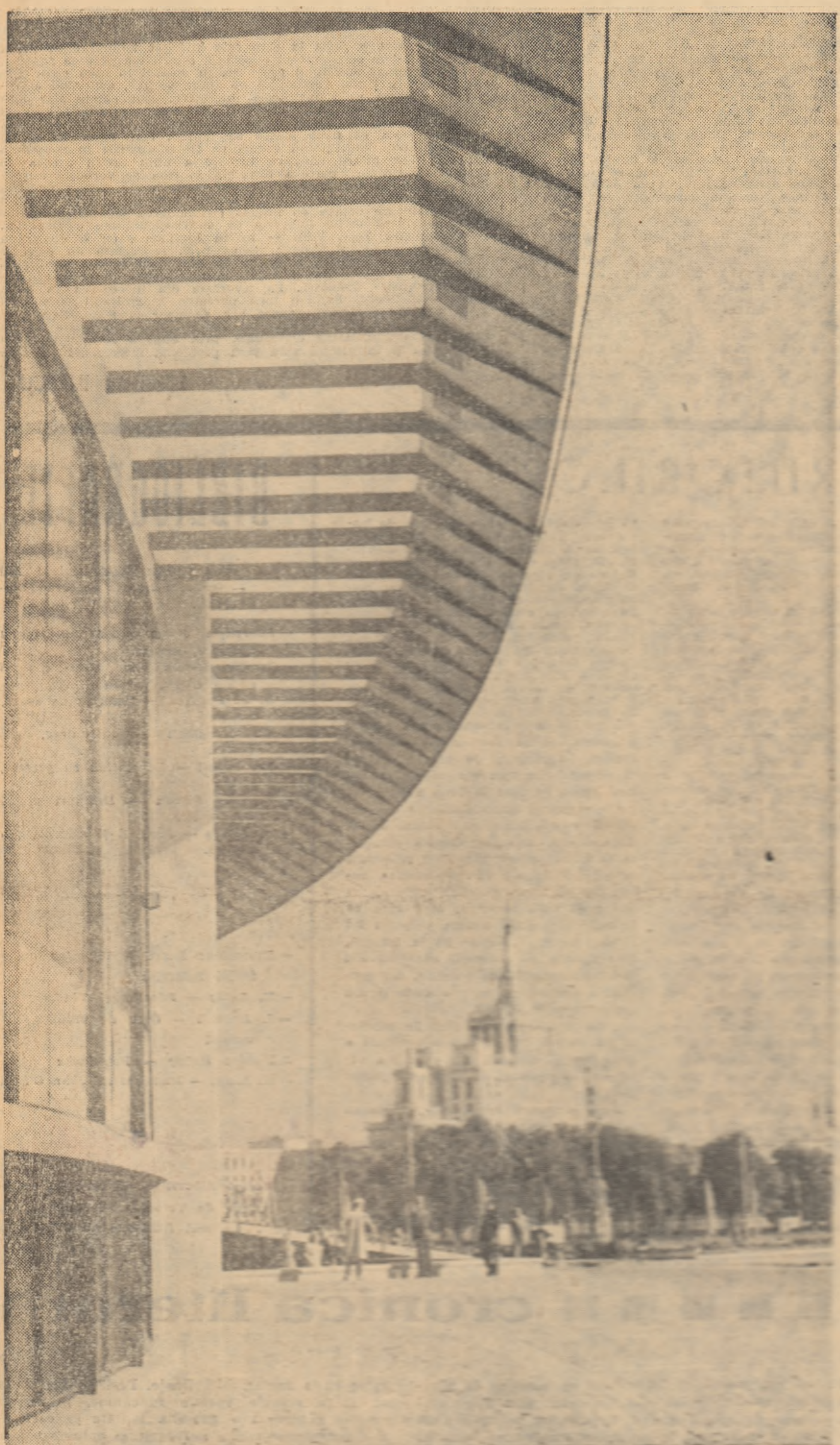

Foto: GH. ȘERBAN

Ningea cu flori...

De cîte ori se mai împlinește un an de cînd s-a născut Republica noastră populară, ne bucurăm și parcă nu ne vine a crede: a mai trecut un an — cît de repede se scurge vremea! Și, cu aceeași bucurie retrăim de fiecare dată entuziasmul năvalnic din acele zile...

Era în toiul iernii și se cerneau fulgi albi, dar părea mai curînd că era primăvară și că ningea cu flori. Și era tocmai la sfîrșitul anului și înaintea unui An Nou, dar simțeam cu toții și o știam: era începutul unei vieți noi!

Da, cît de repede se scurge vremea — dar ea trece repede numai pentru acei oameni cărora le-a adus împlinirea năzuințelor de-o viață întreagă, fericirea unei existențe active și libertatea și pacea. Cît de lungi, de lineari, de sarbezi, de pustii și de dezmădăjduiți se perindau anii vieții noastre în lumea capitalistă, cît de nesfîrșită și de apăsătoare era fiece clipă, fiece răsuflare în iadul fascismului care a precedat eliberarea noastră mult așteptată!

Dar și toate astea trecuseră, trecuseră pentru totdeauna, și iată că acum, în ultimele zile ale anului decembrie, marele, istoricul eveniment, certitudinea înfăptuirii, adevăratei de fericire, a culturii vremii, pregătită și înfăptuită prin lupta oamenilor muncii din țara noastră sub conducerea hotărîtă a partidului. Am trăit cu toții acele clipe neuitate ale marelui eveniment istoric. Aveam însumată noastră ani de muncă încordată pentru construirea [redacted], ani de vigilență neobosită în lupta cu dușmanul de clasă, ani de luptă pentru apărarea păcii, ani de creștere și devenire, de experiență și învățătură, anii transformării conștiinței noastre, ai dezvoltării și înfloririi noastre în [illegible] de granit al existenței și creației colective, ani ai cutezanței, ai perseverenței neclintite, ai stăruinței și mersului înainte, conduși și îndrumați de partidul nostru iubit.

Da, viața în Republica noastră populară s-a schimbat enorm în timpul celor [redacted] ani ce s-au scurs de la proclamarea ei. Numai pentru a înșira cuceririle cele mai de seamă pe care ni le-au adus acești ani, n-ar ajunge întregul spațiu al unui număr din „Gazeta literară". Căci pentru a da acestor cuceriri locul ce li se cuvine, ar trebui de fapt să arătăm ce-au adus ele multelor milioane de exploatați, de trudiți și de [illegible], ar trebui să arătăm ce înseamnă ele pentru tineretul nostru a cărui viață a căpătat un conținut real și un sens uman, ce înseamnă aceste cuceriri pentru muncitorii mai vîrstnici ai căror ani de bătrînețe nu mai sînt amenințați de fantoma nesiguranței zilei de mîine. Am spune prea puțin dacă nu am arăta decît că regimul nostru democrat-popular a asigurat oamenilor muncii o viață omenească demnă, căci el le-a dat cu mult mai mult: o existență plină de bucuria vieții, de satisfacția afirmării. Trebuie să-i vezi pe oamenii muncii de la noi la strung sau la tractor, trebuie să vezi masele de cumpărători umplînd marile magazine din capitală sau din orașele noastre de provincie, sau masele noilor vilegiaturiști, care vizitează localitățile noastre balneare, climaterice sau litoralul, trebuie să vezi zecile de mii de locuințe noi, moderne, prevăzute cu tot confortul, apartamentele luminoase pe care le ocupă și le vor ocupa în număr tot mai mare muncitorii noștri, pentru a dobîndi certitudinea că pentru oamenii aceștia, o dată pentru totdeauna, nu mai poate exista o întoarcere a mersului istoriei.

Și dacă îmi este îngăduit să menționez un alt domeniu, care-i în deosebi apropiat inimii celui ce scrie aceste rînduri, aș pomeni despre transformarea uriașă pe care anii Republicii noastre populare au desăvîrșit-o în sectorul învățămîntului public general, despre răspîndirea și promovarea tuturor ramurilor științei, a literaturii, muzicii și artelor plastice, despre stîrpirea definitivă a analfabetismului, despre extraordinara dezvoltare a producției de carte și a activității editoriale, despre numărul mereu în creștere al bibliotecilor publice, al căminelor culturale, al echipelor artistice de amatori din cele mai îndepărtate colțuri ale țării; și, în primul rînd, pe de-o parte uriașul interes, adevărata „foame" pe care masele largi ale poporului muncitor o au pentru toate manifestările culturale și pe de alta, neasemuitul avînt al tuturor acestor manifestări, al creației poetice muzicale și plastice, într-o măsură nemaiîntîlnită. Cine ține seama de toate aceste hotărîtoare transformări ale vieții noastre noi cu adevărat creatoare, nu poate să nu înțeleagă în adîncime succesele înregistrate de poporul nostru în toate domeniile vieții, în cei cincisprezece ani ai Republicii noastre populare. Aud adeseori spunîndu-se că toți acești oameni care se împărtășesc din binefacerile vieții noastre noi, se obișnuiesc treptat cu ele și le consideră ca fiind firești, uitînd că a fost cîndva altfel, și că, mai ales tineretul, în curînd nici nu va mai ști cum a fost altădată. Ceva adevărat este în această constatare și chiar ea dovedește uriașele transformări petrecute în existența socială. Dar nici atît de uituci nu sînt „bătrînii" noștri și nici tinerilor noștri nu le e atît de necunoscut trecutul, ei care învață la școală cum a fost altădată, dacă nu o află chiar de la părinții lor. Elanul, în ritmul muncii noastre de desăvîrșire a construcției socialismului, rezultatele acestei epopei măreție de construcție care a cuprins toate planurile țării sînt dovezi grăitoare că poporul nostru traduce impetuos în faptă linia spre mîine trasată de partid.

Alfred Margul SPERBER

SCANDALURI MONARHICE

Nu trebuie să te cufunzi în adîncul istoriei, ca să vezi cît au fost de nefaste, în viața popoarelor, monarhiile, expresii ale celor mai retrograde regimuri, sisteme de guvernare care mai prelungesc încă în cîteva, — puține de altfel, — țări ale lumii formele orînduirii feudale.

Secolul nostru e plin de întîmplările tragi-comice, multe din ele sîngeroase, care s-au petrecut la curțile regale sau imperiale.

Copilăria noastră, la începutul acestui veac, a fost emoționată de două tragice întîmplări numite, una „drama de la Belgrad", alta „drama de la Mayerling". Cea dintîi: asasinarea unui rege dintr-o dinastie sîrbească și întronarea unui vlăstar al dinastiei inamice. Ziarele au vuit luni întregi, relatînd peripețiile complotului și ale nopții de masacru, cînd a căzut sub gloanțe și Draga Mașin, soția regelui asasinat. Rareori s-a scris și s-a vorbit atîta despre o întîmplare petrecută într-un palat regal.

La noi s-a jucat, de către actorii C. Radovici și Victor Antonescu, o piesă numită „Drama de la Belgrad".

Această melodramă a „desfundat mahalalele", cum se spune în limbajul teatral.

„Drama de la Mayerling" a avut un substrat mai complicat. Au circulat tot felul de versiuni, mai ales în primele zile, cînd vestea s-a răspîndit pe tot globul.

Adevărul a fost dat la iveală abia după o jumătate de secol. Oamenii de vîrsta noastră își amintesc faptele:

În localitatea Mayerling, din apropierea Vienei, s-a sinucis, după ce-și împușcase iubita, Rudolf, fiul lui Franz Iosif și moștenitorul tronului austro-ungar. Primele comunicate oficiale au anunțat în mai multe chipuri, evenimentul. Cea dintîi informație a fost născocirea unei morți subite, a unei congestii care trăznise pe vlăstarul habsburg. Pe urmă, știrea a fost rectificată. S-a popularizat o legendă, care a ținut pînă mai acum cîțiva ani, o versiune romantică, menită să impresioneze masele. Și anume:

Viitorul suveran al Austro-Ungariei era îndrăgostit de o tînără din burghezie, Maria Vecera, pe care n-o putea lua de soție, această domnișoară neavînd origini imperiale. Cei doi tineri au preferat moartea, unei despărțiri. Și iată „drama de la Mayerling". Butoaie de cerneală au curs decenii întregi, numeroase reportaje și romane s-au scris despre acest amor nefericit, valuri de simpatie au scăldat, pe toate continentele, memoria prințului cavaler, a îndrăgostitului care nu și-a trădat cuvîntul dat femeii adorate, și s-a jertfit pierzîndu-și nu numai tronul, dar și viața!

Adevărul însă, era cu totul altul. A fost aflat mult mai tîrziu, prin mărturiile unei persoane bine informate, de la curtea lui Franz Iosif.

Nu sînt mulți ani de cînd au apărut amintirile unei doamne de onoare a împărătesei Elisabeta, soția împăratului și mama nefericitului Rudolf.

În cartea acestei confidente, lucrurile sînt înfățișate cu totul altfel decît în povestea ticluită de oficialitățile vremii:

Urmașul la tron, grăbit ca orice moștenitor care-și vede părintele perpetuîndu-se pe scaunul împărătesc, a urzit, împreună cu un alt arhiduce, văr al său, un complot menit să-l răstoarne pe bătrînul Franz, urmînd ca tînărul Rudolf să-i ia locul. Arhiducele complice urma să primească o înaltă investitură, aceea de vice-rege al Ungariei. Acest văr al lui Rudolf a făcut și el să curgă multă cerneală. Dispărut după demascarea complotului, a devenit misteriosul Johann Orth, căpitan de corabie, vînturător al mărilor, subiect gras de romane de aventuri. În foiletonul „Universului" am citit și noi, pe vremuri, o poveste mirobolantă, care-i purta numele și care înflăcăra tînăra noastră fantezie și ne răscolea dorul marilor călătorii, pe care le visează orice adolescent.

Cît despre moștenitorul rebel, a primit sugestia să-și curme zilele, ca să nu i se aplice pedeapsa infamantă a trădătorului, a răzvrătitului împotriva părintelui său august, augusta majestate apostolică, simbolul sacrosanct al vechii dinastii, al imperiului însuși. Era un scandal nemaipomenit în analele familiei habsburgice.

Cu o săptămînă înainte de a împușca pe biata Maria Vecera, Rudolf, fricos să se expedieze de unul singur în împărăția cerească, propusese unei alte domnișoare austriace să-l acompanieze pe drumul eternității. Domnișoara cu pricina a declinat onoarea de-a călători în sferele cerești alături de-o altață imperială și a preferat să-și sfîrșească zilele în mediocritate, pe această vale a plîngerilor.

A căzut victimă, cîteva zile mai tîrziu, sărmana Maria Vecera, eroină involuntară a uneia dintre numeroasele drame care au însîngerat treptele tronurilor.

Mai puțin tragică decît povestea lui Rudolf și a Mariei Vecera, a făcut zarvă, cîțiva ani mai tîrziu, fuga unei prințese germane cu faimosul lăutar Rigo.

Idila lor de operetă a pasionat și a înveselit din plin onorata opinie publică mondială, dar n-a adus prea mari prejudicii poporului blond al prințesei, și mai puțin poporului brunet al lui Rigo.

Alte fapte, consemnate în cabinetul secret al istoriei au zdruncinat state întregi, aservite regimului monarhic.

Pe vremea ultimului țar, nevolnicul Nicolae II, se pripășise la curtea de la Petersburg, un personaj sinistru, călugărul Grigore Efimovici zis Rasputin, un țăran bețiv, senzual, venal și mistic, venit din fundul Siberiei și care, avînd mare trecere pe lîngă țarina Alexandra Feodorovna, exercita o influență stranie asupra celor doi soți imperiali, deci și asupra întregului aparat de stat, compus din miniștri incapabili, arghirofili, lipsiți de patriotism, unii chiar vînduți Kaiserului. Tronul imperial mergea spre dezastru.

Marii demnitari, damele de onoare, episcopii, mitropoliții erau numiți sau destituiți după bunul plac al lui Rasputin, a cărui viață era ocrotită de poliția oficială. Rasputin și-a continuat opera nefastă, pînă cînd, la un chef, a fost executat de prințul Iusupof.

Niciodată, în nici o țară, un simplu particular, un aventurier primitiv, incult și vicios n-a jucat un rol atît de important ca Rasputin în Rusia țaristă.

Într-un roman publicat în foiletonul ziarului „Adevărul", imediat după sfîrșitul primului război mondial, roman apărut sub pseudonimul Axentie Sandomirschi și tipărit apoi în volum sub titlul „Bestia mistică", am evocat, după documente autentice, viața acestui scelerat, corupția de la curtea țarului și a înaltei societăți petersburgheze, dorul de libertate al poporului și, mai ales, blestemul monarhic.

★

Ca să domnească în veritabil satrap, contemporanul lui Nicolae II, țarul Ferdinand al Bulgariei, lăsa miniștrii să fure, le făcea dosare ca să-i aibă la mînă și-i bătea cu bastonul atunci cînd ridicau nasul.

Voința populară l-a alungat de pe tron și pe Ferdinand al Bulgariei, după cum a fost silit să plece și regele-gangster al Romîniei de altădată, Carol II, exemplul cel mai tipic al desfrînatului și al exploatatorului bogățiilor țării, omul consiliilor de administrație, stipendiatul tuturor aferiștilor

Victor EFTIMIU

(Continuare în pag. 7)

cărți în 1962: „Culorile toamnei" de MIHAI BENIUC

BUCURIA CREAȚIEI

„În condițiile pe care le creează societatea socialistă fără clase — zice Gorki — a pornit din temele «eterne» ale literaturii dispar fără urmă, iar altele își schimbă sensul". Constatarea poate fi ilustrată și cu exemple din literatura noastră. Cu înfățișare ia, bunăoară, în lirica romînească de azi o temă fundamentală a poeziei din trecut ca aceea a sacrificiului pe care îl implică actul artistic? Direct, tema aceasta e abordată de Mihai Beniuc într-o poezie din ultimul său volum: *Strugure roșu*. Printr-o imagine simbol, poetul luminează dinlăuntru procesul creației artistice. Căutător de cremeni, poetul „scobește-n stînci înfrigurat, cu degete „tremurînd de patimi", în căutarea cristalelor — lacrimi încremenite ale materiei. E o sforțare tenace, îndelungată, pretinzînd perseverență crîncenă:

Nu te uita că-s așchii mari sub unghii,
De cremene, și taie pîn' la os.
Că-i roșu stratul, și că-i dureros
Să te ridici, căci ard cumplit
rărunchii.

Obținută nu fără luptă și jertfe, răsplata strădaniilor îndîrjite e „strugurele roșu" mineral, ciorchine de cristale:

Să nu te sperii cînd le scoți din
crîng
De beznă: roșu strugur o să-ți
pară —
Le-ai înroșit cu propriul tău sînge.

Cristalul ultimului vers — spre a ne menține în sfera de reprezentări a poeziei — cheamă în amintire simbolul privighetorii din cunoscutul poem în proză al lui Oscar Wilde, al privighetorii ce înroșește cu sîngele ei trandafirii albi. S-ar părea că avem în față două viziuni înrudite ale actului poetic. De fapt, simbolurile create de cei doi poeți sînt opuse prin conținuturile, prin sensurile lor. Privighetoarea lui Wilde întruchipează destinul „poetului blestemat" pentru care creația echivalează cu autosuprimarea umană. Cu totul alt înțeles comunică simbolul strugurelui roșu. Desferecînd din închisoarea minerală, cu imensă cheltuială de energii, inestimabilele cristale, scormonitorul de roci nu se autodistruge implicit, dimpotrivă își sporește zestrea morală, își îmbogățește personalitatea, prin luarea în posesiune a unor valori ce-i aparțin de drept:

Acolo sînt cristale-n adînc —
Atît pămîntu-n miezul lui le strînge,
Dar ale noastre-s, jale milenară.

„Roșul strugure" imperisabil nu simbolizează în realitate altceva decît „poamele roșii" ale mărului de lîngă drum".

Sînt măr de lîngă drum și fără gard
La mine-n ramuri poame roșii ard...

Din *Strugure roșu*, ca și din *Mărul de lîngă drum* se degajă un sentiment al împlinirii. Nu e de conceput un pom care să-și plîngă osînda de a-și fi adunat sîngele în aștri cădători. Rodind, pomul își împlinește rosturile: devenind steril, încetează de a mai fi el însuși și prezența sa nu mai are sens. Asemeni poetul. Rațiunea existenței sale este creația. Poate fi însoțită de tristețe conștiința autorealizării? Lui Baudelaire, această conștiință îi procură nu numai tristețe, ci sentimentul predestinării tragice. La nașterea poetului, mama azvîrle către cer blasfemii înspăimîntătoare: „— Ah! que n'ai-je mis bas tout un nœud de vipères. / Plutôt que de nourrir cette dérision! / Maudite soit la nuit aux plaisirs éphémères / Où mon ventre a conçu mon expiation!" etc.

(„Cum nu-mi secași tu sînii, ca să rămîie sterpi! / Și nu-ncolți mai bine în ei un cuib de șerpi! / Afurisită fie ispita trecătoare / Din noaptea cînd fu prinsă furiș de cingătoare...)

(Trad. de Tudor Arghezi)

Tot ce există mărturisește bucuria de a exista: Verdele exploziv al buruienii, auriul strugurelui, roșul cireșii, albastrul marin — toate strigă, în limba lor, soarelui fericirea de a fi ce sînt. Toți încercăm stări euforice atunci cînd ne dăm seama că sîntem noi înșine din plin, că sîntem, cu alte cuvinte, ceea ce năzuim să fim. De unde conștiința damnării la poeții de descendență baudelaireiană? A citi în versurile lor deznădejdea de a se fi născut poeți ar fi să le atribuim simțăminte împotriva firii. Sentimentul decadent al ispășirii unui blestem ce ar plana fatal asupra poetului e, de fapt, într-o ipostază exacerbată, starea sufletească a romanticilor: „le mal du siècle", devenit... *le mal du fin de siècle*. Este conștiința de a trăi într-un „veac nepotrivit", destăinuită și de Tudor Arghezi:

...Să năzuiască-n marmură schimbare,
Singurătăți de sus, de stalactit,
Fiind cu toate-n veac nepotrivit
Și-aripile fiindu-i vecinic călătoare.

Revenind la simbolistica liricii lui Mihai Beniuc, „poeții blestemați" francezi, ca și o seamă de poeți romîni din perioada interbelică și de mai înainte, nu transmit în cîntecele lor sentimentul osîndei de a zămisli din propriul sînge cristale și „poame roșii", ci simțămîntul inutilității — în împrejurări date — a sforțărilor și sacrificiilor făcute. Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Tristan Corbière, Jules Laforgue — toți aceia pe care Sărmanul Lelian îi prezintă în *Les poètes maudits* — au rămas multă vreme, niște „neînțeleși" într-o societate frivolă, mercantilă, opacă față de valorile spirituale. Izolați, retrași în mîhnirea lor ca într-un cavou, neîntrevăzînd nici o posibilitate de prefacere a lumii, nu le rămîne unor poeți ca aceștia decît să-și tălmăcească sfîșietor descurajarea și, socotindu-se de prisos în mijlocul celor zoriți a strînge aur, să se resemneze a crede „în frumusețe mai presus de toate-n lume" (D. Anghel), nu fără a-și face din proclamarea inutilității practice (în circumstanțele date) a îndeletnicirii lor un titlu de glorie.

În lumea socialistă, poetul, departe de a rămîne un neînțeles, se bucură de toată cinstirea cuvenită celor meniți să fie vocea și nervul senzitiv al epocii lor.

„Nici un vers pentru contemporani!" decidea, pe vremuri, Al. Philippide, pătruns ca și Arghezi de melancolia de a fi „cu toate-n veac nepotrivit". Poeții socialismului năzuiesc, dimpotrivă, să stea cît mai aproape de contemporani, să devină interpreții sensibilității și gîndirii lor.

Din veacul meu — mărturisește Beniuc — *eu nu țin să mă mîntui*
și drum să-mi tai spre alte veșnicii —
Atîta doar să se priceapă: Cîntu-i,
Ce-ncremeni pe fața-mi, cînd murii!

Timpul lui Baudelaire și al lui Rimbaud, timpul în care la noi Minulescu și-a scris *Romanțele pentru mai tîrziu* și Philippide — *Visurile în vuietul vremii*, a fost (în prezentarea poeților numiți și a altora) un timp al filistinilor. Noi trăim un alt timp, pe care M. Beniuc îl definește cu exactitate:

Acum este timpul vitejilor,
Al culmilor mari, al vîrtejelor!

Organic integrat timpului celor cutezători, poetul se simte restituit propriei demnități, esenței și misiunii sale. Copacul arghezian își scutură altă dată podoabele, ori cu tristețe ori cu o resemnată indiferență:

Copacul darnic cu găteala lui,
De sus își pierde foi de-argintărie,
Căzînd în drumul oricui,
În suflet sau pe pălărie.

Azi, poetul *Cîntării omului* își descoperă în suflet păduri inundate de lumină:

Deșteaptă-te în sufletul meu, soare,
Ca-ntre făcliile pădurii,
Străbate-mă cu sărbătoare
Și dă-mă-n leagăn cu vulturii.

Poetul timpului nostru se știe între ai săi. Beniuc n-ar putea spune despre sine: „Din lume era și lumea nu l-a cunoscut; într-ale sale a venit și ai săi nu l-au primit". Văzîndu-și diamantele sufletești culese de mîini ce le știu prețui, Poetul, nu numai că nu și le tăinuiește, asemeni vraciului cu care se identifica odată Arghezi, dar își îndeamnă contemporanii:

Drumețule, să iai fără sfială,
Căci n-ai să dai la nimeni socoteală.

Reluînd motivul „mărului de lîngă drum", Mihai Beniuc exprimă, în *Climat*, starea interioară a creatorului căruia, conștiința că ostenelile sale sînt o parte din „munca celora ce-au rupt cătușa" îi procură voluptăți superioare:

Auzi? La mine-n crengi nu se
frămîntă
Amarul, jalea, bocetul ori tinga.
Nici nu se vaită bufnița, nătinga,
Ci corurile bucuriei cîntă...

Iată cum, în condițiile pe care le creează societatea socialistă, o parte din temele «eterne» își schimbă sensul...

Dumitru MICU

REVISTA REVISTELOR
„IAȘUL LITERAR"
(Nr. 11/1962)

Revista ieșeană a devenit mai interesantă și mai vie. Observația este valabilă îndeosebi în ceeace privește informarea cititorului, asupra fenomenului cultural, rubricile cronica literară, recenzii, comentarii, note, etc. Sectorul de beletristică este în mai mare măsură supus fluctuațiilor și disponibilității colaboratorilor cu toate că și aici ar exista destule mijloace active de a infirma principiul comod: „publicăm ce ni se trimite" adică producția „curentă" (bună, rea, cum este...). Strădania de a îmbunătăți cuprinsul, de a ridica nivelul redactării diverselor rubrici apare cu atît mai meritorie, dacă ținem seama că revista ieșană promovează aproape fără excepție forțe locale, fără a alerga după semnături de prestanță, ci încercînd să creeze, ea însăși, cu vremea, astfel de semnături. O atare practică se dovedește totuși cea mai puțin recomandabilă în materie de beletristică; „Iașul literar" ar putea să solicite și colaborarea unor prozatori și poeți din București sau din alte regiuni ale țării, nu numai pentru a acoperi golurile uneori inevitabile ale sumarului, dar și, pentru a menține continuu în centrul preocupărilor sale prin contribuția unor forțe scriitoricești mai largi, literatura de bună calitate și de inspirație contemporană.

Cu acest ultim număr poezia și proza coboară sub nivelul marcat de unele numere mai vechi ale Iașului literar.

Ion Istrati este prezent cu un capitol din romanul In prima dimineață, *o relatare făcută la persoana intiia de un inginer venit să lucreze în cadrul unei gospodării colective. Paginile au un aspect cursiv, vădesc familiarizarea cu problemele satului contemporan, însă deocamdată nu sîntem introduși într-un conflict substanțial. Scriitorul este aici preocupat de aspectul pitoresc-tehnic, n-a intrat încă în materia adevărată a romanului. Așteptăm continuarea.*

Cea mai frumoasă realizare a literaturii publicate în acest număr este poezia „Dăruire" de Otilia Cazimir: „Iată florile sufletului meu, iată-le / Ofilitele, sfîșiatele! ... Mai dă-mi-le odată, viață, mai dă-mi-le, / Că mi-am plătit de-a lungul vremii toate vămile, / Pe-ale durerilor și pe-ale bucuriilor! / Mai dă-mi odată florile cîmpiilor, / și spinii toți, și toate buruienile, / Păienjenișul lor să-mi împletească genele, / Să le păstrez în ochi adînc, mereu... / N-a fost sărac, n-a fost sărac sufletul meu!"

Poeții Nicolae Țațomir, Horia Zilieru și Florin Mihai Petrescu semnează versuri inegale ca valoare.

Frumoase sînt cele două traduceri din Serghei Esenin, semnate de George Lesnea.

Sectorul de critică și informație cultural-artistică ocupă majoritatea paginilor revistei, dînd în ansamblu o impresie de seriozitate și competență. O diversitate de rubrici: Cronica ideilor *(o bună prezentare a personalității lui Blaise Pascal — de Ernest Stere)* Cronica științifică, Cronica literară *(două articole judicioase: „Ion Brad:* Mă uit în ochii copiilor" *de Leonard Gavriliu și „Vasile Rebreanu:* Casa *de Aura Pană),* Artiști plastici, Artiști ai scenei, Discuții, Comentarii, Recenzii, Revista Revistelor, Note, Poșta redacției.

In cadrul rubricii Discuții *tînărul critic Lucian Dumbravă, al cărui interes constant față de problematica literară a actualității merită să fie subliniat — semnează articolul* „Este necesară o discuție despre caractere ?". *Articolul, interesant — pledează pentru o înțelegere complexă a noțiunii de „caracter" literar. Totuși prea încărcat de referiri nu totdeauna revelatoare, cum ar fi aceea care atribuie influenței lui Balzac — fie și greșit înțelese — tendința unor scriitori de a simplifica „caracterul" contemporan. Multe din observațiile criticului sînt îndreptățite, dar argumentarea teoretică apare cam șovăitoare și uneori, greșită. Se vorbește în cadrul unei introduceri cam prolixe și pretențioase, de „schimele în fond abstracționiste ale romantismului" (?). In treacăt fie zis, aceeași condamnare integrală și nemotivată a romantismului întîlnim și în articolul „Edmond Rostand în vremea lui și astăzi". Și aici găsim astfel de formulări simplificatoare: „Cu tot tributul pe care piesa lui Rostand îl plătește romantismului, ea oferă și elemente de autentic realism" etc.*

Binevenite, mai bogate în conținut decît de obicei, ni s-au părut rubricile: Revista Revistelor, Comentarii, Note.

Principala deficiență a sectorului de critică o constituie, și în acest număr, insuficienta preocupare față de temele de interes general luate în dezbatere — de mai multă vreme — de publicațiile noastre literare (de exemplu, problema conflictului contemporan). De asemenea, lipsa de operativitate în recenzarea operelor actuale. Nu simțim îndeajuns — parcurgînd paginile Iașului literar *— pulsul viu al actualității literare, unele intervenții par de aceea — tardive. Revista și-a îmbunătățit cuprinsul în cîteva sectoare importante, rămîne încă destul loc pentru mai bine.*

Tudor ROTARU

DEMOSTENE BOTEZ: „Noaptea luminată"

Intr-o limbă presărată discret cu moldovenisme și într-un stil de un echilibru clasic, poetul Demostene Botez (care a desfășurat totdeauna și o activitate de prozator) ne oferă acum, după cel din urmă roman al său „Oameni în lumină" (1937) o carte de nuvele și povestiri intitulată **Noaptea luminată** (E.P.L.). Găsim aici valorificată o experiență de viață, acumulată de-a lungul anilor, începînd cu copilăria („Cea dintîi luptă") și mergînd pînă la vremurile mai recente („Reportajul era gata").

Remarcabil la Demostene Botez este efortul de a trata o tematică de actualitate, de a înfățișa cîteva aspecte semnificative ale construcției socialiste în mediul rural sau citadin. Descriind viața orașului îl interesează în special analiza cazurilor de conștiință ale unor intelectuali.

Scriitorul dovedește o bună cunoaștere a satului romînesc, lumea țărănească îi apare familiară. Portretizarea chiaburului Ion Grosu, se face cu ajutorul unui material de observație autentic, în scene și episoade care se succed fără grabă, conturînd o figură dezumanizată de exploatator (**Chiaburul Ion Grosu**). In celelalte povestiri închinate satului de azi, prozatorul descrie cu simplitate participarea conștientă a țărănimii noastre muncitoare la lupta pentru pace (**Semnăn și noi**), relevă unele frămîntări legate de procesul colectivizării agriculturii (**Noaptea luminată**) sau urmărește îndeaproape ecoul pe care-l are în cugetul unui președinte de colectivă pretenția soției sale de a nu mai lucra la cîmp cot la cot cu suratele ei (**Cîntecul privighetorii**).

Povestirile scurte care creionează figuri de intelectuali reeditează uneori o problematică veche, cîteodată cam desuetă. Un chirurg al cărui pacient moare dintr-o cauză independentă de operație, se crede totuși implicat în tristul eveniment și se autotortureazä inutil și absurd cu tot felul de ipoteze (**Cazul doctorului Slăvescu**). Un tip care pe vremuri mergea la rendez-vous cu automobilul propriu, trăiește decenii de-a rîndul chinuit de remușcări din pricina unui muncitor accidentat pe care l-ar fi putut ajuta, pentru ca, după mult timp, într-o împrejurare cînd el însuși devine victima unei întîmplări similare, să afle că salvatorul e chiar omul pe care îl părăsise în stradă, într-un lac de sînge. (**Lecția**). Un arhivar de tribunal e chemat de urgență la țară ca să asiste la înmormîntarea mamei sale, dar, atras pe drum de splendoarea peisajului agrest (grîne, maci ca niște scufițe roșii, păsărele care cîntă prin livezi etc), uită pentru ce a venit, face cerere de înscriere în colectivă și pleacă la cosit cu foștii lui prieteni din copilărie (**Intoarcerea**). Povestirile de acest fel au o bună doză de neverosimil și se bazează uneori pe coincidențe stridente. Desigur, cititorul va fi solicitat mai ales de povestirile menționate la început, cu o tematică vie, pasionantă, care excelează prin veridicitatea de detaliu a observațiilor ca și prin fraza cursivă, sobră, calități incontestabile ale prozei lui Demostene Botez.

Leonard GAVRILIU

ION GRECEA: „Întoarcere la viață"

In recentul său volum de povestiri, Ion Grecea se străduie să înfățișeze aspecte ale transformărilor morale care au loc în viața noastră contemporană. Una dintre bucățile reușite, cu acest obiect, e „Nituri de aur". Calificarea Floricăi în dificila meserie de nituitoare nu se produce cu ușurință; fata are de întîmpinat obstacole inerente lipsei ei de pregătire și — in afară de acestea — ea trebuie să lupte cu disprețul și neîncrederea meșterului Voicu, un bătrîn cu mentalitate învechită. Eroinei îi place munca, e o ființă energică, totuși teamă că nu va reuși să devină o bună nituitoare o încearcă adeseori. Colectivul și mai ales inginerița șantierului, buna ei prietenă, o ajută să biruie piedicile, iar în ziua hotărîtoare a întrecerii, Florica își va dovedi priceperea dobîndită fiind capabilă să-l înlocuiască pe maistru. Povestirea este scrisă cu vioiciune, profilul celor cîteva personaje se reține. Astfel de calități sînt reîntîlnite și în „Oaspete la nuntă" în care figura lui Auneanu — sergentul viteaz de pe frontul antihitlerist, azi un destoinic președinte de gospodărie colectivă — capătă relief. Cred că povestirea aceasta denotă o bună valorificare în proză a elementelor reportajului.

Trebuie însă subliniată impresia de inegalitate pe care o lasă volumul. Platitudinea, artificialitatea caracterizează destul de multe pagini. O schiță cum este **Casa** ar fi putut aduce o elocventă mărturie a înfruntării dintre nou și vechi în conștiința sătenilor noștri. Opticii retrograde a lui Gheorghe sau Dumitru, înrăiți de goana după înavuțire, i se opune imaginea omului de azi din satele colectivizate. Scriitorul semnalează un fapt — dar nu-i adîncește semnificațiile.

Opincile este o schiță pur constatativă, autorul rămîne și aici la suprafața lucrurilor. Concluzia că azi la sat nu se mai poartă opinci nu poate susține o întreagă construcție epică.

Mîndrie și **Intoarcerea la viață** concentrează două drame omenești complicate. Prima cuprinde confesiunea unui medic care a săvîrșit cîndva o greșală gravă față de femeia iubită, a doua sugerează succint frămîntările unei tinere aflată într-un moment de răsucire a vieții ei. Monologul doctorului din **Mîndrie** transmite numai datele conflictului, fără să cuprindă zbuciumul sufletesc al personajului. O deficiență similară se observă în cealaltă povestire, unde clarificarea Polinei se produce precipitat, autorul ne informează despre cele întîmplate și totul se rezolvă fericit. Tocmai momentele nodale sînt evitate în mod inexplicabil.

Materia epică de care dispune ampla povestire **Ana** anunță, poate, un viitor roman. Versiunea actuală schițează sumar linia de desfășurare a acțiunii și siluetele personajelor. Preferința lui Ion Grecea pentru povestirea la persoana întîi (evidentă în multe din scrierile sale) nu mi se pare justificată în cazul **Anei**. Intîmplările numeroase, cîteodată căutate pentru senzaționalul lor sînt relatate fugitiv de cel care monologhează. L-am sfătui pe Ion Grecea — scriitor pîndit de pericolul facilității — să acorde mai multă atenție elaborării artistice a temelor pe care le abordează.

Mihai BOTEZ

PAPP FERENC: „Prima zăpadă"

Papp Ferenc, autorul nuvelei „Prima zăpadă", dezbate o temă importantă: combaterea unor rămășițe mic-burgheze din conștiința oamenilor — proces complex și de durată, care necesită o muncă stăruitoare de convingere.

Soos Pista, eroul nuvelei, om care urmărește un ideal de viață mărunt, derizoriu, se trezește la un moment dat izolat de colectiv. Dincolo de [illegible] favorabilă a existenței lui sub raport material el trăiește sentimentul singurătății, al lipsei de perspectivă și în ultimă instanță al inutilității. Soos își clădește cu [illegible] „cuibul lui" unde visează să trăiască împreună cu femeia iubită în armonie și bunăstare. Dar în viață se ivesc și întîmplări neașteptate. Printr-un accident, fabrica la care lucra arde și muncitorii trebuie să plece în altă parte spre a-și căuta de lucru. Iată că micul cuib este amenințat. A rămîne să construiești pe ruine înseamnă amînarea proiectelor de viitor, ba chiar o vremelnică scădere materială. Soos acționează conform intereselor lui individuale, desigur nu fără un veritabil sentiment de culpă. Dar asta înseamnă ruinarea visului. Vera, fata iubită, se depărtează de el. Prietenii de asemenea. Soos constată, în singurătatea camerei frumos mobilată, că după el nu va rămîne nimic, nici măcar niște urme de pași. „Prima zăpadă" le va acoperi. Reintoarcerea lui Soos în mijlocul tovarășilor săi de muncă se va face cu ajutorul colectivului. Eroul se va înapoia pe meleagurile părăsite cu o optică total schimbată. Relația om-muncă-colectiv stă la baza acestei dezbateri etice care tinde să scoată în evidență frumusețea morală a omului de tip nou. Papp Ferenc povestește pe un ton simplu, cald, cu forță emoțională.

Reușite sînt paginile în care este înfățișat tabloul dezastrului. Dar domeniul în care autorul excelează este, după părerea noastră, acela al analizei sufletului omenesc, în special în ceea ce îl privește pe Soos Pista. Personajul ne apare veridic, acționînd și raționînd potrivit unor justificări interioare. Mai palide sînt prezentate celelalte personaje creionate din fuga condeiului: Vera și bătrînul Gheza. De altfel, ca o observație cu caracter general, avem impresia că tema aleasă ar fi fost mai bine servită pe un spațiu mai larg, ținînd seama că transformările în conștiința oamenilor se petrec lent, ca urmare a unui întreg proces de acumulare. Ultima parte a nuvelei, în care se vorbește despre transformarea eroului, ne apare din acest motiv cam expediată, insuficient de convingătoare. Și aici autorul a realizat însă cîteva momente demne de interes (reînnodarea legăturii Pista — Vera), atenuînd astfel impresia de convenționalitate a finalului.

Comunistul Zaci, Vera — tînăra lucrătoare cu o conștiință evoluată — meșterul Prodan, Gheza-baci, reprezintă un colectiv muncitoresc bine sudat, care știe să biruie cu eroism greutățile. Măruntului individualism al lui Pista i se opune în carte atitudinea obștească înaintată. Ea izvorăște din încrederea în forța clasei muncitoare. Rămîne încă oarecum inexplicabil cum într-un acest colectiv puternic renunță atît de ușor la Soos. Exceptînd slăbiciunile semnalate, nuvela lui Papp Ferenc nu poate să nu cîștige prin simplitatea dialogului, prin bogăția imaginilor, prin compoziția și în primul rînd prin problema interesantă pe care o ridică.

Elisabeta ILIESCU

VIAȚA UNIUNII SCRIITORILOR

Festival literar

Vineri, 14 decembrie, la Ateneu, am urmărit festivalul literar închinat aniversării a 15 ani de la proclamarea Republicii — într-o sală plină, caldă și receptivă, care ne-a încredințat (pentru a cîtea oară ?) că, la noi, ziua literaturii e în fiecare zi.

Au venit la festival nenumărați iubitori de literatură din Capitală; tineretul, strîns cu acest prilej sub cupola Ateneului, ne-a încîntat nu numai prin masivă prezență ci, mai ales, prin atenția și emoția cu care a știut să primească și să aplaude frumosul.

Deschizînd festivalul, acad. Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor, a rostit cîteva cuvinte despre însemnătatea apropiatei sărbători — 30 Decembrie — moment de bilanț pentru toate realizările obținute în anii Republicii.

Au citit apoi din creațiile lor: Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Eugen Barbu, Radu Boureanu, Ion Bănuță, Eugen Frunză, Szemler Ferenc, Marcel Breslașu, Victor Tulbure, Tiberiu Utan.

Actorii Mitura Arghezi și Ștefan Ciubotărașu au citit versuri ale maestrului Tudor Arghezi și proză de Sütő András.

Aplauzele generoase ale publicului au răsplătit cu căldură seara aceasta în care scriitorii noștri și-au adus prinosul lor de dragoste în pragul zilei de 30 Decembrie 1962.

REP.

Sărbătorirea lui Rafael Alberti

Luni 17 decembrie, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", Uniunea Scriitorilor din R.P. Romînă, în colaborare cu Institutul romîn pentru relațiile culturale cu străinătatea, a organizat un festival de poezie consacrat marelui poet progresist spaniol Rafael Alberti, cu prilejul împlinirii a 60 de ani.

Academicianul Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor din R.P. Romînă, a vorbit despre viața și personalitatea lui Rafael Alberti.

Prieten consecvent al țării noastre, Rafael Alberti împreună cu soția sa, Maria Teresa Leon, sînt autorii unor excelente tălmăciri din poezia noastră populară, a unor volume din creația lui Tudor Arghezi și a lui M. Beniuc, precum și a numeroase alte transpuneri din lirica noastră nouă.

Rafael Alberti, luptătorul nedezmințit împotriva regimului franchist, a fost salutat și de către scriitorul argentinian Bernardo Cordon, care se află în țara noastră la invitația I.R.R.C.S.

Scriitorii Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Geo Dumitrescu, Darie Novăceanu au omagiat aniversarea poetului, recitind tălmăciri din opera sa.

Și-au mai dat concursul și actorii Fory Etterle și Ludovic Antal. Pianista Marta Joja a acompaniat pe cîntăreții cubanezi Nancy Bello Palacios și Ramon Calzadilla, care au interpretat un program de muzică spaniolă.

Cu același prilej, în incinta Casei Scriitorilor s-a deschis o interesantă expoziție închinată personalității lui Rafael Alberti.

N. S.

Discuții utile

Secția de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor a discutat în două ședințe de cenaclu consecutive piesa Steaua Polară a lui Sergiu Fărcășan. Deși lipsită de impulsul unui referat inițial care ar fi putut îndruma dezbaterea, concentrînd-o în jurul cîtorva probleme-cheie (s-a citit doar o cronică semnată de Emil Mandric), discuția a fost vie, fertilă și s-a bucurat de o bogată participare.

Vorbitorii au relevat aproape în unanimitate meritele principale ale piesei, (puterea și actualitatea conflictului, pasiunea pentru nou, sinceritatea atrăgătoare, humorul excelent) dintre care s-a detașat realizarea artistică deosebită a personajului pozitiv Proca Pavel, comparat cu eroul lui Mirodan din Ziariștii, Cerchez. (Horia Lovinescu, Traian Șelmaru, A. Baranga, V. Silvestru, etc.).

In același timp, s-au adus o serie de critici în legătură cu desfășurarea duelului principal din piesă, între Pavel Proca și Bogdan Athanasescu. Unii vorbitori au reproșat autorului anumite inconsistențe în zugrăvirea lui Athanasescu, omul de știință care înțelegînd greșit noțiunea de coexistență pașnică, începe să facă concesii idealiste în activitatea sa științifică. N. Tertulian, H. Bratu, V. Birlădeanu, Radu Popescu, au subliniat lipsa unor motivări artistice suficiente, atît a ivirii concesiilor idealiste ale lui Athanasescu cît și a revenirii sale în final, care e neconvingătoare. Conflictul dintre cei doi, care la început pare de natură științifică, deviază spre final într-unul etic, creîndu-se astfel putința unei false înțelegeri cum că Athanasescu renunță la teoriile sale științifice, nu pentru că ele sînt greșite, dar fiindcă asupra lui se exercită argumente de alte ordine. In acest sens, alți vorbitori și-au exprimat dorința ca obiectul conflictului științific dintre cei doi să fi fost concretizat, convingerea finală a lui Athanasescu să se datorească și unor argumente științifice. Traian Șelmaru, Florian Nicolau, și autorul, printre alții, au susținut că nu era nevoie să se concretizeze natura divergențelor științifice dintre Proca și Athanasescu, nefiind rolul piesei acela de „a da soluții" într-o dezbatere științifică, încărcîndu-se astfel cu balasturi tehniciste. Conflictul dintre cei doi este de la început și rămîne pînă la sfîrșit, de natură etică, între morala comunistă și individualismul burghez. Intr-adevăr, textul spectacolului, spre deosebire de cel apărut în revista Teatrul, renunță la replica confuză în care se pare că Athanasescu își repudiază, „după o discuție de patru ore" noua sa lucrare, rămînînd ca dezbaterea științifică abia să se deschidă. In timp ce dezbaterea morală se încheie cu victoria comuniștilor, adepți ai luptei deschise de opinii și ai metodei colective în cercetarea științifică. Desigur, așa cum a arătat și Florian Nicolau, concretizarea obiectului științific al polemicei dintre cei doi nu era incompatibilă cu arta, dovadă piesa Galileo Galilei a lui Brecht, dar Fărcășan a ales cealaltă posibilitate și a tratat-o cu succes. Obiecției făcute de N. Tertulian asupra unui „ascetism" al lui Proca, opus greșit relevării convingătoare de către Athanasescu a rolului personalității în cercetarea științifică, autorul i-a răspuns pe scurt arătînd că aceasta este una din greșelile pentru care Proca își face în final autocritica.

Alți vorbitori au subliniat că era necesară o zugrăvire mai atentă a lui Athanasescu, a cărui valoare științifică și umană apare păgubitor micșorată în piesă (impresii că-i oportunist, relații cu elemente grosolan caricate, ca Nache și soția acestuia, etc.) ceea ce se reflectă negativ asupra chipului lui Proca, (excesiv „pictat" de la început, cum spunea A. Baranga) reducînd din înălțimea caracterului acestuia, din gravitatea bătăliei pe care o duce și din „miza" acestei bătălii.

Lucia Demetrius a arătat în concluzii că Steaua Polară este o realizare a dramaturgiei noastre, așa cum s-a văzut și din pasiunea cu care s-au purtat discuțiile.

După o lungă inactivitate, inițiativa secției de dramă trebuie salutată. Deasemenea, antrenarea și a altor oameni de teatru (regizori, actori etc.) n-ar face decît să sporească interesul și utilitatea acestor manifestări.

Al. I. ȘTEFĂNESCU

BIBLIOGRAFIE

Vor apărea în decembrie 1962 — ianuarie 1963 la Editura Tineretului.

- *Laurențiu Fulga — Steaua bunei speranțe*, roman
- *Teodor Mazilu — Aceste zile și aceste nopți*, roman
- *D. R. Popescu — Umbrela de soare*, nuvele
- *Al. Șahighian — Intrunirea*, povestire
- *Ion Istrati — La fîntîna cu găleata*, schițe
- *Dionisie Șincan — Drumuri albastre*, schițe
- *D. Almaș — Fluierul și alămîia*, povestire.

●

- *Demostene Botez — Povestea maistrului Petrache*
- *N. Labiș — Păcălici și Tîndală*
- *I. Hobană — Orar de vacanță*, versuri
- *Viorica Huber — Petrolache*
- *N. Minei — Misiunea lui John O'Lea.*

●

- *Rafael Alberti — Versuri*, în romînește de Veronica Porumbacu, col. „Cele mai frumoase poezii".

cronica literară

Sütő András: „Karikás risipitorul"

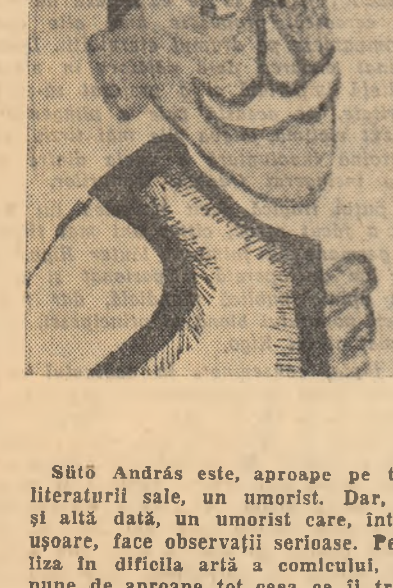

Sütő András este, aproape pe toată întinderea literaturii sale, un umorist. Dar, cum spuneam și altă dată, un umorist care, între două glume ușoare, face observații serioase. Pentru a se realiza în dificila artă a comicului, prozatorul dispune de aproape tot ceea ce îi trebuie unui bun creator al genului și, în primul rînd, de un ascuțit spirit de observație. Situațiile de efect, replicile cele mai sclipitoare și mai amuzante cer o mare finețe în analiza psihologică, un mod de a vedea halucinant de corporal, cum spunea odată G. Călinescu, personajele. Sütő András dovedește toate acestea în cîteva din scrierile sale, incluse și în volumul la care ne referim. Subiectele povestirilor nu sînt cu totul noi. Nici tipologia. Noi sînt relațiile de viață în care intră bătrînii cantonieri, paznici, țărani, care populează literatura sa. Originale sînt și unghiul de vedere, umorul stenic, capacitatea autorului de a ridica un fapt oarecare de viață la gradul de sugestie de unde începe propriu-zis literatura.

Bătrînul Kalapos Károly e un om mulțumit, împăcat cu viața. Izvorul sentimentului său de împlinire e faptul că și-a văzut copiii mari, la locul lor, cu slujbe bune, unul ofițer, altul șef al cooperativelor din raion, toți apreciați pentru munca lor onestă. Timp de mai multe decenii Kalapos s-a îndeletnicit cu astuparea gropilor de pe șosea, și, la pensionare, și-a procurat o piatră kilometrică pentru a o folosi, cînd i-o veni sorocul, drept piatră funerară, ca un simbol al profesiunii lui modeste. Situația comică este numai aparent detașată de aceste atribute. Insistînd asupra lor, autorul dă risului un anumit fundament moral. Umorul nu mai este provocat, ca în literatura facilă, de anecdotica măruntă. Comicul reiese din ciocnirea unor mentalități deosebite, presupune un conflict moral sau situații revelatorii, tinde să dovedească ceva. Ca să sublinieze, de pildă, efectele birocratismului în relațiile de viață de astăzi, Sütő András îi opune candoarea personajului său, sugerînd că nimeni nu exprimă mai bine deruta în fața diplomației meschine a funcționarului cu mînecuțe și galoși, decît aceste naturi generoase, euforice, ușor de manevrat. Bătrînul cantonier vrea să-și cumpere pentru nunta fiului său o pereche de pantofi, dar se izbește de normele bizare stabilite de autoritățile cooperativei în ce privește comerțul de întîmpinare. Gestionarul cooperativei îi cere în schimbul pantofilor grîu, apoi untură, păsări, cireșe etc., încurcătura ieșind de acolo că ori de cîte ori zelosul Kalapos face rost de un produs, cooperativa are alte preferințe. După mai multe încercări eșuate de a-și procura blestemații pantofi, cantonierul află în persoana unuia dintre fiii săi pe acela care hotărăște această stranie planificare; contrariat, atins în amorul lui propriu, bătrînul refuză orice sprijin. (Cireșe tomnatice).

Incurcăturile pe care le creează tirania hîrtiilor, provoacă acestui bătrîn cumsecade reacții cărora prozatorul, dincolo de latura lor înveselitoare, le caută și echivalentul moral. Remarcabil este, apoi, la Sütő András, felul cum, utilizînd modalitățile comicului, în special umorul, sugerează raporturi și procese morale specifice epocii pe care o parcurgem. Să notăm că aceste raporturi intervin într-un mediu în care elementele civilizației socialiste au pătruns nu fără oarecare dificultăți, dar definitiv în ultimul timp. Deprinderile tradiționale și mentalitățile ce păreau de neclintit ale țăranului apar acum în altă perspectivă. Procesul de colectivizare a agriculturii a angajat, într-un grad maxim, individualitatea țăranului. Este posibil, sugerează Sütő András, ca procesul moral care se presupune aici să fie privit și dintr-un unghi de vedere comic, fără a-i diminua fondul grav. O povestire: La taifas, verifică această posibilitate. Bodoki Ianos este încă un „individual". In fața comisiei care îl lămurește, el a epuizat toate argumentele și, sfătuit de apriga lui nevastă, merge la cumătrul Agoston András, cunoscut ca om deștept, pentru a mai prinde cîte ceva, vreun argument mai serios. Intîlnirea cu cumătrul este dezamăgitoare. Omul dă răspunsuri vagi, copilărești, ușor de spulberat. Cel care le dă replica este tocmai Bodoki, din ce în ce mai mirat de poziția șubredă pe care o apărase pînă atunci. Ce se întîmplă este ușor de bănuit: îndoielile lui Bodoki sînt înfrînte, iar, cît privește pe Agoston, după ce își vede porumbul curățat, îl anunță pe cumătrul ezitant că făcuse cerere de înscriere în gospodărie. Această răsucire nebănuită a povestirii este de efect, aruncă asupra dialogului o lumină nouă, dezvăluindu-l, paradoxal, tocmai fondul serios.

Sütő András speculează deseori clasica „încurcătură" a personajului, situația aparentă, producătoare de confuzii. Cu acest procedeu cam tocit el obține rezultate uneori notabile. În afara celor semnalate pînă acum ar mai fi de amintit schița care dă și titlul volumului: „Karikás risipitorul". Karikas Ferenc trăiește sentimentul unei mari bucurii. Ca multe alte personaje ale lui Sütő András, el a atins un echilibru moral, o siguranță în primul rînd de ordin social. Ea se răsfrînge și pe plan moral. Batjocorit chiar și de familia sa pentru inima lui bună, generoasă, Karikás trăiește, la împărțirea avansului în gospodăria colectivă, un sentiment de îndrăzneală și fericire. Este drept că viziunea fericirii sale este limitată, strict materială, însă, la nivelul conștiinței bătrînului țăran, lucrurile sînt explicabile. Faptele se precipită și iau alt curs, tragi-comic, cînd bătrînul își dă seama că a pierdut banii. Schița este scrisă aproape cinematografic, cu secvențe distincte și reacții ușor de reprezentat vizual. Trecerea de la o stare de euforie la mînia desnădăjduită este bine motivată psihologic. Revenirea la starea dinainte, după ce își află banii în căptușeala hainei și, bine înțeles, după o strașnică păruială cu paznicul gospodăriei, este, tot așa urmărită de prozator în consecințele ei morale. Schița nu are propriu zis un conflict, mizează pe o situație derutantă, cu treceri rapide de la o stare de beatitudine la alta, de furie neputincioasă. O literatură de acest gen poate fi apreciată dacă aprobi normele convenției. Dacă admiți că o încurcătură nu prea gravă și nici prea de crezut poate avea, pe plan psihologic, efecte serioase, deplin lămuritoare pentru un caracter, poți, trecînd peste convențiile bătătoare la ochi, aprecia iscusința autorului și finețea notațiilor lui. Dar, oare, această simplă „încurcătură", bazarea schiței sau povestirii numai pe situația confuză și pe dialogul spumos fără un conflict mai puternic, nu ascunde pericolul de a detașa literatura, fie chiar și comică, de ceea ce este esențial și semnificativ în viață? Nu înseamnă oare, supunîndu-te cu osîrdie acestor convenții, să atribui literaturii un scop minor? Pericolul este real și chiar cîteva povestiri din culegerea lui Sütő András îl dovedesc. Pozna, suferă tocmai de aceste neajunsuri. Faptul că bătrînul (extrem de mulți bătrîni populează literatura lui Sütő András) Tokas Mihaly are o discuție cam violentă cu Söresz și de aici rezultă pentru erou diferite pagube vestimentare, nu sugerează mai nimic.

Posibilitatea prozatorului de a susține un dialog și de a urmări graficul discuției, de la constatări nevinovate la replici decisive, furioase, este și aici verificată. Dar totul se menține la nivelul faptelor, lăsînd să se înțeleagă prea puțin dincolo de ele. Evitarea conflictelor ascuțite duce sigur la idilism. Acolo unde oamenii se înfruntă pentru poznele copiilor și numai pentru atît, fără a fi angajați în raporturi de viață mai complicate și mai semnificative, situația convențională este inevitabilă și rezultatul literar dezamăgitor. O impresie stăruitoare de idilism, cu tot caracterul grav al faptelor, o dau și reportajele: In arena uriașilor, Copăceii care cîntă, Comoara mării moarte. Toate sînt niște articole de jurnal, mai îngrijit redactate. Exploziile de patetism, lirismul declanșat în fața pătrunderii elementelor de civilizație socialistă în cîmpia transilvană, nu salvează platitudinea acestor consemnări jurnalistice. Fără interes literar este și evocarea Vine marea, construită într-un stil poematic, de o solemnitate aproape rituală.

Calitățile prozei lui Sütő ies mai bine la iveală în povestirea Demeter Stegaru își dăruiește viața, apreciată de Marin Preda, într-un recent articol, la un mod superlativ. Nu știu dacă norocul i-a pus în față acest subiect interesant, dacă pornește de la o întîmplare reală sau este pur și simplu imaginat — (faptul nici nu are prea mare importanță !), cert este că se integrează perfect specificului literaturii lui Sütő András, pe altă latură a ei decît cea semnalată pînă acum. Povestirea sugerează omenia fundamentală a omului simplu, verificată într-o situație extrem de dramatică. Ideea că individul în situațiile cele mai grele ale vieții lui își dezvăluie adevărata lui esență morală este strălucit dovedită de această scriere. Semnificația ei este mai largă, depășește cadrul moral propriu zis, vizează raporturi sociale mai profunde, din ciocnirea cărora personalitatea eroului iese mai clar definită. Sugestia de la care pornește narațiunea lui Sütő András este aceea că războiul pune pe om în situații de-un tragic absurd. Bătrînul clopotar Demeter, sub presiunea plutonierului de jandarmi, arborează, într-un moment indecis al frontului, steagul romînesc, cu cîteva clipe înainte de a intra în sat soldații hortiști. În panica ce se naște, ostașii aceleiași armate se decimează, vinovat pentru toate fiind găsit clopotarul. După o judecată sumară este condamnat la moarte și, sub ochii înspăimîntați ai consătenilor, Demeter este dus sub escortă la locul de execuție. I se oferă o ultimă șansă de a-și salva viața și anume aceea de a declara că nu el, țăran ungur, a arborat steagul, ci cel mai „bun dușman" al său, un romîn oarecare. I se cere, așadar, să desemneze un țăran romîn pentru a fi impușcat în locul lui. Acest bun dușman exista. Bătrînul clopotar îi purta o veche dușmănie lui Pavel Costan, care-i luase în tinerețe logodnica. Demeter, „un om cu inima deschisă, dar neajutorat", batjocorit o viață întreagă pentru bunătatea lui prostească, trece și acum prin frămîntări contradictorii, înregistrate de prozator cu o remarcabilă finețe. Posibilitatea de a se salva reînvie vechile ranchiune, teama de moarte generează o anumită lașitate pe care omenia fundamentală a personajului o învinge. „La oricare poartă te-ai putea opri — meditează el — s-alegi după plac: prieteni și dușmani. Dar cum putea să facă el una ca asta? Ce scuză să găsească apoi pentru alegerea făcută ?" Scuza există, oamenii ar accepta-o, poate, și un impuls laș îl sfătuie pe Demeter să ducă pe hortiști la Pavel Costan, punînd, în acest mod, capăt supliciului și satisfăcînd o grea amărăciune acumulată în decursul anilor. Ezitarea este de moment, căci clopotarul nu poate săvîrși acest act de lașitate: „Că eu toată viața am stat și am judecat așa: ce să-ți fac eu ție, măi Pavele Costane, că orice ți-aș face, oamenii mie mi-ar da dreptate. Iar cui îi mai trebuie vreo scuză: iacă-tă! Îmi dau viața. Îți dau ție amintirile mele. Încearcă să le uiți. Îți dau urechile mele, să auzi și tu cu ele ceea ce a trebuit să aud eu. Și încearcă să înghiți și tu, cu gîtlejul meu, ceea ce am fost nevoit să înghit eu... pentru tine și pentru Márisko" (pag. 111). Demeter dorește adversarului său propria sa durere, dar fundamental cinstit, nu acceptă salvarea prin sacrificarea altuia. După ce rațiunea omeniei lui învinge îndoielile și impulsurile lașe, clopotarul merge spre moarte cu o ciudată expresie de liniște. Cînd „trezit din visare, se pomeni iarăși sub stăpînirea celor mai lăuntrice porunci ale sufletului său — notează prozatorul — avu simțămîntul că totuși scăpase de ceva". Figura bătrînului capătă, deodată, expresia unei măreții tragice. In momentele decisive ale vieții, el nu a ieșit din limitele moralei lui, și-a stăpînit îndoielile, a frînt toate prejudecățile naționaliste. Din această perspectivă, narațiunea lui Sütő András capătă o semnificație sporită. Trebuie făcută imediat precizarea că prozatorul evită aici sentimentalismul, viziunea umanitaristă, tară cunoscută și compromițătoare în literatura mai veche cu această temă. Cutezanța clopotarului de a înfrunta moartea, de a nu accepta viața cu prețul unei lașități, nu vine din nu știu ce imperative morale creștine. Hotărîrea sa este fructul rațiunii și al omeniei sale, altfel înțelese, cu alte determinante.

Demeter Stegaru își dăruiește viața se bazează, ca formulă artistică, pe monolog, ceea ce obligă pe prozator la o mare concentrație. Din atmosfera narațiunii analizate mai înainte face parte și Călușul din vis, notabilă mai ales pentru imaginea critică pe care o dă despre relațiile și moravurile din lumea țărănească a vechii societăți. Originalitatea prozatorului este mai puțin marcată aici. El merge pe făgașuri vechi, fără a le depăși, literar vorbind. Alte schițe și pagini de jurnal nu depășesc, de asemenea, nivelul modest al unor evocări în care autorul a pus mult lirism dar prea puțină observație.

Eugen SIMION

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Delta...

povestire de EUSEBIU CAMILAR

M-ai rugat cîndva, preaiubite prieten, să-ți scriu cîteva pagini despre Deltă. Am ezitat: voi izbuti, oare, cît de cît, să înfățișez în cuvintele mele palide natura extraordinară? Ai văzut de bună seamă, Bărăganul, cu volbura dropiilor sub soare, cu mările de holde, cu cumpenele fîntînilor ca niște berze bizare ale singurătății... Pe urmă iată Delta! Ghiolurile acestea clare au oglindit cîndva, carele migratoare scitice, coifurile trufașe latine și călărimile lui Alisandru Machedon! Amurgurile Deltei amintesc prin magnific amurgul zeilor. Răsăritul soarelui nu are seamăn...

Cum ferim stufurile la o parte, pătrundem în coloniile de țigănuși, ibișii sfinți, migrați aici de la Nilul fabulos, spre a germina, clocind în cuiburi, instinctele de la deltele Inceputului și avînturile spre soare. Cu ce am putea răsplăti Firea, pentru frumusețea și generozitatea ei? Ne-ar trebui un preludiu cel puțin, alcătuit din orga Mării. Nici firul de iarbă nu se mișcă în ceasurile dinspre ziuă, și totuși, simțim prezența unei vieți extraordinare, într-o așteptare monumentală. Piclele de pe fața Mării prind a se ridica, și abia deslușim la Răsărit o linioară aurie. Și cu cît ne țintim privirile într-acolo, parcă deslușim codrii preistoriei și focul lucind în peșteri. Cu cît linioara aurie crește, preistoria se scufundă, și fîșiile de lumină prind să se înalțe, ca trîmbițele de aur. Intîi, soarele se arată în adîncuri, ca un blid, apoi ciclopi scufundători îl vor scoate la fața lumii, și drumuri uriașe de lumină se vor întinde pe ape. Se va deștepta Delta. Pescărușii vor țîșni spre larguri, puii din răsmiile de cuiburi vor prinde a piui, cu instinctele deșteptate de puterea soarelui. Măruntele și harnicele furnici, albinele, greierii, miriadele de gîjulii minuscule, toate foșgăesc și zumzăie, înghițind alte ființe, toate sug cu înverșunare nectar sălbatec, toate se întîlnesc în cărărui și fug unele de altele, drame necunoscute ale pulberii. Pînă și floarea modestă de spin își deschide inimioara, să atragă bondarii, s-o pătrundă lumina pînă-n măduvă. Stufurile se întind cît poate bate săgeata ochilor, și pletele lor amintesc neamurile pletoase de la Septentrion, de pe vremea lui Ovidiu. Delta e toată o cîntare, întru slava soarelui ridicat pe brațele [illegible]...

Insă, dincolo de aparența farmecului, mișună o viață extraordinară, sugerînd ciocnirile elementelor, grandoarea catastrofelor geologice. Delta te înlănțuie cu rădăcinile, cu amintirile, cu succesiunea priveliștilor. Natura n-are odihnă, mereu [illegible], germinîndu-și necontenit flora și fauna, mereu luînd alte înfățișări. Moartea din clipa asta, peste o clipă va fi viață, precum viața în neîntreruptă formă firească a morții, mereu pierzîndu-se cele două fețe ale misterului materiei. Cine se avîntă în deșert, fără să-i cunoască, riscă să nu se mai întoarcă, precum s-a întîmplat cu fata lui Timotei...

Inainte vreme, în tinerețe, Timotei lucra cu năvodul la apa Razelmului. Nimeni nu știa de dînsul, și dintr-odată numele avea să i se ridice în prăjină... Lucrul rău a început în ziua cînd a venit prefectul la Razelm, și a cerut crap la proțap. I s-a dat crap la proțap. Pe urmă a cerut vin. Și i s-a dat vin. Pe urmă, cînd a cerut femeie, pescarii s-au prefăcut întîi că nu aud, pe urmă că nu pricep. Prefectul pusese ochii chiar pe nevasta lui Timotei! S-a iscat sfadă. Pe urmă bătaie. Cînd a văzut că niște jandarmi îi și cîrduiau femeia spre o colibă de stuf, Timotei s-a smucit de la locul de pîndă. S-a repezit drept în grumazul vrăjmașului! Și l-a aburcat pe-un umăr. S-a zvîrlit cu el drept în Razelm... Și-n timp ce se duceau amîndoi la fund, el a scos cuțitul pescăresc, și l-a spintecat dintr-odată, de sub buric pînă la furca pieptului, ca-ntr-o bătălie cu fiarele adîncului. Cei de pe mal au văzut cum vine la față numai sîngele în vîlvoare. Pe urmă abia s-a mai zărit capul lui Timotei, cine știe unde... Au bubuit carabinele. Au pornit lotcile în urmărire. Fata lui Timotei alerga pe mal. Țipa. Striga îngrozită nevasta lui. Au umblat urmăritorii degeaba. S-a crezut pînă la urmă că Timotei pierise. S-a aflat pe-un grind un schelet omenesc, și asta a amuțit gurile.

Insă, cine băga bine de seamă, o vedea pe nevasta lui, cum părăsește căsuța cam de două ori pe săptămînă, și cum dispare cu lotca. Pe mal rămînea fata, cu gura acoperită cu năframa, să nu i se-audă plînsul. Asta a durat mult, pînă iarna tîrziu, cînd au înghețat apele și deasupra stufăriilor au rămas numai canafurile pletoase, cușme de oști năvălitoare ale groazei. Și au apărut lupii, urlîndu-și foamea în deșertul alb. Și femeia lui Timotei nu se lăsa. Dispărea acum cu merindea în traistă, pe ulicioarele apelor înghețate. Fata rămînea la ferăstruică. Și maică-sa se întorcea albă de spaimă, istorisindu-i despre omul din deșert. Fata plîngea mușcnit.

— ...să ții minte! îi spunea maică-sa. Dacă pier eu, să te duci tu în locul meu, să-i duci merinde. Greu e drumul și primejdios, dar de cel ce are dragoste și vrednicie, poate fi străbătut!

— N-ai grijă, mamă, îi răspundea fata, și după ce întoarcerea păsărilor a vestit primăvara, maică-sa a luat-o cu sine, în lotcă, să-i arate drumul.

Fata și-a întipărit bine în minte ulicioare de stuf, cotituri, [illegible], cuiburi de cormorani, colonii de pelicani și ibiși. Spre seară s-au trezit în fața unei colibe. Le aștepta un om cu barba pînă la brîu. Tustrei au vărsat lacrimi. Și s-au despărțit. Și iar, fata își întipărea locurile în minte. Era de mers, pînă la grindul știut, de dimineață pînă-n seară. Și s-a întîmplat năpraznica. Intr-o bună zi, maică-sa nu s-a mai întors. Fata a așteptat cît a așteptat. Apoi a pornit...

A străbătut cu bine, printr-o ulicioară lungă de trestii tinere, pe urmă a ajuns într-un fundac cu nuferi. Și din fundacul cu nuferi a intrat în altă ulicioară, cu ibisi adormiți pe cuiburi. Erau poate cîteva mii, stînd negri și neclintiți, cu gîtul arc, ascultînd parcă cum germinează viața sub dînșii, în ouăle fierbinți. Era atîta liniște, încît lotca parcă era și ea o formă a tăcerii. Abia [illegible] pe oglinzile neclintite. Era ca o umbră strecurată din umbră și trecînd mereu din umbră-n umbră. Și a ajuns, după cîteva ceasuri bune, într-un ghiol rotund, parcă nu de apă, ci de porțelan verde. Nu se simțea nici o viețate. Incremenise și toată fauna adîncurilor. Unde și unde, se zăreau stîrci fumurii, stînd într-un picior, parcă înmărmuriți așa, ornamente ale ghiolului de porțelan. Fata a stat cîteva clipe, și o cuprindea spaima, cu cît simțea în preajmă-i puterea teribilă a tăcerii. S-a uitat în toate părțile, gata să strige ajutor! A tăcut însă. Pe urmă a prins a vîsli, să străbată ghiolul de porțelan. Și cînd a ajuns la mijloc, și-a făcut ochii roată, să vadă, pe care ulicioară să apuce? Oare dacă ar apuca pe asta? Dar pe asta? Dar oare nu era bine dacă apuca pe ulicioara asta? A pornit. Vîslea cu deznădejde, căci venea amurgul. Deodată și-a dat seama că pe ulicioara aceea nu mai fusese. S-a întors. A ajuns la ghiol, dar nu l-a mai cunoscut, așa plin de focul amurgului! In juru-i cîntau și țipau milioanele de păsări, ca-ntr-un imn straniu al penumbrelor. Se vedeau umbrele pelicanilor evoluînd, tocmai în adîncul-adîncului, către păduri de pe alt tărîm, pline de noapte. Stîrci albi și fumurii, gîște și rațe sălbatece, țipau, măcăiau și gigîiau, și se auzeau, ca un fundal înspăimîntător, milioanele de glasuri metalice ale broaștelor, greierilor și lăcustelor, răcnet monoton, enorm, scos dintr-odată din milioanele de boturi, guri și pliscuri, și firea tremura cînd răcnetul creștea către primele stele răsărite... Și cum s-a lăsat noaptea, ghiolul s-a umplut de [illegible]. Larma a [illegible]. Pe urmă numai canafurile stufăriilor se clătinau sub luna albă... Fata înlemnise. Să aștepte ziua, sau să încerce încă odată, sub lumina de lună? S-a uitat cu groază în juru-i, la gurile ulicioarelor pline de beznă și nu s-a mai putut mișca. Veneau asupră-i țînțarii și țînțarii, în roiuri, și zumzetul lor crea un ison stins, lugubru. Pînă-i alunga cu latul mîinii de pe-un obraz, se așezau pe celălalt, și simțea bulgări și ghemotoace de carne vie, înaripată, înarmată cu trompe neodihnite. Insetate de sînge erau, și i se înfigeau și pe buze, și-n lumina ochilor. Pe spate simțea o mîncărime dureroasă ca arsura... S-a aruncat, fără să-și dea seama, cu capul în jos. Cînd a reapărut, tocmai din [illegible] adîncului, neagră, a vrut să se apuce de lotcă. S-a uitat însă îngrozită, cum lotca se îndepărta, mînată de niște unde ușurele, și ea înota s-o ajungă, însă lotca a dispărut dintr-odată într-un întuneric mare, sub sălcii, și n-a mai văzut-o. Și ea a tot ocolit ghiolul, înot, pînă ce adîncul s-a limpezit sub farmecul luminii. Și strigarea enormă iar a început, și mai puternică decît imnul penumbrelor. Fata se afla demult în lotcă, departe, pe o ulicioară a coloniilor de ibiși. Și a stat cîteva clipe, să-i vadă cum urcă într-o vîlvoare de peneturi negre, și întunecă soarele, și cum iar coboară la taina germinației. Ea vîslea mai apoi, și a tot trecut din ulicioară în ulicioară, atrasă de-o putere copleșitoare, parcă o absorbea cu răsufletu-i enorm un balaur, și o tot înlănțuia...

Au găsit-o niște pescari, în lotcă, aproape moartă, suptă de țînțari și lipitori. Cum s-a întremat, iar a pornit să-l caute pe tatăl ei. S-a dus, — și n-a mai venit.

Mi-am amintit de ea, străbătînd ghiolul de porțelan.

II

Mă aflam cîndva, foarte demult, într-o pustietate, între cer și ape. Deodată s-au auzit patru bubuituri. Numaidecît am văzut o lupoaică șchiopătînd în fugă, impușcată într-un șold. M-am dus la vînător. Il cunoșteam. Imi era prieten. Fugise de lume, la harbuzăria părinților, în urma unei amărăciuni sentimentale. Tocmai prinsese patru pui de lup. Ii pusese într-un sac cu pietre, să-i arunce în apă. Cînd să-l bage în sac pe-al cincilea, am apărut eu. Am întins brațul, în semn de grațiere. Prietenul s-a împotrivit, arătînd că de-un timp fiarele îi rupeau oile și purceii. Totuși, s-a îndurat de una din fiare, de cea de-a cincea. Mi-a dat-o mie. Era mică. Am luat-o la piept, s-o încălzesc. Scîncea, băgîndu-și botul la subțioara mea, mai la căldură. I-am pus numele Delta, fiind puiancă. M-am dus cu prietenul meu și cu puiul de fiară, la harbuzărie, și țin minte și azi cum porcii au prins a grohăi în miluri, cum au sărit speriați, și cum turma de miei s-a strîns ghem, tocmai în fundul staulului. Toți simțiseră prezența micii lupoaice! Cît am stat în casă nu știu, însă în vremea asta afară se adunaseră păsări răpitoare. Cîrîiau ciorile. Am dat drumul Deltei să răsufle, în iarbă, și păsările s-au repezit asupră-i, s-o sfîșie, să-i scoată ochii... Am luat-o repede în brațe! Insă la un timp mi-am dat seama că nu mă voi putea descurca: care cum voi crește-o pe Delta, la oraș? L-am rugat pe prietenul meu, să mi-o păstreze un timp. A trebuit să stărui mult. Delta dormea în vremea asta pe brațul meu, cu botul la subțioara mea și scîncea. Am luat-o încet. Am pus-o pe prag încă adormită. Am spus prietenului:

— Poartă-te cu ea uman, transmite-i blîndeța, căldura inimii omenești, prin gesturile tale, prin glasul tău... Numai așa vei izbuti să-i anihilezi memoria sălbăticiei ancestrale, să ți-o faci prieteană! Cînd mai vii la noi, între oameni?

Prietenul a zîmbit foarte stins, ca la o amintire nespus de depărtată:

— Intre oameni? Hm... Să lăsăm vorba asta...

— De ce, prietene? Ce s-a întîmplat? Nu te-am întrebat: ce face Uța, soția ta?

— Mi-a *fost* soție...

Am rămas înmărmurit:

— S-a putut sfîrși o iubire atîta de mare? Dar unde ți-a fost inima?

— S-a sfîrșit... să nu mai vorbim...

— Dar din vina cui? Hei... deci... Hm... Și cît de fericită părea Uța!

— Aparențe și iluzii! M-a zdrobit, cu încăpățînarea și îndărătnicia... „Delta" îi spuneam și ei, la început, cît ne-a ținut înlănțuiți focul sălbatec... Pe urmă... Dar cînd mai vii?

— Peste cinci-șase luni... Dar te rog poartă-te blînd cu Delta astalaltă! Innobilează deșertul, turnînd în sîngele fiicei de fiară, blîndeța, bunătatea, mila, bunuri supreme la care toate făpturile oropsite au dreptul... Sîngele cere sînge! Dar ferice de cei ce seamănă zîmbete...

— Bine, proorocule! a rîs vag prietenul. Mai sînt însă și legi ale existenței în deșert, aspre, dar condiții *sine qua non* ale adaptării la mediu. Se poate împotrivi mila, sălbăticiei? Am să am grijă de lupoaica Delta! a încheiat, zîmbind vag, ca omul cu experiență vastă în fața entuziaștilor.

Și a trecut timpul. Mă gîndeam deseori la Delta: oare ce va fi făcînd? Ajunseseră la inima ei sălbatecă mila și blîndeța? Se împărtășise oare, din cuceririle omului, fiica asprimii selecției și sălbăticiei? Mirosise măcar, cu botișorul subțiat de sutele de mii de ani de pîndă, treapta pe care se află omul biruitor, superior tuturor ființelor prin inimă și gîndire?

Precum vei vedea, prietene, lucrurile au luat cu totul altă întorsătură... M-am dus în Deltă iarna, pe-o zi de cristal. Mă așteptam de departe să văd fluturînd coada Deltei mele. Prietenul m-a întîmpinat în prag. Era trist, deprimat. Mi-a tot istorisit, pînă noaptea tîrziu, la un pahar...

— Ți-am luat cuvintele la valoarea lor înaltă, în ce privește minunile inimii omenești, și am început să-mi picur sufletul în ochii Deltei. Simțeam cum memoria haitei dispare, sub glasul meu blînd, sub gesturile și mîngîierile mele moi. Aveam simțămîntul că sînt vinovat eu că pe pămînt se mai află ființe neevoluate! Delta era o nefericită, o fiică a unei lumi sălbatece, care trebuie să dispară! E îngrozitor, să-ți cîștigi existența sfîșiindu-i pe alții, ori să scîncești de foame în bîrlog! De la aceste gînduri asupra fiarelor, am ajuns la așezămintele omenești, și m-am îngrozit, dîndu-mi încă o dată seama că în societatea secolului XX sînt încă atîtea resturi de barbarie! Așa-mi petreceam nopțile gîndind, și Delta se auzea cum mîrîie spre spaimele întunericului. Fiara de ieri îmi lingea mîna, mi se uita în ochi cu căldură nespusă, îmi înapoia, înmiit, stropul de afecțiune, din depozitele inimii ei cu vechimi cît timpul. Dar nu la asta vreau să mă opresc, a continuat prietenul meu. Istoria lupoaicei Delta s-a desfășurat firesc, cum mă așteptam, cum trebuia să se desfășoare. E vorna însă de cealaltă Deltă: de Uța... Pătrunzînd adînc în viața lupoaicei noastre, am simțit cum asprimea firii mele se topește. Mi-am adus aminte de Delta cealaltă. Am prins să judec care dintre noi era mai vinovat. Mai ai răbdare?

— Spune... spune...

Prietenul meu se căia acum, dîndu-și seama că o socotise pe Uța, jucărie în mîinile lui, și că îl cuprinsese ciuda, de cîte ori constata că ea era înzestrată cu gîndire superioară, judecată și imaginație. El îi astupase mereu gura, suprapunînd mereu gîndirea, judecata și imaginația lui, înăbușind-o, strivind-o. De fapt o luase în căsătorie, fără să se cunoască îndeajuns, spunîndu-și că timpul va întări ceea ce era deocamdată șubred, că o va modifica, încet, ca pe o figurină de ceară, după firea lui, însă și-a dat seama că dincolo de arcul armonios al trupului, dincolo de mlădioșia caldă și calmă a feminității, se afla o forță ca a unui arc întins, socotit de el drept încăpățînare, îndărătnicie, cînd de fapt era traiectoria sufletului ei spre lumină... Arcul acela trebuia cunoscut bine, de la început. Acum, el văzuse cît greșise, unindu-se prin căsătorie înainte de cunoașterea deplină, căci această necunoaștere este cea mai mare dușmancă a iubirii curate, ea este distrugătoarea căminelor, liniștii, puterii de muncă și imaginației creatoare: ea tîrăște oamenii pînă sub cea din urmă treaptă a murdăriilor: îi osîndește să calce cu nepăsare peste demnitatea elementară, peste prejudecățile cele mai onește; într-un cuvînt, ea coboară la nivelul porcului murdar zborul și avîntul de șoim al sufletelor îndrăgostite...

— „Nu sînt atît de naiv, a continuat prietenul, — încît să cred în existența zeilor, și cîteodată, cînd stau cu fața la miriadele de stele, cînd aud imnul enorm scos din milioane de guri, boturi și pliscuri, mă înfior, dar mă înfior acum mai tare, cînd îmi dau seama că cea mai mare putere a materiei în transformare e gîndirea... Oamenii primitivi au zeificat nu spaimele și întunericul, ci gîndirea, această revelație în nebuloasă, această apoteoză a combinațiilor dintre elemente..."

Și el încercase să înăbușe tocmai ceea ce e de neînăbușit, tocmai gîndirea femeii lui... Crezuse la început că ea i se va așterne sub tălpi, ca iarba naturii, că o va firimița, — și cînd colo iarba prinsese a-l cuprinde și înlănțui, cum iarba naturii înlănțuie picioarele și umerii statuilor... Acceptase să fie rob farmecului feminității, însă gîndirea ei l-a înspăimîntat ca și cum și-ar fi adus în casă un dușman... A venit ruptura inevitabilă. L-a părăsit. Acum îl mînca regretul, trăind acolo la harbuzăria părinților, cu nervii și plămînii și mai zdruncinați. I-a trimis Uței cuvînt de împăcare. Ii va răspunde? Nu-i va răspunde? Știa că era de mult în dragoste cu alt învățător... Acum, el mereu se uita în amurg către niște sălcii, unde drumul cotea...

— Dar Delta sălbatecă?, am întrebat după o tăcere.

— Cum stam într-o noapte întins în pat și citeam, am auzit urlete de lupi apropiindu-se. Delta s-a furișat pe prag. Scîncea la ușă, cerînd ajutor. M-am gîndit că fiarele o pot sfîșia. Am închis-o tot atunci în șopron, la adăpost. Și au venit fiarele și-n noaptea următoare, și tot la ceasul acela, dar mai aproape. Urlau înfiorător, a chemare, a jale, urlau obsedant, încît tremuram în așternut. Atunci a răspuns și Delta. Haita s-a apropiat de-a binelea. A urlat la ușa casei, pînă la ziuă. Atunci, în lumina zorilor, am văzut o lupoaică șchiopătînd, și am cunoscut că era mama Deltei noastre. Iși chema fata acasă. Nu mă puteam hotărî să-i dau drumul, însă noaptea următoare lupii mi-au înconjurat casa. Stăteau așezați pe coadă și urlau prelung, sfîșietor, cerîndu-și fata. Abia după ce au încercat, în altă noapte, să roadă ușa șopronului, am dat drumul Deltei, să facă ce-o vrea...

A stat la ușă, liberă, îmblînzită ca de cînd lumea. Credeam că stropul de inimă omenească biruise așa repede... Dar cum s-a arătat haita, și cum a urlat, Delta s-a zvîrlit dintr-un salt înapoi în ere, pe altă treaptă a evoluției. A mirosit-o lupoaica cea șchioapă, maică-sa. Pe urmă s-au îndepărtat urlînd...

Prietenul a tăcut. Se iveau zorile. Am auzit parcă niște pași la ușă!

— Cine-i? a strigat prietenul.

N-a răspuns nimeni. Și pe cînd noi dormitam lîngă soba caldă, am auzit iar pași. Am deschis ușa, repede, să vedem cine-i... Nu era nimeni...

— Și totuși, am rupt eu tăcerea, cred ca-n lumină în minunile inimii omenești! Nici un strop de inimă nu se pierde zadarnic! Intr-o zi, prietene, au să se întoarcă amîndouă Deltele... Care va veni mai întîi? Stropii inimii tale își vor atinge ținta... se vor transforma în tot atîtea bucurii, căci au fost dăruiți cu sinceritate și femeii și fiicei întoarse vremelnic în erele marilor vînători...

Prietenul a zîmbit stins. Pe urmă, amîndoi am tot tresărit, cînd se auzeau afară, la ușă, foșnete ca de veștmînt sau scîncete ca de lupoaică tînără.

Știe și moartea...

Faptele lumii trebuie să fie frumoase,
Precum le dorim în rînduirea lor —
Și gîndurile oamenilor să fie uriaș
luminoase;

Cîntec și dor să le fie al uzinei pridvor
Și țarina-ntreagă s-o simtă și-n cuvînt
și în oase;
Holdă-nflorită cu tot ce ei vor...

Totuși, nu ne lăsăm pe încîntări ce cîntă —
Inima mea și a voastră în bătăi vajnic
frămîntă
Conținutul acela al viitorului lumii pe
care-o dorim —

Iar pentru aceasta, de-ar mai fi încă trîntă
Cu dușmanii ce încă la pîndă ni-i știm —
Știe și moartea, că noi nu murim.

Cîntec

Cîntec, cîntec,
Fermecat descîntec;
Vrajă de lumină
Prin beznă și tină,
Ce-mi vrei tu
Pe unde nu
Încă n-ai
Armonie

Ca s-o dai
Pe înțeles,
Chiar și piatra s-o învie
Cum menirea ți-am ales

— Nu te teme!...
Urcă-n vreme! —
Îmi răspund
Din afund
Cîntecele, cîntecele,
De lumini descîntecele -
Și-n auz îmi ăuie
Glasul care stăruie,
Să pornesc precum mi-i dorul,
Dor, ce piatra chiar învie,
De-mi sînt vrednic cum poporul —
Cîntec, cîntec, armonie...

Și-am pornit
Pe ogor înțelenit,
Cu Ioni și cu Ioane
— Oameni milioane —
Și-am desțelenit
Și-am scos pîine
Pentru azi și pentru mîine
Să ne fie cîntul
Drag precum pămîntul
Cu flori și cu grîne,
În cînt să ne-ngîne
Pentru-o bucurie
Ce chiar piatra-nvie.

G. TALAZ

TOT DESPRE MOȘTENIREA LITERARĂ

Discuția deschisă recent de „Gazeta literară", prin articolele lui Valeriu Ripeanu, aduce în atenția noastră una din problemele majore ale criticii și istoriografiei literare actuale. Utilitatea unei dezbateri largi în legătură cu modul în care este valorificată moștenirea literară nu mai are nevoie să fie subliniată. In anii puterii populare au fost editate operele mai tuturor scriitorilor reprezentativi ai trecutului nostru literar, în tiraje mari, de domeniul utopiei înainte, în ediții mereu mai cuprinzătoare și mai riguros întocmite, însoțite de prefețe și studii introductive ample, la care se adaugă culegeri de studii, precum și o serie de monografii. Dar, deși, editorial, valorificarea moștenirii literare a înregistrat mari succese, revistele noastre de specialitate, s-o recunoaștem, au contribuit în foarte slabă măsură la stimularea și orientarea acestei acțiuni. Cred că la 15 ani de la întemeierea Republicii Populare Romîne este timpul ca revistele noastre să acorde problemelor valorificării moștenirii literare o atenție permanentă, cum s-a mai subliniat, nu sporadică, de campanie. Elaborarea Tratatului de istoria literaturii romîne, sub auspiciile Academiei, Ministerului Invățămîntului și Uniunii Scriitorilor, operă colectivă de interes național, la care sînt angajați toți istoricii și criticii literari de seamă, subliniază, odată mai mult în momentul de față, importanța unui schimb de opinii creator, cu participarea largă a criticilor și istoricilor literari.

Pe linia discuției deschisă de „Gazeta literară", pornind de la stadiul atins în prezent de o muncă rodnică și importantă, expresie a politicii statului de democrație populară față de cultură, îmi îngădui unele observații și sugestii.

Am și eu impresia că etapa prefețelor, a studiilor introductive e cazul să fie depășită. Poate că nici nu mai e nevoie ca scriitori clasici de circulație notorie să fie însoțiți la fiecare nouă reeditare de o altă prefață tip în care se repetă datele biografice și caracterizarea operei prin cîteva considerații nu prea deosebite de cele din prefața ediției precedente. Se resimte nevoia unor studii mai largi, a unor monografii despre scriitori, ca și despre perioade sau curente literare. In ultimii ani au apărut cîteva astfel de monografii valoroase despre scriitori marcanți ca: Gr. Alexandrescu, N. Filimon, A. Russo, C. Hogaș, T. Arghezi, G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu, Al. Sahia, ș.a. In această direcție eforturile trebuiesc sporite. Există numeroși scriitori de primă mărime în legătură cu care nu s-a efectuat niciodată o cercetare mai amplă de tip monografic: N. Bălcescu, (privit doar din punct de vedere biografic și ca istoric, nu și ca scriitor), Heliade Rădulescu, Kogălniceanu, Hașdeu, Odobescu, Slavici, Rebreanu, Camil Petrescu, etc. Alții, studiați în trecut, dar care au nevoie de reluarea și adîncirea cercetării în sens științific, marxist. In reviste sau ca prefețe la ediții au apărut în ultimii 5—6 ani unele studii dez[illegible]tate, interesante, în legătură cu o serie de scriitori despre care [illegible]u avem încă cercetări monografice: Văcăreștii, Budai-Deleanu, Bolliac, Hașdeu, Panait Istrati, ș.a. Unele din ele, amplificate, ar putea constitui mici monografii, de profilul actualei colecții Mica bibliotecă critică. Lipsesc apoi aproape cu totul studiile de adîncime privind direcțiile și curentele literare, studii ample, de sinteză în legătură cu profilul unor epoci literare, cu dezvoltarea unor genuri și specii. In ultimii ani s-au publicat cîteva articole și studii în legătură cu sămănătorismul, simbolismul, romantismul sau realismul critic, dar asemenea intervenții, foarte utile, și în genere judicioase, nu pot suplini analiza cuprinzătoare a unor fenomene literare largi și complexe. Mai mult chiar, întrucît în unele cazuri intervențiile în discuție au avut un caracter polemic, exprimînd păreri divergente în probleme principiale de interpretare a curentului literar (vezi articolele despre sămănătorism sau simbolism), cititorii mai puțin avizați, și nu numai aceștia, n-au putut să desprindă o concluzie clară dintr-o dezbatere neîncheiată, rămasă mai departe în litigiu. Evident, analiza unor probleme cum sînt cele legate de curentele literare nu pot fi epuizate dintr-o dată. Totdeauna va mai rămîne ceva de adăugat. Dar sîntem încredințați că un studiu temeinic, de dimensiuni ceva mai mari, despre simbolism să zicem, căruia ar trebui să i se dedice un cercetător, ar clarifica măcar problema semnificației generale a curentului și a implicațiilor sale în opera principalilor săi reprezentanți. Cuprinde, bunăoară, simbolismul, în orientarea sa programatică și în creația scriitorilor care l-au ilustrat, și laturi pozitive, sau e un curent în întregime reacționar, unii reprezentanți ai săi (Bacovia, de pildă) realizîndu-se numai în măsura în care au depășit limitele curentului? Iată două poziții afirmate răspicat în cadrul exegezei din ultimii ani dedicată simbolismului. La astfel de concluzii divergente au dus și alte confruntări de opinii (în problema sămănătorismului, de pildă). Lipsește deci în asemenea cercetări o finalizare eficientă a concluziilor menite să aducă precizările de rigoare. In legătură cu realismul critic romînesc stăruie păreri contradictorii chiar printre specialiștii de la catedrele universitare. De pildă, începe realismul critic, la noi, odată cu Caragiale, cu Filimon, sau mai înainte? Sau, legat, tot de insuficienta lămurire a sensului și limitelor unor direcții sau curente literare: sîntem cu toții de acord că Eminescu e un poet romantic, cel mai mare poet romantic din literatura noastră. Au fost însă intervenții scrise sau de la catedră, care au calificat acest lucru drept erezie, socotindu-l pe autorul „Luceafărului" un realist critic. Și exemplele se pot înmulți. Problema curentelor literare nu se poate clarifica deplin doar prin niște articole, oricît de interesante și valoroase ar fi ele. E nevoie de o cercetare sistematică, făcută cu răbdare și concretizată în studii temeinice, pentru început poate mai concentrate, potrivite, să zicem, pentru colecția „Mica bibliotecă critică", fără a se pierde din vedere și pregătirea unor studii mai largi. Pentru direcții literare de o mai mare amploare cum sînt romantismul sau realismul critic, s-ar putea realiza lucrări colective în sensul unor culegeri de studii mai mici, fiecare studiu urmărind un aspect parțial al problemei. Astfel de lucrări ar putea fi inițiate de catedrele de literatură romînă și de teoria literaturii din universități, precum și de colective ale institutelor Academiei.

In legătură cu valorificarea moștenirii literare e necesară, de asemenea, revizuirea programei analitice și a manualelor de istoria literaturii romîne ca și de teoria literaturii din învățămîntul mediu, care nu contribuie totdeauna la o justă apreciere a literaturii noastre. In manualul de clasa a X-a de pildă, se dedică 17 pagini lui Al. Vlahuță, scriitor de sigur important, dar mult mai modest decît Macedonski, poet de primă mărime a literaturii noastre, căruia i se rezervă doar 6 pagini. In manualul de clasa XI-a, unor scriitori ca G. M. Zamfirescu, M. Sorbul, M. Sebastian, a căror contribuție la dezvoltarea teatrului realist romînesc din literatura secolului XX este meritoasă (și nu intenționăm s-o minimalizăm) li se dedică capitole speciale, în timp ce un scriitor cel puțin la fel de important ca Ion Agirbiceanu este abia amintit la capitolul final „Alți scriitori". Se pot da și alte exemple. Spațiul care se acordă fiecărui scriitor în manualele de istoria literaturii trebuie să fie, în principiu, corespunzător valorii reale a scriitorului respectiv. Considerăm lacunar întocmit manualul de teoria literaturii în care se vorbește despre genuri și specii literare, despre tropi și alte chestiuni utile dar în care nu se pomenește nimic despre metode și curente literare.

In privința editării textelor mai sînt unele goluri. A venit timpul ca și ele să fie umplute. De pildă, s-a întîrziat și încă se mai întîrzie tipărirea prozei literare a lui Eminescu, recomandată, în mod firesc elevilor și studenților de către programele analitice, dar care nu poate fi citită decît în ediții vechi, rare și ele, cu comentarii depășite, nu odată redate astfel încît să dea textelor o interpretare tendențioasă. Intîrzie, de asemenea prea mult, apariția unei ediții cuprinzătoare din opera lui Slavici, Macedonski, ca și din cea a lui Heliade Rădulescu, scriitor contradictoriu, dar, oricum, figură proeminentă a culturii și literaturii romîne în epoca dinainte de 1848. In problema edițiilor cred că preocuparea istoricilor literari și, implicit și a editurilor (în primul rînd a Editurii Academiei) trebuie orientată cu deosebire, în anii următori, spre ediții critice, făcute cu toată rigoarea științifică.

Am vrea să subliniem încă odată, în încheierea acestor considerații, necesitatea ca revistele noastre literare să urmărească și să stimuleze mai îndeaproape, cu exigență și răspundere, modul în care se editează și se studiază scriitorii aparținînd trecutului nostru literar. Orientarea atentă, prin articole și recenzii competente a edițiilor și a prefețelor, ca și a studiilor și monografiilor apărute, se impune în primul rînd; apoi, publicarea mai des a unor articole de analiză și îndrumare, a unor studii care să dezbată probleme importante ale istoriei literare ar împlini o nevoie devenită tot mai largă. In momentul de față, Tratatul de istoria literaturii romîne a intrat într-o fază înaintată a elaborării sale. Se știe, volumul I se și află tipărit sub formă de machetă, iar munca la celelalte volume s-a intensificat. Ar fi nimerit ca revistele literare și în primul rînd revista Institutului de istorie literară al Academiei să se facă din cînd în cînd ecoul preocupărilor și dezbaterilor colectivelor de la Tratat, colective care însumează peste o sută de colaboratori. Și ar mai fi de adăugat că se resimte acut nevoia, pentru stimularea și valorificarea muncii de cercetare în domeniul moștenirii literare, a unei reviste de istorie literară („Studii și cercetări de istorie literară și folclor" apare cu mari întîrzieri și este buletinul exclusiv al unui colectiv de la institutul Academiei, o publicație închisă altor colaboratori din afară) la nivelul atins azi de opera valorificării literaturii trecutului în țara noastră.

D. PACURARIU

3 reportaje PRIN SATELE PATRIEI NOASTRE

iarna în magazii

In Șivița, comună din apropierea Galaților, era o ceață moale și groasă, prin care ochiul decupa anevoios contururile caselor, oamenilor, lucrurilor. Delimitările — în spațiu și timp — se făceau de asemeni trudnic, — timpul părea că se împiedică și el în ceață și, dacă nu stă, — alunecă greoi. De fapt, și oamenii neurmăriți acum de rigoarea nemiloasă a muncilor de vară, nu mai simt nevoia să-l măsoare strict și-l lasă să curgă așa. Am fost în casele unor colectiviști în care ceasul de masă („ceasul mare") odihnea alături de ceasul de mînă („ceasul mic") neîntors de cîteva zile.

Chiar și pe tovarășul Chiriță Horovei, președintele gospodăriei „Progresul", l-am aflat în sediul proaspăt văruit al gospodăriei (sediul fusese pînă acum zugrăvit, dar cum pe aici trecea „mult popor" și vopseaua luîndu-se ușor mînjea hainele multora — au hotărît să-l văruiască în alb) — l-am aflat deci în fața unei ceas de masă, care mergea dar n-avea limbi. Limbile, căzute prin cine știe ce împrejurare, stăteau deoparte și ceasul mergea așa.

— Eu nu mă amestec, unde nu mă pricep, nu mă amestec, zice președintele și compune cu palmele un acoperiș deasupra ceasului, iar gestul are semnificația ocrotirii și totodată a detașării, a debarasării. Cînd o să mă duc la Galați, îl iau cu limbi cu tot, să-l duc la o ceasornicărie. Sau mai bine — revine el — îl bag poimîine în geanta contabilului, că are drum la oraș, și-l duce el.

Pe fereastra sediului, zărim un grup de oameni lucrînd la instalarea unei conducte de apă a bazinului de 5930 litri, construit anul acesta. Mai încolo, în fața magaziei, trei colectiviști argăsesc niște piei vinețiі de oaie. Cei de la sectorul zootehnic aliniază în fața grajdurilor un șirag alb de găleți cu lapte, care sînt vărsate în niște bidoane aflate într-o căruță. Pe o uliță din preajmă, merg șapte sau opt colectiviști cu sape și hîrlețe aruncate pe umeri.

Dincolo de aparențe, timpul curge, punctat de activități.

După ce președintele certifică formele de deplasare ale unui tovarăș de la Aprozar, venit aici să constate faptul că remorca instituției, încărcată cu varza gospodăriei, s-a împotmolit în matca unui rîu și trebuie trimis un tractor în ajutor, — ne comunică entuziast cifrele globale și pe hectar ale producției de grîu, porumb, floarea soarelui, sfeclă de zahăr, zarzavat din anul acesta. Apoi trimite pe cineva să-l cheme pe magazioner ca să ne arate „ceea ce s-a muncit, s-a acumulat, și este".

Pentru ca timpul segmentat în gol de ceasul fără limbi, să nu se scurgă alb pînă la venirea magazionerului, îi cerem președintelui să povestească ceva despre sine. Președintele, foarte zgîrcit și foarte teoretic, ne previne că el e „complet" din sat și n-a ieșit de aici decît în timpul armatei.

— Mai putem să arătăm — ne dictează el — că eram șase frați și doi părinți, la patru hectare de pămînt, și că munceam la moșierii Spiru Valinatos și la M. și C. Botez. Trebuie iar arătat că azi, copiilor li se dau manuale gratuit, pe cînd pe vremea mea, nici cu gîndul nu puteai gîndi la așa ceva. Să nu uităm nici felul cum erau copiii îmbrăcați înainte și cum sînt îmbrăcați acuma.

— M-am însurat de tînăr, la 20 de ani, cu o fată săracă. Și aici să nu uităm — subliniază el iarăși teoretic — cum m-a exploatat pe mine un negustor de la care am cumpărat cărămidă și lemn pentru casă și cum acuma, ălora care se iau, le dă gospodăria material de construcție pentru locuință și nu-i mai speculează nimeni.

Intră, cu cheile în mînă, Oprea Nedelcu, magazionerul. Pe drum, el ne previne că „magazia e aglomerată la maxim". Trecem pe lîngă coșarele imense cu porumb pentru furaje și ni se descuie magazia, lungă de peste 600 de metri, străbătută de o linie de decovil. O parcurgem și avem în dreapta și în stînga boxe cu vagoane de porumb, boxe cu vagoane de grîu. Urmează mazărea, ceapa, floarea soarelui...

— In toamna asta — ne spune magazionerul... „am dat drumul" la magazie cu trei boxe. Dar tot n-ajunge. La anu' ce vine o s-o mai lungim cu cinci-șase boxe.

Urcăm într-o căruță, cu Pătrașcu Liubomir — brigadier „la a treia". Zlade Vasile — brigadier „la a patra" și Codreanu Nistor, șef de echipă sau „locțiitor de brigadier" — cum îi place să-și spună — la brigada a doua.

Mergem pe șoseaua mare, prin ceață, și ocolim, în ultimul moment, o căruță încărcată cu coceni, în vîrful căreia, spre muchia dinspre cai, se afla o oaie mirată și speriată. In spatele ei se afla altă oaie...

— Asta n-a avut prăjină, ca să apese cu ea cocenii, să-i ție să nu cadă și a aruncat oile deasupra... explică un brigadier.

— Șed ca niște vizitii, uită-te la ele cum stau.

Ajungem pe una din ulițele satului, alcătuită de curînd.

— Aici sînt numai case noi — arată unul din căruță.

— Noi, dar o să îmbătrînească și ele, se întristează altul fără motiv sau poate numai ca să spună ceva.

— Cine crezi că îmbătrînește mai întîi, omul sau casa?

— Omul.

— Casa.

— După caz, — spune Zlade, care mînă caii.

Oprim la una din casele noi și aflăm numele proprietarului (Mihai Dravdan) agățat sub streașina casei cu litere făcute din șipci înguste, albastre și legănate de vînt.

Dravdan vine la poartă, deschide și ne arată agoniseala „de curte". Mai întîi: șirile de paie, șirile de fîn, de coceni, coșarul cu porumb, magazia cu grîu și „alte alimente". Pe urmă: grajdul cu două vaci, pivnița cu șuncile porcului tăiat de cîteva zile, atîrnate de plimbi, butoiul cu vin și... doi șobolani.

— Șobolanii unde trag? ne întreabă el, încîntat de prezența lor. Unde au ce mînca! Au dormitorul în beci și popota în coșar. P-aici, prin pivniță trec degeaba, că n-ajung sus și nu s-ating de nimic. Lasă-i să treacă, eu îi stîrpesc doar în coșar, cu furca.

Pe urmă, Dravdan, subliniind că el nu e decît un „muncitor agricol obișnuit", ne cheamă să-i vedem la început camera „bună" a cărei mobilă l-a costat 1800 lei. (Un divan, un șifonier, o masă rotundă, un tron cu perne deasupra, flori artificiale. Pe jos un covor, pe pereți tablouri).

Intrăm apoi în camera de dormit, unde se află, sus, pe o poliță, aparatul de radio. Unul din brigadieri cere să se dea drumul la aparat. Dravdan face un gest liniștitor:

— Stai, să vedem care e programul, că acuma și muzica are program.

La programul de radio de pe masă, urmărește cuminte cu degetul și deschide aparatul.

Muzica se așterne și unduie peste toată agoniseala anului.

Nicolae VELEA

oamenii cîmpiei noastre

Era dimineață, o dimineață rece, și Vasile Drăgan dăduse deja o raită prin lanurile unde-a fost porumb. Așa fără treabă, dintr-o obișnuință a lui. S-a întors apoi la birou cu doi știuleți brumați. A scotocit într-un sertar, a dat de un „metru" — unul din acelea cu care umblă tîmplarii — și a măsurat știuleții, pe rînd, odată și încă o dată.

— Va să zică, 30 de centimetri... Știuleți mari, viguroși, cu boabe sănătoase.

— Nici nu putea să fie altfel, ne spune Vasile Drăgan și afirmă lucrul acesta în așa fel, încît bănuiește că are argumente. Nici nu putea fi altfel, repetă. Pentru că baza recoltelor e arătura adîncă. Și cine nu-i lămurit de asta, să poftească aici, la G. A. S. Brateș și-l lămuresc eu. Îl lămuresc pe concret. Uite, îl duc la locul unde am scos cartofii. O fîșie n-a nimerit să nu fie arată din toamnă. Ei, ce credeți, cît a fost diferența de recoltă? 5000 kg!

★

Am reținut o „Declarație" a lui Jan Szabo, președintele colectivei din comuna Foltești, raionul Bujoru. Și cum e vorba tot despre porumb, o transcriem aici.

„Cu densitatea, la noi a fost o problemă. Unii ziceau că și 20.000 fire la hectar e mult. Intr-o zi, la prașile, m-am înfuriat cînd am văzut că nu sînt înțeles și am luat o măsură poate prea „tare" dar am luat-o. Le-am zis nelămuriților: „Scoateți sapele la margine de lan". — „Tovarășe președinte"... „Lasă, o să mă criticați la adunarea generală, dar acuma faceți cum zic eu..." Și am început să măsurăm, să socotim de ce trebuie să avem măcar 35.000 fire la hectar și nu 20.000. Rezultatul? În toamnă, cum mă întîlneam pe drumuri cu colectiviștii, îi auzeai: „Tovarășe președinte, ne dor mîinile de atîta cărat". Sau, între ei: „Mă, are cineva curajul să doarmă în pădurea asta de știuleți? Dacă are, uite, eu îi dau toate zilele-muncă!"...

★

Patruzeci și unu de colectiviști de la Jugureanu, raionul Făurei, ieșiseră în frunte cu inginerul Simion Iacoblev pe fîșia de nisip ce leagă ca un cordon de foc zările nesfîrșite ale Bărăganului. Vara, de o parte și de alta a dunei de nisip, unduiau lanuri de porumb grele de știuleți, unduia grînarul țării. Duna de nisip însă, trece aridă, fierbinte, prin această bogăție, ca o apă clocotită ce opărește totul în calea ei.

Cei patruzeci și unu s-aplecau și frămîntau în mîini nisipul mișcător, îl prăbușeau și-l priveau mirați, de parcă atunci îl vedeau prin locurile lor, de parcă nu lor le-a fript tălpile în verile fierbinți.

— Nici că se putea loc mai potrivit pentru vie, le spune inginerul. Și încep demonstrațiile practice, la care iau parte toți, pentru că toți fac parte din cercul de viticultură. Se învață pe viu, cum se face sortarea și stratificarea butașilor înrădăcinați, se învață pe viu cum pot aceste dune, unde nu crește nici pălămida, să dăruie aroma licorilor de viață lungă.

Spuneam „se învață pe viu" pentru că gospodăria aceasta din inima de Bărăgan a îngenunchiat deja 80 hectare de nisip (de pe care în acest an a scos 7000 kg. struguri la hectar), pentru că în primăvară vor mai fi plantate încă alte hectare, iar la anul altele, pentru ca în 1965, 300 hectare de nisip să-și înmagazineze fierbințeala solară în boabele de Otonel sau Băbească, pentru ca și acest drum de pulbere să facă front comun cu uriașul rezervor de abundență, pe care-l reprezintă cîmpia de cernoziom a Bărăganului.

★

In fața juriului, patru colectiviști. Doi de la „Drumul belșugului", doi de la „Calea nouă". Sala, plină.

— Incepem?

— Incepem, răspunde sala, în vreme ce concurenții tac ce tac și-apoi rîd așa, fără rost, la public.

Concursul se ține la Matca, cu colectiviștii din Matca și de data aceasta nu-i pe o temă agrozootehnică. Tema concursului: „Care este teoria științifică asupra vieții pe pămînt?" (La cămin a fost o expoziție despre Origina și evoluția omului, profesoara Mitrița Voinea a ținut apoi un referat și, la cerere, s-a făcut și concursul). La prima întrebare, cei patru nu mai zîmbesc, nu mai au ochi pentru zîmbetele din sală. Își țin răsuflarea și ascultă. Pînă la urmă, îndrăznește la răspuns Neculai Dănilă, de la „Calea nouă".

— Omul are originea animală, zice el.

Nicu Condurache, de dincolo, de la „Drumul...", pontează și el un răspuns la „Cum trăia maimuța om":

— Maimuța-om, spune Condurache, își ducea viața în cirduri și tot în cirduri se ducea la vînat.

Aici, unul de la „Calea nouă", unul din sală, a sărit:

— Dacă zici că se ducea la vînat așa, ia zi, cu ce puști se ducea?

În sală, cei de la „Drumul belșugului" s-au revoltat:

— Da' ce ești tu ăla, mă, de pui întrebări?

— Ești cumva comisie?

Celălalt nu s-a speriat: „Uite, pun, să văd dacă Nicu știe și dacă știe să răspundă, că de-aia s-a băgat în concurs".

Nicu nu s-a speriat nici el: „Lasă-l să pună întrebarea, dacă-i prost și n-are habar de nimic. Îi pot răspunde că aveau arme maimuțele-om, dar arme făcute din pietre și oase, lămurit?"

Concursul l-a cîștigat Gheorghe Stan de la „Calea nouă". Adică el a luat premiul, că de cîștigat cîștigaseră cu toții...

★

La Pechea, cîțiva colectiviști s-au oferit să fie intervievați și să li se consemneze neapărat părerile privind munca la căminul cultural.

Care sînt cerințele formulate?

Iată-le:

Vasile Fenic; *cioban la „7 Noiembrie".*

„Ar fi bine să se pună la îndemîna ciobanilor, la saivane, o bibliotecă volantă. Îmi place să citesc broșurile zootehnicienilor. În același timp, mă bucură mult cărțile de călătorii".

Manea Petrache, *șef de brigadă la „11 iunie 1948".*

„Îmi pare rău că nu avem o brigadă artistică. Aș vrea să fac parte din colectivul de creație al brigăzii. Viața ne este atît de bogată, încît, cred eu, aș scoate-o la capăt. Trebuie să facem ceva să urnim brigada".

Dănilă Simion *de la „7 Noiembrie".*

„Eu zic să se organizeze și pe brigăzi concursuri „cine știe, răspunde", pe teme legate de cultura porumbului siloz, covorul verde, combaterea dăunătorilor, respectarea densității, etc. Sînt lucruri care trebuie știute ca pe apă".

Citind aceste păreri, ai crede că la Pechea, totul în munca culturală trebuie luat de la A. Lucrurile nu stau așa și pentru a stabili adevărul, consemnăm aici doar două fapte:

a) De la 1 ianuarie pînă la 1 noiembrie 1962, la Pechea au fost înregistrați 7.262 cititori.

b) Echipa de teatru a colectiviștilor s-a clasat prima pe regiune la concursul bienal „I. L. Caragiale" și a mers și la faza interregională, la Bacău.

★

Bat știuleți la machină. Doi învîrt, doi alimentează. „Machina" huruie știuleții-s mari.

— Ce faceți cu atîta porumb?

— Pentru zootehnic.

Machina huruie în plin. Unul, pe nume Ion, spune: — Pauză! Își șterge apa de pe frunte cu un gest moale, obosit, și privește mulțumit la sacii plini.

— Am bătut oleacă.

— Am bătut.

Alături, o grămadă mare de știuleți. Cînd te uiți la ea, te sperii.

— Ei gata, începem?

— Începem.

Un știulete scapă din mînă; roata de tuci îl prinde și-l proiectează în grămadă.

— Mă, fii cu grijă. Acu te văd cu capul spart.

— Nu mă vezi.

Ion tace ce tace și-apoi face haz:

— Da mă, că ție ți-a murit moartea.

Rîde și celălalt, aducîndu-și aminte: cînd era mic, a căzut în fîntînă, a stat acolo pînă l-au găsit oamenii și l-au scos. Și prin toate acestea a trecut fără să i se clintească un fir de păr.

Stă ce stă așa, poate gîndind prin ce a trecut și apoi adaugă:

— Mi-a murit moartea mă! Știa ea că eu acu vreau să trăiesc.

Ilie TĂNĂSACHE

Foto: SANDU MENDREA

JARIȘTEA

Jariștea... Nume cu rezonanță de poveste. Îți sugerează vîlvoarea hlamidelor domnești, roșul plin de patos al cărbunilor din vatră și are totodată ceva din lărgimea șesurilor ce se deschid la poalele dealurilor. De sus, de pe Măgură, apa izvoarelor vine din culme în culme, prin țevi de oțel și se oprește în fîntînile oamenilor. E rece și limpede și concurează cu vinul aromat din butoaie.

Un sat moldovenesc și muntenesc totodată. Aproape de apa Milcovului, la numai vreo trei kilometri de tîrgul Odobeștilor. Aici, după spusele cronicarilor, surghiuneau domnii Moldovei pe jupînesele boierilor celor fugiți și le duceau cu căruțe și cu cai răi, „în bogată lipsă și nevoie", tot prin munți, la Neamțu și la Hangu. Pe de altă parte, muntenii au legături tainice cu surghiuniții. Brîncoveanu, în înțelegere cu boierii pribegi, îl discreditează la Poartă pe Mihai Vodă Racoviță. De astă și de cealaltă parte a Focșenilor, au loc treceri „fără nici o poruncă" și cînd moldovenii, cînd muntenii „încep a lega și a bate pe cei care se dedes-în laturi".

Lîngă piața comunei, două hanuri străvechi, zidite din piatră, cu ferestre joase oblonite de ani de zile, cu acoperișurile umilite de timp, aduc aminte prin tăcerea lor de vremea cînd jupînesele cu femeile și fetele slujnice din casă poposeau, plîngînd „în bogată lipsă și nevoie", și se odihneau în umbra acestor pereți care trebuie să fi părut înalți și arătoși pe atunci. Azi, pe zidurile vechilor hanuri, afișe colorate vestesc filmele care rulează la Căminul Cultural. Colectiviștii trec, le citesc și comentează titlurile fără să acorde prea mare importanță ecourilor unui trecut, în care bietul om nu era deasupra vremilor ci sub vremi. Acest lucru nu înseamnă că cei din partea locului nu au sentimentul timpului. Dar pomicultorii sînt mai legați de viitor decît de trecut. Gîndurile lor, de cîte ori plantează un pom, sînt orientate către momentul relativ îndepărtat, cînd pomul o să lege și o să dea rod. — Ia-ți pomi, că ai copii! Această replică am auzit-o în curtea gospodăriei, unde se vindeau puieți de peri, meri, caiși, pruni aduși de la o pepinieră.

Cînd un om, aproape de marginea vieții, potrivește cu mîini noduroase în groapa dinainte pregătită, un nuc sau un păr, gestul are semnificația generoasă a actului artistic. Te afli în preajma unei creații adevărate, ale cărei roade vor perpetua amintirea creatorului. Frumusețea copacilor mobilizează sufletul urmașilor; generația viitoare va trăi și va respira la umbra frunzișului imaginat de omul care a împlîntat zîmbind o nuia mlădioasă în lutul pămîntului.

Munca oamenilor de aici are și un aspect științific, tot atît de important. Omul, de la an la an, învață de pe urma felului în care a lucrat. Calitatea și gustul vinului îți reamintesc dacă ai muncit sau nu cum trebuie. Cunoscîndu-l pe Nicolae C. Cotîrlan, unul din cei mai pricepuți viticultori din Jariștea, înțelegi bine că experiența acestui om în materie de viticultură, ar fi rămas izolată și nefructificată, în cadrul gospodăririi individuale. Spiritul de observație, inefabilul constatărilor sale practice, capătă largă folosință în gospodăria colectivă și contribuie la realizarea unor venituri importante.

Venitul total al gospodăriei „16 Februarie 1933", pe anul 1962, a fost de 11.865.900 de lei. Inginerul Apostol, sintetizează situația în felul următor:

— Omul, din ce învață, din ce își dă seama că mai are de învățat.

Și după o pauză, continuă cu severitate:

— Numai cel care e pe pospăială, nu crede nimic.

— Faceți referință la mine? întreabă o fată dintr-un sat vecin, venită la mătușa ei, care lucrează la ferma de păsări.

— Nu, spune inginerul, descumpănit puțin. Apoi, ca să nu lase vorba în aer, începe anecdota cu savantul și barcagiul. Savantul îl întreabă pe luntraș, dacă știe cutare și cutare lucru. Luntrașul zice că nu. Iar savantul, la fiecare întrebare fără răspuns, continuă în crescendo: — Ți-ai pierdut un sfert, o jumătate, trei sferturi din viață... Se stîrnește furtuna și luntrașul întreabă: — Știi să înoți? — Nu — răspunde omul de știință, care nu are nici un fel de cunoștințe practice. — Ei bine, asta înseamnă că întreaga dumitale viață, e în aer...

Gurițoiu Costache, șef de echipă la brigada a șasea, ascultă atent, și crezînd că anecdota se referă la cei cărora nu le plac cursurile agrozootehnice, reia aprins:

— Eu, la cei care cred că nu le folosește cursul nu știu ce le-aș face. Nu admit nici o lipsă. Aici am învățat să completăm locurile goale din vie, să întinerim vița îmbătrînită, să cultivăm cît mai mulți struguri de masă Afuzali. Pe echipa mea, am dat două vagoane și jumătate struguri de masă. Nu m-a luat nici o altă echipă.

— Dumneavoastră cunoașteți practic, și acu învățați și teoretic, spune fata din Balotești.

— Da, sînt unele lucruri care se lovesc, și altele care se lovesc pe departe, încheie cu încîntare Gurițoiu Costache.

Duminică 9 decembrie [illegible] membrii consiliului de conducere a gospodăriei se îndreptau către Căminul cultural, unde avea loc ultima adunare generală din anul acesta. Bilanțul conținut în darea de seamă consemnează cifre concludente. Valoarea zilei-muncă este de 43 de lei. Venitul total al gospodăriei a crescut cu 3 milioane față de anul trecut. Producția medie pe gospodărie la struguri a fost de 9.885 kg la ha.

Președintele citește cu glas solemn numele celor care au cele mai multe zile-muncă; Roșu Grigore (cu 4 brațe de lucru, 997 zile, aproape 42.000 lei, plus produse), Cazacu Vasile cu 2 brațe de muncă, 674 zile ș.a.m.d. Sînt însă și colectiviști, care nu s-au ținut de muncă, și rezultatele lor derizorii stîrnesc și haz dar și indignare în sală.

Să transcriem cîteva din replicile schimbate între participanți, cu prilejul luărilor la cuvînt:

— Țin să mulțumesc membrilor colectiviști din brigada mea, care pe un teren spălăcit, au ajuns la peste 8.000 kg struguri la hectar, într-al patrulea an...

— Să ne dezbrăcăm de haina murdară a lenii... Pentru mine asta-i o jenă... Nu pot să-i văd în ochi pe acei „umbră lungă" care n-au înțeles să muncească cum trebuie...

— Să se taie cîte o zi-muncă celui ce vorbește neîntrebat...

— Tovarăși, Roșu Dumitru a scăpat vitele în grîul gospodăriei... Păi cum vine asta? Acuma e grîul la toți. Dacă eram individual, ajungeam cu el la judecată. Să-și facă autocritica și să nu-l mai prind...

— Pentru a fi fericiți fac o propunere. Să ne gîndim bine ce facem cu banii. Trebuie să-i depunem la C.E.C., să ajutăm statul și să fim și noi fără grijă. Să nu facem cum a făcut socru-meu, care a băgat banii în valiză și i-a ținut acolo pînă i-a prins umezeala.

— Am cîștigat trei bătălii: am întărit statul socialist, am dat o lovitură imperialismului, care s-ar fi bucurat de greșelile noastre și ne-am consolidat și gospodăria noastră. Nu pot trece cu vederea, să nu strig: trăiască buna organizare și consiliul gospodăriei...

Un colectivist, mirat parcă de îndrăzneala lui, se ridică și ia cuvîntul. Problema pusă de el în discuție, fusese dezbătută și rezolvată cu cîteva minute înainte, de alții. Lumea îl ascultă totuși și cineva se ridică, îi răspunde, repetînd și el ce se spusese mai înainte. Celălalt se așează cu un aer mîndru, satisfăcut și plin de importanță. — Un brigadier îmi șoptește din spate: — Știți, e prima dată, cînd anul ăsta ia cuvîntul în adunare și trebuie să-l ascultăm...

Spre sfîrșitul adunării, doi copii din sală urcă pe scenă și se amestecă pe neobservate printre membrii consiliului. Tot așa, ca din nebăgare de seamă, sînt luați pe genunchi de doi brigadieri și în timp ce aceștia îi mîngîie absent pe creștet, atenți la discuțiile din sală, copiii iau un aer solemn și plin de gravitate.

Adunarea se termină. Oamenii se ridică, își potrivesc căciulile pe cap și ies, continuînd să „comenteze" între ei, rîzînd și ținîndu-se de umeri.

Un colectivist, care la început nu înțelegea de ce venitul total nu se împarte în întregime la zilele-muncă și pentru care noțiunea *fond de bază* începe acum să se clarifice, îl ascultă, ieșind, pe președintele Cazacu Constantin, care îi spune în trecere:

— Și în toamna ce vine, o să înțelegem și mai bine ce înseamnă reproducție lărgită.

Cezar BALTAG

ADRIAN MANIU

Cîntare în avînt de libertate

Pe drag străvechi pămînt al pătimirii, luminează-n înstelare floare nouă,
În brazda frămîntată au zbicit sudorile de frunte și însingerările pieptișe:
Aleanul din doiniri de jale contenește, prăznuire-nsenînează dreptățit izbînda muncii.
Nălțind nădejde-n sufletul pălmașilor de odinioară ce căzneau în trudă neajutorată,
Mîini goale robeau ziua brațelor de muncă, din care bine niciodată nu se satură colțoasa foame,
Mizeria despuiată își purta la premenire, treanța peticită, singură cămașă fericirei.
Clăcașul înjugîndu-se „de bună voie", opintea la plug de lemn, să scrijile o zgaibă arăturei;
Ciomagul frînt cît îmblătea spice de aur, funia ajungea la par, se spulbera în pleavă dijma.
Cuțitul ajungea la os. Vechilii și argații cu gîrbacele dungau spinări de-nvoitori;
Sălașul pămînteanului era bordeiul înhumat în zloata lepoviței cît o adîncime de mormînt;
Ochiul ferestrei nu își deschidea nicicînd bășica lui de bou, să vadă prospețimi cerești.
Rafalele duceau un seceriș al morții, pentru lucrătorii din uzine cînd cîntau un drept la viață.
Ne au amăgit destul dinastice speranțe în „drăguții crai" stăpîni, la care așteptam că-și vor schimba năravul,
Cînd lor le-ardea doar numai de părăzi, necontenind să își agonisească bogăție cu nesaț
Din tot ce puteau smulge-n jacmănire cu de-a valma cînd puneau de-o parte prevăzut de zile negre.
Din bezna de argea plecau cu catrafusele îndoldorate, mîzgălind spoiala de cultură în saloane.

. . . . . .

În urma lor atît de repede se distanțează fără-ntoarceri hăul de prăpăd, prăpastie de veacuri;
Azi cînd lumina s-a făcut, și în priveliștea obștească ne-am lămăduit de ignoranți, azi ajungînd să știe toată lumea carte,
Și toată lumea țărei stăpînindu-și rîvnitor învățătura cucerește drept la trai mai bun,
Dispare bătătura și maidanul cu pîrloage fără margini; pretutindeni se deschid rodiri pentru belșug.
Din munca prisosită care azi mai binele obștesc își poartă pînă peste graniți faima pe destoinic merit.

. . . . . .

Sărbătorim cu-ncredere înfăptuiri fără tăgadă, ce prezintă-n față viitorul care se ridică-n fapte
Din alfabetul gratuit cu care-și înarmează mintea înzestrată fiece începător copil, intrăm pe poarta vieții
Acum cînd nu mai întîlnești în nicăeri plugar să mai ierneze la lenevitoare beznă, ne trezim din seculara amorțire
Acum cînd toată lumea de la mic pînă la mare fără osebire, nu-ncelează să învețe, izgonim întunecimea neguroasă,
Cînd școala cîmpului pe limba plugului, devine universitate, am urcat o treaptă toți laolaltă.
Tractorul trage brazdă tîlcuind progres, din cremenea epocilor de piatră către stele, în suiș nemărginit.
Sărbătorirea ne rămîne un prilej de orientare întărind avîntul
S-au stins pe totdeauna boli endemice și rușinoasă suferința ignoranței.
În școli și pepiniere, biblioteci și zidărie se înfățișează preschimbat ținutul asanat — pe propriile resurse populare.
Intrată-n locuința nouă, țara cîntă și gîndește și muncește-n cinste,
Cînd revoluția se face școală — școala armă de progres, înaintarea din ideal se-adeverește o realitate.
Iar prin minunea ce în creștere verificată își ridică geniu devenind armată de inovatori, poporul își creiază fericiri.
Prin care se-nlesnește bogăția din comoara muncii, scînteind înțelepciune în credința de mai bine pentru toți.

. . . . . .

Înțelepciunea populară se învoaltă nou cu înfloriri de vers își scrie viețiia socială
În locul văicărelilor de doru lelei într-o umplutură de silabe bolnăvite din pasivitatea deznădejdei
Începe cîntecul de sănătate, dăruind îmbărbătată voioșie liberală, care a frînt robia licăloasă
Cu limpeziri de gînduri luminoase oglindindu-se în răsărit odată cu trezirea răsunînd cu slavă vie.
Prin rădăcină cuceririle din aplicarea' învățăturii, la-ndemînă cu mijloace de mai bine se lămăduesc vechi raciii
Înfăptuirile întrec versificarea, rămurind crescînd în grafic suitor, verificarea dăruind încredere deplină
Belșug și sănătate scrie-n kilometri viața și-n milioanele de tone își adună roada, cît să prisosească tuturor
În tot din ce în ce mai mult, fără de stînjeneală sau încetinire, vlagă-mbelșugată își zvîcnește ritmul creator
Apar în fiecare zi clădindu-se înalte școli și universități înalte pe meleaguri unde tîndălise indolența
Spitale, școli, arenele sportive, săli pentru spectacole educative,
Furnale, fabrici și laboratoare, case de odihnă fără număr, sanatorii
Și sate noi ce de pe-acum încep a fi orașe noi;
Pe drumuri asfaltate — drumuri peste mări și peste ceruri care se deschid,
Așa cum se rostogolesc de-ar fi destășurate-n trîmbe, valurile țesăturilor în harnice războaie triumfale,
La care munca se întrece cît să-nconjoare pămîntul.
Nu în zadar în lagărul ce-și vrea alcătuit un front de pace dreaptă,
„Războiul" pentru graiul nostru reprezintă numai meșteșug de trainică urzeală
Prin care sprintenă suveică străbătînd dibace împînzește veșmîntări alese
Femeia muncitoare cîștigînd aceleași drepturi cu bărbatul harnic
Pentru trăirea-n pace blîndă la credința omenie!
Cu vrerea ca să se desăvîrșească-n faptă creatoare pentru totdeauna binele obștesc pe tot pămîntul
Drept care nicăieri pe lume de acum să nu mai fie asuprire nici sclavie
Nici vre-un bolnav nici vre-un năpăstuit în pătimiri nedrepte,
Nici să se mai ivească la domnie lenea sau minciuna
Și nici besmetice întunecimi de gînd tiran,
Ci să ne fim stăpînii noștri, fiecare, pentru pace-n libertate, pretutindeni.

ȘTEFAN IUREȘ

Sfîrșit de an

A fost o clipă-n vid,
Te pierd? Mă pierzi?
Dar rațiunea lumii mai birui o dată.
În Cuba explodează muguri verzi,
și viața a rămas neîngenunchiată.

Uită-te, uită-te, neîndoios
cerul se face mereu mai subțire,
Venus se vede prin el luminos,
timpul gonește spre desăvîrșire.

Calmul acesta de noi hotărît
simte, nu-i așa, ce solară putere-i?
Pulsul egal ni-e mai tare decît
zbuciumul seismic, anarhic, al Terrei.

Uită-te marmora cît de sever
își stăpînește finita splendoare
nu prea departe de-un nou șantier
unde furnăm temelii viitoare.

Uită-te cîte ferești am aprins,
cum le-am ascuns străveziu sub perdele:
ce uriașe relee am întins...
sînt ale tale și sînt ale mele.

Uită-te, dragostea mea.
Dacă vrei
poartă-ți apoi și spre mine privirea
ca să-mi apară-n albastre scîntei
anul ce vine și nemărginirea.

Idilă — Foto: EDMUND HÖFER

Semnul de pe obraz

Povestindu-mi întîmplarea, Gheorghe Dudău se jură pe toți sfinții că în clipa aia cîntecu' ăsta-l cînta: *„Mă făcu mama oltean, / Sînt ăl mai mîndru cioban / Că muncesc cu bucurie, / La noi în gospodărie..."* Ciupise de unde putuse un strop de melodie și cîteva cuvinte; mai pusese și de la el și gata cîntecul. Și cum spuneam, în clipa aia, tocmai pe ăsta și-l cînta. Stătea ciucit la cîțiva pași de portița deschisă a țarcului, cu capul rezemat de ciomag. Inima îi era tăiată de dor, cum ai tăia mijlocul unei mămăligi cu o ață subțire. Abia cu vreo lună-n urmă se-nsurase și cît apucase să stea cu nevasta? O nimica toată. De-aia, pesemne și punea el atîta patimă în cîntec...

Ce-i drept, glas nu prea are. Adică atunci cînd strigă o dată la vreo oaie care-o apucă razna, se cutremură munții. Pe cînd cîntecul, oricare-ar fi, parcă i se strivește de măsele, îi rămîne agățat de vîrfu' limbii și lese ceva... ce să vă mai spun, dacă nici în cor n-au vrut să-l primească? În echipa de călușari i-au zis că-l primesc, însă în nici un caz în cor. Ori el nu vrea călușari, vrea să cînte. Și zău că are dreptate. Cînd ești cioban și te-apucă dorul departe de casă, cum îl apucase pe el în clipa aia, ce să facă? Să joace călușul, de unul singur, ca bezmeticii? Păi vedeți! Da' dacă nu-l vor în cor, să fie sănătoși; el tot cîntă, lui își cîntă și-i place.

Da' și cînd o coborî cu oile la vale, măiculiță!... S-a și gîndit ce-o să facă. O să se ducă la președintele colectivei și-o să-i spună: „Tovarășe președinte, învoiește-o pe Ilinca mea o săptămînă". Și o săptămînă, de la cap la cap, n-o să lasă cu ea din casă. Păi ce, te joci, cînd ești însurat abia de-o lună!

...Acuma, dumneavoastră, parcă aud, o să mă întrebați: „Bine frate, da' cîinii unde erau în clipa aia?" Cîinii? Să-l mănînce turbarea de cîini. Or fi mirosit vreo urmă de cățea și s-or fi luat după ea, că îi se auzeau lătrăturile taman încolo, spre Izvorul Haiducului.

Încă nu se-ntunecase. Doar peste pădurea ce îmbracă spinarea dealului se lăsa o negură ușoară, amestecată cu ceață scămoșată. Oile, ghemuite una-ntr-alta în țarc, rumegau mulțumite.

Dudău isprăvise poima strată din cîntec și, umplîndu-și pieptul cu aer, se pregătea s-o atace pe a doua. Dar n-a mai apucat. Mai întîi a simțit în ceafă o răsuflare fierbinte. Nici măcar n-a întors capul, deși ar fi trebuit s-o facă. Da' omul nu întotdeauna are presimțiri. Totuși s-a întrebat: „De unde fierbințeala asta la mine în ceafă?" S-a uitat la măgar. Era în mijlocul oilor și picotea a somn. Și chiar de n-ar fi fost, nu și-ar fi îngăduit el manifestări de prietenie prea strînsă cu Dudău. Poate, pînă la urmă, ar fi socotit această fierbințeală o simplă părere și ar fi continuat să cînte. Dar cînd s-a pomenit cu umărul drept apăsat cu putere de parcă i-ar fi pus cineva un trunchi de stejar în spinare și cînd a mai simțit sub ureche ceva moale, catifelat, și-a zis că nu-i a bună. A privit doar puțin cu coada ochiului și, cinstit vorbind, n-a mai simțit nimic. A apucat să murmure doar atît: „Doamne, ia-mă!" Unii spun că dacă faci pe mortul, ursul te lasă în pace. Ei bine. Dudău nu mai avea mult ca să fie mort de-a binelea.

Se întîmplă să vină niște momente în viața unui om cînd picioarele îi sînt mai de folos ca oricînd. Am rostit un mare neadevăr dacă am spune că Dudău n-ar fi fugit mîncînd pămîntul. Da' cu ce să fugă? De fiece picior parcă-ar fi avut legată o piatră de moară. Așa că nici vorbă de fugă. A rămas încremenit, neavînd curaj nici să clipească. Ursul nu și-a pierdut multă vreme cu el. L-a amușinat de vreo două-trei ori, i-a pus, după cum vă spuneam, o labă pe umărul drept (ce-o fi vrut să-i dea lui Dudău de înțeles prin asta, numai el știa) și s-a îndreptat către țarc. Abia acum, Dudău s-a scuturat de parc-ar fi fost năpădit de furnici. A țîșnit în picioare (uite c-a putut) și s-a pomenit răcnind: „Stai bă, ho, un'te duci!" Ei și, parc-a fost luat în seamă? Lui Dudău i-a străfulgerat prin minte că se va întîmpla ceva de pomină. Și nu i-a trecut altceva prin gînd decît să se repeadă și să se agațe cu mîinile de coada fiarei, uitînd că ursul n-are coadă. A rămas atîrnat de blana aspră a animalului tocmai în momentul cînd acesta înșfăcase o oaie. Celelalte oi behăiau înnebunite, o parte se înțepeniseră între leațurile țarcului, iar măgarul, virit într-un colț, se făcuse mai mic decît un miel.

Pesemne că ursului nu prea-i venea la îndemînă cu oaia în brațe și cu Dudău în spate; de aceea s-o fi socotit să lichideze mai întîi cu el. Așa că și-a părăsit prada și zmucindu-se cu putere să scape din strînsoarea mîinilor lui Dudău, s-a întors spre el și i-a ars o labă de la frunte pînă la piept. Din clipa aceea Dudău nu mai știe prea bine ce s-a întîmplat cu el. Își amintește că a răcnit odată: „Săi, Grivei! Ia-l, Lupule!" Și și-a înfipt degetele în grumazul fiarei. Ursul i-a mai trintit cîteva labe năclăindu-l de sînge, apoi l-a cuprins pe după umeri. Dudău se opintea din răsputeri să se tragă spre ieșirea țarcului. A izbutit să ajungă pînă-n poartă iar aci, proptindu-se într-un stîlp, a simțit în spate că-l înghiontește ceva tare. Era muchia toporiștii pe care-o-nfipsese chiar înainte să-și înceapă cîntecul. Deodată s-a lăsat pe vine alunecînd din brațele ursului și, cum a făcut, cum a dres, vorba e că s-a trezit stringînd coada toporiștiii în mînă. Dar norocul lui a fost cu cîinii. Fiindcă dacă ar mai fi întîrziat nu i-ar mai fi folosit nici zece toporiști. Și chiar cînd matahala s-a lăsat să cadă moale la picioarele lui, el tot continua s-o lovească în neștire. Abia după ce-a văzut-o că nu mai mișcă și-a dat el seama cu adevărat prin ce trecuse. A închis porțile țarcului și s-a așezat cu spatele rezemat de un stîlp lîngă leșul ursului. Mîna stîngă nu și-o mai simțea; îi atîrna moale. În schimb, dreapta nu slăbea din strînsoare coada toporiștii deloc. A rămas așa înțepenit, cu ochii deschiși, pînă s-a crăpat de ziuă. Rănile de pe față și de pe piept nu-l dureau. Simțea doar o fierbințeală de parc-ar fi stat aplecat asupra unei plite încinse. Pavel, ajutorul lui, se întorcea hăulind și cîntînd, de speria toată suflarea păsărească. Fusese în sat să aducă sare și mălai. La vreo douăzeci de pași de stînă s-a oprit înlemnit. A lăsat desaga jos și s-a tras îndărăt cu spaimă.

— Ce te sperii, mă, ca prostu', nu vezi că e mort? i-a zis Dudău. Dar flăcăiandrul nu de urs se speriase, ci de înfățișarea lui nen-su Dudău. Fața îi era de nerecunoscut; parcă cineva i-ar fi crestat-o în dușmănie cu un briciu de bărbierit. Pavel începuse să se smiorcăie.

— Să nu mă jelești, că mă pui cu ciomagul pe tine și-ți fring oasele! Ai vorbit cu Ilinca?

— Ihi!

— Și ce ți-a spus?

— Că-i e dor de dumneatale și mi-a spus să-ți spun că de nu te poți repezi în sat, o să se repeadă ea pînă aici... Da' te văzuși?

— Cum să mă văd?

— În oglindă. Na aicea și te uită.

Pavel scoase din buzunar oglinjoara și i-o întinse. Dudău s-a privit în treacăt și i-a săgetat un fior. „S-a dus Ilinca mea!" Doar atît și-a zis în gînd: „S-a dus Ilinca mea!"

— Vezi cum și-a bătut joc de dumneatale?

— E o nimica toată, s-a arătat Dudău nepăsător. Putea să fie de-andoaselea. Adică ursul să se aleagă cu cîteva zgîrieturi iar eu mort.

Cînd s-a spălat de sîngele închegat, s-a convins că obrajii lui vor rămîne pentru totdeauna pociți oricît de meșter ar fi doctorul care-ar încerca să-i dreagă așa cum fuseseră.

Și-au văzut de treburi ca întotdeauna; au mulș oile, le-au scos la păscut și mai către prînz s-au apucat să jupoaie ursul. Cînd au fost gata, Dudău a făcut blana sul și i-a pus-o lui Pavel în brațe:

— I-o duci președintelui ca s-o dea la argăsit. O s-o vindem și cu banii căpătați o să ne cumpărăm un radio de-ăla micu', să-l avem aci, la stînă. Vezi să nu cești gura, să te întorci repede... Și să nu trăncăni pe-acolo vrute și nevrute.

— Da' Ilincăi ce să-i spui?

— Nimic, cată să nu dai ochii cu ea.

S-a uitat lung după bălat pînă ce acesta s-a topit în frunzișul pădurii. Ce să facă el acum? În fața tînărului, Dudău se prefăcuse că la lucrurile în glumă dar acum n-ar fi avut rost să se ascundă față de el însuși. Nici n-ar fi putut. Pentru el era limpede că Ilinca, oricît i-ar iubi, o să-l lase. Lui i se părea firesc. Cum să trăiești cu pocitania în casă? A, cînd îți cade pe cap o năpastă ca asta după zece-douăzeci de ani de căsnicie, mai treacă-meargă, da'așa, dup-o lună, cine-ar fi nebun? Și ce-au să se mai bucure, cînd au să afle, Tudor Cîmpoacă, și Dumitru al lui Pățoi! Ce tîrcoale-i mai dăduseră ei Ilincăi și cum au rămas ei zbîrniind din buze cînd le-a suflat-o de sub nas! Acum care-o să cîștige bătălia? Tudor. Da, precis că Tudor. E chipeș, deștept ca un inginer și harnic, dat în crucea măsii. Ei, uite că s-a nimerit să aibe Tudor ăsta noroc iar el, Dudău, s-a nimerit să n-aibe. Ce să-i faci! S-o ia dracu' de soartă, că-i cășunează din senin să amărască zilele omului...

Din seara cu pricina și pînă ce se întunecase a doua oară, nu pusese măcar strop de sare pe limbă. Doar apă băuse cam la o jumătate de vadră. Simțea că-l arde ceva pe dinăuntru. Cu toporîșca înfiptă în briu, cu cîinii după el, dădea roată țarcului. Dacă s-ar fi lipit somnul de el, ce bine-ar fi fost! Că somnul te vindecă măcar pentru cîteva ceasuri. Începuse să cînte încet, parcă rîzîndu-și de el: „Mă făcu mama oltean, sînt ăl mai mîndru cioban..." cînd i-au ajuns la urechi niște zgomote nedeslușite. A pus mîna pe toporîșcă șuierîndu-și cîinii, să-i facă atenți. Abia deslușite prin întuneric, umbrele alea care se apropiau păreau nu un urs ci o turmă de urși. „Mă-nchid în țarc și pînă nu omor cîțiva nu mă las. Dup-aia fie ce-o fi..."

— Băi Dudău, trăiești, mă?

— Și de ce nu? a răspuns Dudău ușurat; recunoscuse glasul președintelui.

Da' ce era cu alaiul ăsta pe lîngă el? A, uite-o și pe Ilinca! Fir-ai tu al dracului, Pavele! Așa ne fu vorba?! A vrut să-i ardă una după ceafă, însă n-a mai apucat. S-a pomenit ridicat în brațe; care mai de care îl strîngea mîinile, pînă ce a țipat odată: „Au, băi frailor, vedeți că stînga mi-e cam beteagă". Președintele își adusese de-acasă pușca lui de vînătoare (și ce mai pușcă! bijuterie, nu altceva) și i-a dat-o.

— Ți-o dăruiesc; s-o ai pe lîngă tine. Știi să tragi?

— Că doar acum șase luni mă liberai din armată!

Cu chiu cu vai, Ilinca a izbutit să se apropie de el vrînd să-l îmbrățișeze, însă Dudău a oprit-o. I-a zis lui Pavel:

— Du-te, mă, în colibă și adu felinarul ăla!

Și-a apropiat lumina de obraji. Oamenii au scos niște oftături. Da' nu degeaba zic eu că de la femei niciodată nu știi la ce te-așteptați.

— Nărodule, dacă nu te-ar durea, ți-aș lipi două palme să nu le uiți cît trăiești.

Și Ilinca l-a strîns în brațe așa de tare cum poate nici în noaptea nunții n-a făcut-o. Parcă-și mai dă seama Dudău ce-a simțit el, în clipa aia? A, ba da; că-i apuca leșinul de foame...

Gheorghe VLAD

Jocul

Șopronul era larg. Cu toate acestea, loc prea mult nu aveai să te învîrți prin el. Era adunat acolo mulțime de nutreț pentru vacă și sumedenie de lucruri. Și era în șopron răcoare plăcută și amețitor miros de fîn.

Copilul ședea acolo la umbră, cu spatele rezemat de peretele din scînduri al șoporonului. În fața lui, un ursuleț din cîrpe, șchiop de un picior, îl privea cu inexpresivi ochi de mărgea. Copilul luă un băț de jos și îmboldi ursulețul în coaste, prăvălindu-l cu picioarele în sus. Îl privi cu indiferență cîteva clipe și ros de plictiseală căută în jur ceva cu care să se joace. Două buloane ruginite îi înțepară privirea, imobilizînd-o. Se ridică. Astfel, începu jocul de-a „discuția".

Luă copilul cîteva bețișoare pe care le rupse pînă le făcu de o potrivă de lungi. Le înfipse apoi în pămînt, față în fața lui. De o parte și de alta a șirului de bețișoare, înțepeni în pămînt cele două buloane, cu piulițele în sus. Obținu astfel gardul din fundul grădinii și pe nea Rogoz și tatăl său, de o parte și de alta a gardului.

Nu începu jocul pe dată, ci rămase un timp contemplativ. După ce îl îndreptă pe nea Rogoz, adică bulonul, spuse:

— Ia hai să trăiești, vecine.

— Mă și cu seceta asta, dracu să mai știe. Da vezi că uitai: să trăiești vecine, răspunse tot copilul în locul tatălui său și zgîlții bulonul care-l reprezenta pe acesta, așa cum văzuse el că se leagănă tatăl său cînd vorbește cu Rogoz.

Cîteva momente se frecă la nas copilul, cu dosul palmei. Se frecă de parcă în nas ar fi avut mintea și, turtindu-l, nu ar fi fost ajutat să-și reamintească mai ușor cuvintele pe care cei doi le rosteau de obicei în fundul grădinii.

— Noutăți, vecine, noutăți?... își aminti copilul și bîțîi bulonul de dincolo de gard.

— Iaca, ce să fie, toate vechi, răspunse tatăl.

O vreme, cei doi, adică cele două buloane, se înfruntaseră în tăcere. Un val de căldură de afară se năpusti în șopron, dar se mistui din pricina răcorii, iute, ca țuica în gura unui bețiv. Mulțimea de insecte din fîn glăsuia în liniște, scîrțîit, pînă ce copilul își urmă joaca:

— Ba uite că uitai vecine, uitai să-ți spun că se schimbă președintele.

— Hm... hm!... Ce tot vorbești vecine, spuse mai departe copilul în locul lui Rogoz, bulonul.

— Vorbesc, că fusei la sediu și-mi spuse secretarul, că cică este, mă, la noi în sat, unu' Rogoz, deștept foc, ce nu-l puneți președinte? glăsui copilul, care cunoștea aceste vorbe, ca din carte.

Urmă un moment de tăcere, timp în care copilul îl tot plimba pe Rogoz, așa cum se plimbă un om furios.

— Tu să nu-ți bați joc de om, veni răspunsul lui Rogoz, pe care copilul îl înfipse țeapăn în pămînt.

Cu o mișcare domoală îl apucă pe celălalt și clătinîndu-l ușor, răspunse cu voce cîntată, cum îl auzise pe tatăl său.

— Eu crezui că tu vrei, dragă vecine, că de-aia ziceam că faci la reclamații contra președintelui și nu le iscălești.

Smuls din pămînt, Rogoz se năpusti la gard și zbieră:

— Mă, tu să nu minți, auzi, că te știu eu că numa' după cîștig umbli. Zile-muncă, zile-muncă, să stringi cît mai mult. Dacă-i vorba eu sînt om cu scaun la cap. Află că pot fi președinte, că-s cu scaun la cap!

Bîțîit îndeajuns, Rogoz fu înfipt din nou în pămînt. Dar cum locul era prea scormonit, alunecă pe o rînă și căzu. Îl ridică de jos copilul și îl înfipse din nou „pe picioare". Și de data asta Rogoz căzu. Atunci, ce-i veni în minte copilului, să-i caute ceva să-i pună scaun la cap. Se uită în jur, însă nu văzu nimic potrivit. Cum se răsuci, răsturnă în praf bucata de pîine cu brînză de pe o bîrnă unde o așezase și de care uitase cu desăvîrșire. Într-o inspirație de moment, luă copilul o fărîmă de brînză și i-o lipi lui Rogoz pe cap, adică pe piuliță și îl înfipse vîrtos în pămînt. Bulonul rămase în picioare, țeapăn.

Copilul auzi vocea maică-si care venea de undeva, din curte:

— Mitruț, unde ești maică, Mitruțule!...

Auzindu-se strigat, ieși din șopron, în curtea inundată de soare.

Jos, cele două buloane stăteau față în față înfruntîndu-se. Ca la un semnal, o armată de furnici năvăli asupra lui Rogoz.

Se vedea pe semne că acesta avea să rămîie fără scaun la cap.

Constantin PASCU

Cele ce urmează sînt simplă transcriere directă a cîtorvă pagini — mai mult culese decît alese — din însemnările mele profesionale „de teren". Simple anecdote, dacă vreți: le-am notat pentru încărcătura lor semnificativă, nu totdeauna șocant-aparentă. Cu excepția primei, aparțin toate acestor ultimi 2–3 ani. Nu le publicam așa, dacă un recent articol al meu nu-mi impunea pe neprevăzute sarcina unui asemenea supliment.

Firește, suplimentul, ca și articolul, intenționează să atragă atenția asupra acelorași aspecte — privind viața, gîndirea și tendințele contemporaneității, privind literatura noastră de acum și tendințele ei. Am subliniat acest lucru, adăugînd dedesubtul fiecărei însemnări, în paranteză, cîteva cuvinte menite doar să amintească — telegrafic — anumite preocupări profesionale „de laborator", personale: parte integrantă a muncii mele și, pentru mine, de loc abstracte. Cititorul sau scriitorul care, eventual, ar prinde oarecare interes pentru însemnările propriu-zise, dar, după lectura primei paranteze, ar simți că amețește, sau că adoarme, sau că-și poate primejdui echilibrul static al gîndirii, sau inerția negîndirii, — va considera aceste paranteze, sper, nule și neavenite; deci, va trece peste ele.

1 -

Mă obsedează o imagine din copilărie...

Trăiam în nordul Moldovei, într-un sat, care, o dată pe săptămînă, se chema tîrg. Primul război mondial luase sfîrșit de numai cîțiva ani. Locuința părinților, lîngă un spital.

Pacienți, de obicei puțini. Doar în anumite perioade, vreo circulară dădea jandarmilor prilej de manevre sanitare. Atunci, pe-o rază de multe zeci de kilometri, în bătătura fiecărei case unde zăcea vreun muribund, se iveau cîteva baionete. Tîrgul mergea pe față: dacă majurul postului de jandarmi primea atîta și-atîta (bani, sau grîne, sau zile de muncă, sau un ceas-două de dragoste, sau un țoi, un purcel etc.) atunci bolnavul rămînea să moară acasă; altfel — la spital. In ceasul morții, spitalul apărea oamenilor ca un ultim loc de surghiun și o ultimă ofensă — cu nimic mai anapoda decît altele, nici mai motivată. Unii, pur și simplu, ajungeau la spital numai din dorința de a muri spunînd baionetelor, măcar atunci, un suprem „Nu!" Majoritatea luau calea spitalului după o chibzuință gospodărească elementară: merita să iei a lor tăi hrana de la gură, ori liniștea sufletească, numai ca să le stai pe cap, chinuindu-i zadarnic, o zi în plus? Nu merita, deobicei; și oamenii veneau împăcați — într-o stare de spirit care ar fi dat gata și pe-un sănătos.

Aceștia erau clienții de bază ai spitalului. Veneau în cîte-o căruță șoldie, lungiți pe paie: bărbatul adus de nevastă... nevasta de bărbat.. bătrînii de feciori... feciorii de părinți... Erau uneori zile cu douăzeci-treizeci de căruțe în poarta spitalului, cam de două ori pe-atîția cai — și nouă, copiilor din vecinătate, nimic nu ne era mai plăcut decît să ne jucăm printre căruțele acelea, printre caii aceia, printre oamenii aceia care nu ne mustrau niciodată, poate nici nu ne vedeau zbenguielile, poate nici nu ne auzeau larma... (În plus erau totdeauna două momente deosebit de vesele pentru noi: cînd sanitarul dădea foc paielor din căruță și cînd, tot el, luînd vermorelul în spate, răspîndea asupra a tot și a toți o ploaie masivă, înțepătoare, de acid fenic. Era și un moment trist, uneori sfîșietor chiar pentru noi copiii: coborîrea bolnavului din căruță pe targă; poate unde că ne evoca o înfricoșătoare icoană din biserica mare a tîrgului).

N-aveam pe atunci nici șapte ani. Noțiunile „concret" și „abstract", „ideal", „existență" etc. îmi era cu desăvîrșire străine; iar vecinătatea cu spitalul mai degrabă-mi încurcase decît îmi clarificase noțiunile de „viață"-„moarte".

Jucam „în pietre" — și mă prinsese vremea sub o asemenea căruță: în patru labe, cu nasul către pămînt. Și am încremenit așa, copleșit fără a ști de ce, ascultînd dialogul de deasupra capului meu.

El era în căruță; vorbea stins, cu pauze lungi, abia gîfîind, dar fără gemete de prisos.

Ea, nevastă ori soră, stătea în picioare, lîngă roata din față.

— Tu! a chemat-o omul.

— Ce-i? Durerile, ori...?

— Tu! Joi... ai grijă: la coasă!

— Bine, vedem noi...

Mică pauză, apoi:

— Tu! Din Glăvăneasa-ncepeți!... De nu... vineri prinde-a se scutura.. Auzi?

— Aud, aud; lasă...

— Ț-ț-ț-ț!

— Ce-i? Mai bine-ai sta molcom..

— Tu! Dacă... dacă mor azi, atunci... atunci tocma' joi m-ați... îngropa, hm?

— Lasă, asta nimenea n-o știe...

— Știi cum?... Intrați de miercuri cu coasa!... Mai din pripă c-o zi, nu-i strică... Din Glăvăneasa-ncepeți!

— Bine, bine...

— Auzi?... Zi și lu' tata: eu... pînă-n trei zile nu mor... Auzi? Nu mor... ih! nici de mă despică-n patru!... Zi lu' tata, așa: miercuri...

— Of! Nu vorbi ce nu se cade.

— Așa: mă-ngropați de-abia duminică... Pîn-atunci sfîrșește el, tata... cosește tot...

O mică pauză — tăcere mare — apoi:

— Tu!

— Ce-i? Iarăși durerea ceea?

— Da, las-o... Auzi? Dacă nu, dacă vezi că mă duc de azi... zi-i și lu' tata... știe el: să meargă la popă... Ori că-i dă ceva, ori... vede el: dacă mă ține-n biserică... o zi, două mai mult... tot isprăvește. Apuc-a cosi tot... Într-o zi... spune-i și lu' tata... a vorbi el cu popa: mai cu seamă dacă... dacă s-o răcori vremea... nu m-oi strica... nu m-oi împuți eu cine știe ce... de m-o ține o zi mai mult... Pîn-atunci, termină el!...

(Prima intîlnire cu omul — și cu veșnicia numai lui posibilă, accesibilă. Om uman = om social; și, aici, unicul drum spre nemurire, încă neexplorat la modul conștient; vremea noastră pune pentru prima dată conștient problema sudurii om-omenire).

2 -

Pe teritoriul gospodăriei de stat s-au făcut recent săpături arheologice. O mică așezare preistorică, — două bordeie, un cuptor, două movile de oase prăjite, cîteva morminte... Particularitate: oasele, într-una dintre movile, — amestecate, de om și diverse animale. Ipoteză a arheologilor: localnici de atunci, hrănindu-se în vreo împrejurare oarecare cu un semen al lor, au depus resturile acolo unde în general, după ce mîncau, păstrau oasele prăjite. Preocupările de ordin arheologic au stîrnit multe zile în gospodărie.

Acum, pleacă la armată salariații tineri încorporați la noul contingent. A fost o mică ședință festivă... urmează să sosească de undeva un camion... Deocamdată, — rămas bun în sala cantinei, la bufet. Șapte bărbați pleacă, vreo treizeci de bărbați îi petrec. Șapte fete suspină într-ascuns; alte vreo douăzeci rîd de ele pe față, fără răutate. Se țin și cîteva mici saluturi-discurs: directorul, secretarul U.T.M.-ului, doi neprevăzuți neorganizați...

El, fosta „legătură" a arheologilor cu conducerea gospodăriei, a băut pesemne de unul singur. S-a cam pilit — nimeni nu știe cînd și cum. Om la hăt peste cincizeci de ani, fost cîndva pilot, acum maistru la culturi de cîmp: școală, calificare și realizări corespunzătoare.

Se ridică brusc. Inalt, stîngaci, intimidat, trece de la masă la masă, la ferm poziție de drepți în fața fiecăruia dintre viitorii ostași și [illegible] urînd monoton, cam ridicol, fiecăruia:

— Flăcăule, la reactive să te ceri!

Bea doar cîte-o picătură și trece mai departe:

— Tot la reactive, flăcăule!

De fapt, vocea nu-i șovăie. Poate nici nu-i pilit. Cei de față îl cunosc, îl respectă. Scăzînd vocea, îl lasă să-și vadă de ale lui, ei își văd de ale lor.

Ciocnește cu toți șapte, apoi cere să-i fie reumplut paharul. Il ridică. (Totuși! Alt discurs?... Fie! Oamenii scad vocea încă o dată. Omul are tot dreptul: doi din șapte sînt subalternii lui).

— La reactive, flăcăi, toți! Asta-i baza! **Asta** ține prăpădu-n loc! **Asta** dă războiul peste cap!... Nu vă culcați pe-o ureche — că „țara noastră-i mică", ori mai știu ce... La echilibru, cunoașteți: de-o parte-s zece tone, de alta zece tone... balanța-nclină unde-ai adăugat la timp un kilogram. La reactive, băieți! Peste cap războiul! Eu... știți: două războaie am făcut...

(Cam copilăros: parcă la armată te duci unde vrei tu? Armata are multe nevoi, multe arme... Cei șapte ridică paharele, zîmbesc, beau cu gîndurile aiurea — și, mai pe ascuns, mai pe față, își apropie fetele, nevestele).

— Băieți, se mai poartă sabie la vreo armă?

Cu întrebarea, tot el.

Băieții habar n-au. De altfel, doar doi l-au auzit: ridică din umeri...

El ridică paharul.

(Alt discurs? Atunci, tot pilit e! Oamenii își văd de ale lor; aproape nimeni nu-l ia în seamă).

— Băieți, spuneți-le să desființeze spadele, dacă mai sînt! Războiul de-acu', nu sabia îl dă peste cap. Și în rest, gata: și-au trăit traiul, și-au mîncat mălaiul; nu mai sînt de demnitatea noastră!... Altfel, ați văzut: anii trec, și, într-o zi... vin arheologii. Vin cu cazmaua, să ne dezgroape țurloaiele de sub maluri: peste-o mie de ani, peste cinci, peste zece... Ce-or să gîndească despre noi? „Aha! Va să zică așa trăiau dumnealor, poftim: cuțitele-n dulap, pe sorturi — de tăiat pîine, de tăiat carne, de-ntins untul și marmelada, de tăiat lemnul, piatra, fierul... Da' cuțitul de tăiat oameni, îl purtau la brîu dumnealor!" Adică noi; spada... Am fost pilot în două războaie, știu ce spun, țineți minte... De beat, nu-s beat!...

Intr-adevăr, nu era; am verificat mai tîrziu.

(A „reda momentul istoric", sau a reda un fenomen „dinăuntrul" lui = a-l reda cu tendințe cu tot, în dezvoltare. Timp (1), timp uman sau istorie (2). Pentru omul contemporan, istoria nu se întinde numai retrospectiv, ci și dincolo de lungul nasului).

3 -

Pe veterinar, îl aflu sfădindu-se cu un colectivist necunoscut mie.

Sfadă la cataramă: veterinarul fierbe, tună, fulgeră. Foarte pornit.

Preopinentul său, colectivistul, dimpotrivă. Vorbește blînd, egal — parcă n-ar simți ce mînii stîrnește cu fiecare cuvînt.

— Adică asta-i problema, la dumneata, — ce știu ori nu știu eu?! tună veterinarul. Problema-i ce se poate! Utilajul! Condițiile! Aprobarea! Valoarea economică! Eficiența! Dumneata, dacă ai pe cap lotul experimental, ajungă-ți! Nu-ți vîrî nasul, cu **încercări**, cu **experiențe**, în sectorul zootehnic! Vrei statuie? Decorație? Zile-muncă-n plus?!

Veterinarul se lasă din ce în ce, cu voluptate bolnăvicioasă, în voia mîniei ori exasperării lui. Celălalt e seninătatea personificată:

— Dacă dumneata știi... dacă te pricepi... cu utilajul ne-am descurca noi cumva — picură egal, paralel și printre urletele veterinarului, vorbele colectivistului; și cînd i-am prins zîmbetul reținut, încăpățînat, vorbele lui au început să-mi evoce, nu știu de ce, susurul ultimativ al unei clepsidre. Valoarea economică, pe urmă se socoate; întîi să vezi pe ce!... Condiții, ai la fermă... Dacă nu, îți fac la lotul experimental: vorbim cu tovarășul inginer. Ori la mine-acasă... Intîi trebuie-ncercat: încercarea moarte n-are...

Stau deoparte, îi ascult, mă lămuresc:

Omul a citit undeva despre păsări hibride: găină și curcă, de pildă — [illegible] Și vrea să afle dacă veterinarul lor ar ști sau nu să „facă-ncercarea". [illegible]

— Ouă hibride! tună veterinarul. [illegible] Statul, crezi dumneata, de-aia trimite specialiști în colective? Să facă ouă hibride?! Să facă-ncercări? Experiențe?!

In gura lui cuvintele din urmă par înjurături.

— Atunci dar, — trage omul, senin, concluzii explicite — îi spun eu tovarășului inginer: că nu știi, nu poți, nu-ncerci...

Cu asta dă bineţe și pleacă.

— „Incercări"! mai pufnește veterinarul, făcînd vizibile eforturi să se domolească. Agronomul, inginerul! El îl încurajează, el îi pune la cale! Imi comunică, luîndu-mă martor la durerea lui: „Experiențe" și „încercări", acuma! Care mai de care! Iar treaba...

— Dumneata, tovarășe veterinar, știi ce i-a spus dumnezeu omului, cînd l-a făcut?

Aiurit, veterinarul tace. Tac și eu, cu consecvență.

De afară, vocea bine cunoscută nouă amîndoura își picură prin fereastră vorbele — cu zîmbet cu tot:

— I-a zis așa: „Bă Adame, băăăă! De-aici încolo vezi ce faci, cum te descurci, că eu, să știi, nu mă mai amestec! Auzitu-m-ai?... Și de-i intra la ananghie, dă din mîini, încearcă de toate; altcum nu-i ieși la capete... **Toate**-ncearcă-le, că asta ți-e partea — auzitu-m-ai? Toate, afar' de una: ține-o minte, s-o lași cu limbă de moarte ălorlalți: cămașa, Adame, în veacul veacului să nu-cerci a ți-o trage peste cap, ca pe nădragi, că asta ți-e oprit de mine, domnul dumnezeul tău, și-n veac nu-i izbuti-o! Încolo, slobod: **toate**-ncearcă-le! Auzitu-m-ai? Toate de-a rîndul!

Veterinarul, nu știu să fi răspuns

(Pomul binelui și al răului. Dar încărcătura noțiunilor, ca și a expresiilor sau „poveștilor", e un proces; la capitolul „poveștilor" intră și moștenirea literară mondială; voi fi scriitor contemporan dacă, între altele, voi construi bine, mergînd înainte de la ultimele date ale „procesului"; altcum, reluîndu-le în noi versiuni, chiar asezonate, voi rămîne un epigon).

4 -

Intîmplarea mi-a fost povestită de tovarășa A, femeie vîrstnică. Lucrează la unitatea numărul n. a unei cooperative de pavoazări, aranjamente de vitrine, expoziții, etc. E comunistă. Ca atribuții — femeie de serviciu.

E vorba despre doi oameni. Pe unul îl vom numi B., pe celălalt C. Lucrează amîndoi în aceiași unitate cu tovarășa A., care îi cunoaște de opt ani. Se ocupă amîndoi, totdeauna împreună, de execuția părții grafice a panourilor mari, la pavoazări festive și expoziții. Lucrează conștiincios. Sarcini obștești nu au, nu doresc: mai demult, au fost pe rînd responsabili ai grupei sindicale — dar, tot pe rînd, n-au corespuns. B. are 49 de ani, C. are 59, și, pe cît s-ar părea, unica lor ambiție în carieră este să iasă la pensie riguros-simultan.

Asemenea oameni. Și totuși, iată:

Cînd cooperativa a împlinit zece ani de existență, cei doi s-au oferit să înjghebeze voluntar un colț-expoziție: două panouri, cîteva vitrine — totul, festiv la modul familiar, pentru uz strict intern. Ideea li s-a aprobat. Idem, materialul necesar. Li s-a aprobat și ideea de a atrage în această muncă un al treilea voluntar, pe tovarășa A. Li s-a aprobat chiar o cameră... Termenul: trei zile. Acestea hotărîte, au trecut la muncă.

Tovarășa A. recunoaște: lipsindu-i calificarea, nu i-a putut ajuta mai deloc. Cei doi au adus materialele (pe ea, femeie bătrînă, au scutit-o), și-au scos hainele, și-au pus halatele, și-au suflecat mînecile — și au muncit pe rupte. Voluntar, în afara serviciului, prima noapte, de la ora opt seara pînă la ora 6 dimineața, cu un fanatism sindical absolut străin firii lor. A doua noapte au continuat, eroic.

Colaboratoarea le-a moțăit alături, pe un scaun. La ora cinci, au trezit-o. Expoziția era gata.

— Cu 24 ore înainte de termen! a vestit-o B.

— Cu 2[illegible] i-a corectat C.

— Acum dăm o fugă pîn-acasă.. a mai adăugat B.

— ...Iar la șapte fix, tovarășă, sîntem aici toți: avem vizionarea! Dumneata mături repede; la șapte fără cinci ești aici!

Tovarășei A. îi era străină expresia „avem vizionare". Dar, simțind după tonul neobișnuit cu care i se vorbea că i va fi dat să ia parte la evenimente excepționale, și-a cam pierdut capul.

Pe scurt, a alergat-o să se repeadă acasă (drum 35 de minute, cu schimbarea a două tramvaie, întorsul la fel), să se îmbrace în haine cît mai bune, să revină la șapte fără cinci, să intre în cameră, să aprindă lumina, să încuie ușa și să aștepte — năduşită, frîntă de emoție.

La șapte fix, bătăi în ușă.

A sărit, a deschis...

În ușă, cei doi. Singuri... Tot în mare ținută. Și parcă nu chiar ei, ci mai degrabă statuile lor.

Mai departe, redau direct, după însemnări, relatările tovarășei A.:

— Parcă-nghițiseră cîte-un băț, zău așa! „Numa' dumneavoastră?" întreb. Ei — surzi, muți: mă străfulgera din coada ochilor, nu știu cum, mai mult de deasupra că nu-și coboară privirile către mine. „Ați terminat?" întreabă C. Mai-mai să nu-i cunosc vocea, așa vorbește: „Tiu-tiu-tiu" — din vîrful buzelor. Cine să mai termine? Unde?... „Gata tot?" se răstește la mine și C. Te pomenești, îmi vine-o idee, că vorbesc de expoziție. „Iacă-na! mă minunez. Doar mai 'nainte-ați lăsat ciocanele din mînă! Ei se uită unul la altul — și odată-și iau vînt. „To-va-ră-șă! Gura! pufnește C. printre dinți. Ești la vizionare-aici, ori la talcioc?!" Poftim de-nțelege-l! Tac și, zău, nu știu: să rîd, să plîng, să-ncep a face gură? „Ce-ai încremenit în ușă? mă bombăne B. pe feritelea, la ureche. Ieși de-acolo! Treci colea, în spatele nostru!" Le intru în voie: ies, îi ocolesc, trec în spatele lor... Ei n-au grabă să intre. Încep a se pofti: „Dumneata-ntîi!"... „Ba dumneata!..." Asta, fără vorbe; muțește, cu mîinile — de ziceai că dorm de-a-n picioarele și se visează înotînd... Pînă la urmă, intră. Eu, pe urma lor. După trei pași se opresc. B. dă să-și scoată pălăria. C. îi face semn că nu-i cazul. „N-ați găsit o sală mai ca lumea? mă mustră C pe mine, ca să priceapă B. de ce i-a făcut semn să-și păstreze pălăria pe cap. Aici e curent, or să răcească oamenii! Mai astupați și voi ferestrele, că sînt în comerț și burleți, și..." Dau să-i răspund — îmi taie vorba: „Cum o să meargă vizitarea, de la dreapta la stînga, ori de la stînga la dreapta?" Ce să-i spui? „Naiba știe! zic. O ia care cum vrea — ca la Isaiia dănțuiește, că nu s-or rătăci-ntr-o cămăruță!" El se-nfoaie către B. — adică-i arată că-s proastă, ori că fac misticism. „Un trepied, ceva așa, c-o săgeată, n-aveți pe-aici?" întreabă B. Era: ei singuri îl pitiseră — după vitrina cu inovații; mă-mpiedicasem într-însul la măturat. Așa-mi era inima, că am oftat și am tăcut. Le-am dat trepiedul cu săgeata, l-am pus cum m-au învățat ei — doi pași în fața ușii, pentru ca vizitatorul, cînd intră, să știe s-o ia dinspre dreapta către stînga... „A-șa! Nu-i mai bine?" îl aud pe C. Pesemne, mie-mi vorbea. Mă prefac a nu-l auzi. „Vizionarea — întreabă B — o facem în sensul vizitării, ori invers?". „Preferabil invers!" hotărăște C. Și o iau, alături, dinspre stînga spre dreapta. Merg doi pași... se opresc... se uită unul la altul!... mai fac un pas... iarăși se opresc... Ai fi jurat că nu călcaseră pe-acolo-n viața lor! ...După ce văd tot-tot-tot, vin la mine. „Cred că... o să meargă. Ați muncit bine, cu cap!" zice B. „Mda, mde!" aud și dinspre C. „Supervizarea la cîte-i?" îl întreabă B pe C. „La opt fără zece" — îi răspunde C. „Bună-ziua, tovarășă!" mă salută amîndoi deodată. Ca pe-o străină!... „Încuie ușa! Lasă lumina aprinsă! Dumneata ne conduci pîn' la ușa de-afară!" îmi suflă B, cuprins de-o panică ceva. Ii conduc, n-am ce mai face. Era opt fără douăzeci. Pe coridor, B. vîră mîna în buzunarul dinăuntru la palton, scoate o sticlă de limonadă (suc de lămîie) și i-o dă în secret lui C. Scoate și C. o sticlă, tot în secret. La ușă, mă pomenesc că sticlele-s la mine, iar C. mă dăscălește: „Ai, pînă la supervizare, cinci minute. Fugi sus, pregătești două pahare pe-o tavă, sucul gata turnat... Iar supervizarea o întîmpini aici, jos! Pînă la expoziție îi conduci, mergi înaintea dumnealor, pe urmă le treci în spate și... ca mai înainte". „Acu chiar vine cineva?" nu mă pot stăpîni să-l întreb. „Cum să nu vie, tovarășă? Vine supervizarea!"... Mă rog, le-am intrat în voie. Iar la **supervizare**, ce crezi? Tot [illegible] ei!... Doar asta, barem, [illegible] Ia opt fără trei minute, au dat din cap și au plecat. Pe trotuar, se vede că s-au desfoiat repede, că s-adunau tovarășii la serviciu. La ora opt, semnau condica și ei — chiori de somn. In rest, ziceai că n-au habar de nimic. Iar cu sticlele... nesocotiți oameni, zău așa: la ce le-or fi trebuit suc? Că de pahare, nici cu ochii nu s-au atins...

(Formă și conținut, aparență și esență. Inţelegere — și mimarea înțelegerii; inerția mimării, multimilenar polisată, prin forța împrejurărilor, de zoon politikon, resp. pseudo-politikon. In trecut, lupta dintre vechi și nou n-a putut să apară în toată acuitatea, grosolănia și subtilitatea ei; asta, pentru că abia acum, în socialism inițiativa sesizării și soluționării a preluat-o noul).

CONCRET: particularități

5 -

A fost dat exemplu negativ și criticat în darea de seamă a comitetului de partid. Cu patru luni în urmă, din vina lui toată secția a sfîrșit trimestrul în iureș — asalt, neritmicitate etc. Valoarea pierderilor de atunci a fost apreciată, la comitet, prin comparație cu munca sa foarte bună de pe întreg parcursul trimestrului următor.

Acum e criticat și în organizația de bază. Pentru aceiași veche abatere. Cu chiar aceleași cuvinte. Biroul — printr-un tovarăș pe care îl vom numi R. — îl sfătuiește să se înscrie la cuvînt, să-și facă o severă autocritică...

El mai întîi protestează: de ce a doua oară? de ce atît de tîrziu? R. îl convinge că lucrul e totuși necesar.

Fie! Spune: cum n-a priceput... de ce a fost cu capul în traistă... cum pe urmă, pricepînd — pentru că a fost criticat și încet-încet „a luat la cap" — a îndreptat, a „pus pe roate"...

Vorbește fără pic de convingere, cam lozincard. Așa și încheie:

— Asta s-a întîmplat, va să zică. La plenara comitetului era mai proaspătă, am spus-o mai pe larg. Eu... îmi recunosc greșeala care-a fost și-mi fac autocritica.

R. nu-i mulțumit.

— Nimeni, tovarășe, în organizația noastră, n-o să-ți aprecieze o asemenea autocritică drept satisfăcătoare.

— Ce să fac? Nu vreau anume, da așa-mi iese. Prima dată a fost altfel: mai cinstit, că mergea din inimă. Acu...

— De-aceea nu-ți reușește: o iei superficial. Încearcă să adîncești, să arăți rădăcinile...

El încearcă.

Organizația ascultă, scîrțîind băncile.

R. tălmăcește scîrțîitul drept dezaprobare unanimă — și autocritica se reia a treia oară.

Tot fără succes.

— Mergi mai adînc, tovarășe, mai la rădăcină! insistă R.

El, tot mai nervos. Apoi, dintr-o dată, se reculege:

— Tovarășe R., ia ascultă: dacă mă duc adînc, pîn-la rădăcina rădăcinii, și ți le spun pe toate, una cîte una — uite a, uite b, uite z — asta s-ar chema că mi-am făcut autocritica?

— Da.

— Satisfăcător? Tot? Pîn- la capăt?

— Da, da...

— Asta, atunci! O expunere clădită clar, frumos...

— Daaaa...

— Aha! Ei, aici-i buba: habar n-ai! Aia, expunerea, nu-i decît unu la sută. Unu la sută din autocritică...

În sfîrșit, e la largul său — și n-o ascunde: vorbește „din inimă", cum va fi vorbit la comitet.

R. are simțămîntul că e strîns cu ușa, dar nu pricepe în ce fel. Și nu se ascunde nici el: întreabă mereu, comentează mereu (mai mult prin interjecții) efectiv și sincer curios să înțeleagă un punct de vedere pe care totuși, înclină să-l suspecteze și să-l combată dinainte de a-l înțelege.

— Eu, tovarășe R., cu autocritica altfel înțeleg. Expunerea din organizație — unu la sută. Spui de ce ai luat-o razna... adică arăți oamenilor cauza, din ce ți-a venit, să știe și ei la o nevoie... să fie siguri că ai priceput tu, să te mai și lumineze... Asta, întîi. Pe urmă, spui și ce crezi de boacăna ta: să aibă oamenii siguranța că ți s-a urît cu prostiile, că vrei să îndrepți lucrurile după linia partidului. Asta, al doilea. Pe urmă, le arăți și cum anume ai de gînd să le îndrepți: să vadă oamenii cît ești de chibzuit, să-ți dea o mînă de ajutor pe parcurs, să mai prindă minte și alții. Asta, al treilea. Și toate trei, mai zic o dată, să fie limpede, fac numai unu la sută, din autocritică: expunerea. Restul, 99%, îi sudoare, nu-i expunere; și-o faci dincolo, la muncă, pînă-ndrepți ce-i fi stricat, pînă recuperezi tot — și-ncă-așa de bine să recuperezi, că nici dracu să nu mai vadă urma unde-ai călcat strîmb tu!... Acu, în cazul meu concret...

R. îl întrerupse, cam descumpănit:

— Unde-ai citit dumneata asemenea... procentaje sau... în sfîrșit, cifre, despre autocritică?

El — cu totul firesc și absolut în treacăt:

— Procentajele le-am pus de la mine. Unde-am citit nu știu, da' scrie peste tot... Chiar în cazul meu: acu cinci luni...

(Critică-autocritică. Colectiv și răspundere individuală. Lucruri „scrise peste tot" (legi obiective?) și capacitatea de a le citi. Marea literatură a lucrurilor „scrise peste tot", (și încă nu peste tot citite) e abia la începutul începuturilor).

6 -

Acum opt-nouă ani, înainte de avansarea și mutarea lui în provincie, l-am cunoscut bine. Un om fermecător, pe atunci, și în particular și în public.

Aflu astăzi că la trecutele alegeri a fost propus candidat: deputat regional al unei circumscripții din orașul lui. (Era, acolo, în conducerea trustului Gostat). Posibil, mi se spune, că „după regiune, i-ar fi venit rîndul și-n Marea Adunare". A fost însă „schimbat pe parcurs" — aflu — adică „trîntit" și „luat cu huo! de toată lumea". După nefericita întîmplare, omul „s-a cam sfîrșit": „dă din colț în colț" și „o nimerește din strachină-n strachină...".

Ce s-a întîmplat cu el?

Transcriu informația așa cum mi-am notat-o (relatare verbală):

— A avut în program trei întîlniri cu alegătorii. La întîia, n-a fost nici o nenorocire. Lui, din păcate, i-a părut c-a mers grozav: pentru că a văzut oamenii rîzînd. Eu eram în sală. Personal, nu-l cunoșteam. Am încercat să-l aduc pe pămînt, să-l avertizez: am luat și cuvîntul... „N-am nimic împotriva veseliei — zic — numai să nu rîdem de ce nu se cade". (Că el asta făcea: lua peste picior toate cele). „Cu un deputat — zic — mie-mi cade mai bine să rîd la sfîrșitul întîlnirii, după ce-nchei munca serioasă; nu la început, făr-'a ajunge s-o mai încep. Și să rîd cu el — zic — nu de el, că nu-i paiață". A priceput cîte ceva, a vrut s-o cotească: „Dacă ai a-mi face vreo critică, tovarășe, nu tuși pe la colțuri. Zi de-a dreptul: ce nu-ți place?" „Ce nu-mi place mie — zic — tocmai asta-i: că de plăcut îmi place, da' de folosit nu-mi folosește!" Și i-i arăt că a trecut printre sesizările cetățenilor ca iepurele prin mărăcini, că n-a reținut nimic, nu și-a luat nici un angajament... În sală, oamenii — vreo patru sute — pricep care cum îi taie capul: unul mă trage de mînecă — să nu stric sărbătoarea, altul mă aprobă, altul se căznește să priceapă ce hram oi fi purtînd eu, de mă leg de-un candidat propus legal, în adunarea publică... El răspunde potolit: că am dreptate... că-mi mulțumește frumos, măcar că nu-i e rușine să fie om vesel, pe urmă: „Punct. Inchidem adunarea!" Ei, ce crezi? Au fost niște aplauze, pe-asurzitelea! Unii, pesemne, aplaudau așa, ca la circ, cînd ți-a plăcut spectacolul; alții, am văzut, în batjocură; sînt și d-ăia care aplaudă după alții, ca maimuțele... Am aplaudat și eu: de ciudă!... El — aici i s-a vădit partea slabă — a luat-o de bună, otova: mergea printre scaune, către ușă, de ziceai că-i general călare... La cealaltă întîlnire a lui cu alegătorii, nu m-am mai dus. „În definitiv — am socotit — de votat, tot îl votez; doar nu-i dușman de clasă; l-om pune pe roate mai tîrziu..." Mi-au povestit alții cum a fost. Întîi, — veselie ca la nuntă. Că și asta-i adevărat: cînd încep oamenii a te lua de paiață, orice le-ai spune, ei tot rîd, tot te aplaudă — și tu, dacă n-ai putere să te stăpînești, nu mai știi cînd începi a face tumbe de dragul rîsului lor și-al aplauzelor. Boală, pesemne! În teatru, ar fi nimerit-o mai bine... I se pun și întrebări, i se semnalează lipsuri, greutăți... El răspunde... Rîs și iarăși rîs!... Vine vorba și de școala nouă. (Aici, durere mare, la noi. Școală fără curte! N-au copiii loc de-o gimnastică, de-un fotbal, acolo! În recreații se joacă mai mult pe stradă... Teren ar fi, că sînt alături două curți gata expropriate — și chiar pentru asta expropriate; da' s-a răzgîndit Sfatul, că pînă să fie școala gata, s-a aprobat un plan de sistematizare unde-s prevăzute pentru altceva grădinile. Și dacă se opune legea...). Răspunsul lui: „Legea?! Păi ce, stați așa, de doi ani, la lege ca... să nu zic, la poarta nouă?... Uite, eu unul... hai, na, v-o spun pe șleau: nici nu era musai să mă alegeți deputat pentru asta, v-o spuneam și pe gratis, dacă veneați la mine: păi legile, măi tovarășe, 's ca barierele: ăi mari trec pe deasupra, ăi mici se strecoară pe dedesubt; numai proștii dau în ele și cad în bot. Aud? S-aude?" Apăi, și-a auzit-o de i-au țiuit urechile! Că de-aici a început: o întrebare, două, zece... huiduieli... S-a spart adunarea! Pe urmă alt candidat, alte liste, alte adunări; multă bătaie de cap...

(Pădure, abstracție. Concret, copacul. Dar în copacul concret, nu-i voie să uit, este și pădurea — concretizîndu-și existența obiectivă în legile obiective impuse copacului. Colectivitatea există în și se exprimă prin indivizi; dar deseori colectivitatea „exprimă" explicit, concret, lucruri pe care nici unul dintre indivizii componenți n-ar fi capabil să le exprime atît de concret).

7 -

Direcția șantierului a propus să rămînă șef de echipă M. Echipa — zidarii, toți, inclusiv M. — s-au împotrivit; l-au vrut de șef pe N. om nou pe șantier, necunoscut încă direcției. Voința echipei a fost respectată.

Il cunosc pe N. mai de mult (un om cu biografie uluitoare). Aici interesează doar tipul, genul: 40 de ani, repezit la vorbă (dacă-l stîrnești; altfel tăcut) scump la zîmbet. În general, nu corespunde imaginii standard despre omul iubit de oamenii din jur.

Il întreb ce crede despre unanima simpatie cu care s-a grăbit echipa să-l înconjoare.

Tace.

Il tachinez, prevăzîndu-i că peste două-trei luni, călcîndu-și cuvîntul, se va lăsa iarăși avansat, va ajunge din nou „ștab"... (A fost, acum cîțiva ani; și a făcut gogomănii mari; și s-a jurat că nu va mai fi „ștab" în viața lui).

A doua mea intervenție îl irită. Imi răspunde, prin urmare — dar la prima:

— Cum „simpatie"? Crezi că de aia m-au ales?! Aicea-i șantier!

Văzînd că explicația nu-mi ajunge, se înfurie:

— Își mai cunosc și interesul oamenii! În viață, așa merge: interesu-ntîi, simpatia după el. Și așa trebuie! Nu cu căruța'naintea boilor! Ce, n-am dreptate?

Ridic din umeri — nici o aprobare, nici o împotrivire.

El luptă cu niște gînduri: vrea să priceapă, și să-mi explice convingător, de ce a primit să fie șef de echipă, în ciuda vechilor jurăminte; sau, mai bine zis, de ce a și dorit asta...

— Vorba-i că... lasă istoriile vechi! Știu ori nu știu conduce mai bine ca ei toți? Știu!... De aia m-au ales!

Vorbește repezit, ca totdeauna. Dar, vădit, sub cuvintele lui nu-i pic de orgoliu. Constată — și-l irită că nu-și dă seama dacă trebuie să se bucure de constatările lui, ori dimpotrivă.

— Asta, condusul, o mai și-nvață unii. Da-n general, talentul hotărăște. Te naști c-o bază? Ai unde-adăuga! Pe nimica, nimic nu-ncape: n-ai unde-adăuga! Eu... de la patru-cinci ani, capu' răutăților pe cinci mahalăli! S-adunau cinci broscoi zănatici, le trebuia-n cap unu mai zănatic — hop, eu eram!... Nu pufni: știu la ce te gîndești, da... baza asta, născută, nici atunci nu-mi lipsea... În armată, tot așa: sub Antonescu: au vrut să mă vîre-n școală — de sub-

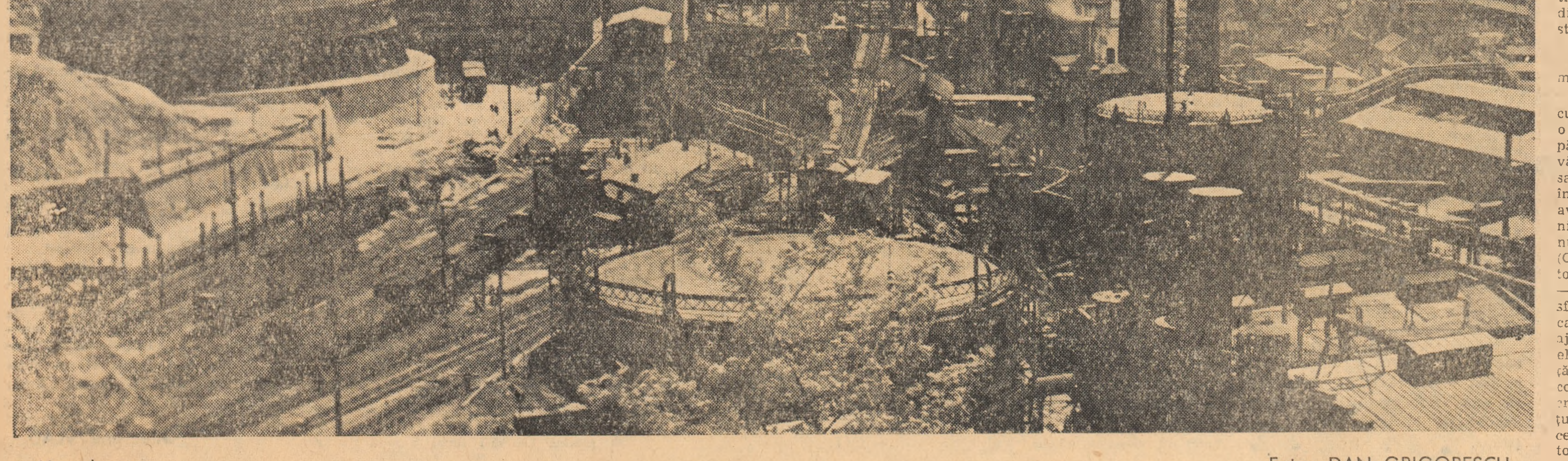

Hunedoara

Foto: DAN GRIGORESCU

contemporane

de V. EM. GALAN

ofițeri, de ofițeri... M-or fi simțit. Doar, de-acasă ce eram? Vagabondul vagabonzilor... N-am vrut nici să-i aud. Nu pe calcul politic: eram la pămînt cu nivelul, pe-atunci. Da mi-a fost scîrbă de muștrul lor! Pînă-n gît! Te muștruluiau tot d-ăia de știau muștrul, nu conducerea...

E nemulțumit el însuși de ce spune: gîndurile-i sînt aproape clare, dar nu găsește cuvîntul nimerit. Tac, aștept. Cînd i se pare că a dibuit ce-i trebuia, înfige țigara în nisip, și se ridică. Mai departe vorbește plimbîndu-se împrejurul meu. Se judecă pe el — pentru ce-a fost, pentru ce este, pentru ce-o să fie — se luptă el cu el, dar cine ne-ar vedea ar crede că mă judecă pe mine.

— Condusul, află de la mine, nu-i mare brînză — la baza lui! Cînd ai aface cu unu al dracului, fii de zece ori mai al dracului ca dînsul! Asta-i baza: de cînd lumea și pămîntul! Care zice altfel, minte!

Se oprește din scurt lîngă mine. Îmi aruncă vorbele, fioros, în creștetul capului:

— Hm? Vorba-i că acu merge și dinspre partea ailaltă! Asta n-am prins-o eu, atunci, la vreme; asta m-a dat gata... Că ai aface cu unu bun — și-acu trebuie să fii de zece ori mai bun ca dînsul, ca să te cunoască de șef! Și are dreptate, al drac'!... Asta-i, acuma, cu condusul! Și poftim, na, de le potrivește! Că trebuie să le potrivești! Pe baza care-o ai, cu care te-ai născut... Hm? Ăla pe mine mă fluieră?... Oi descurca-o eu cumva... Pe mine mă fluieră... Salut!

(Lupta între nou și vechi pe plan etic implică totdeauna „problematica liberului arbitru", a libertății individuale în societate, a înțelegerii necesarului posibil. Individualismul = iluzia eliberării și libertății prin castrarea voluntară a laturii sociale proprie existenței oricărui om. Iluzie chinuitoare, în ultima instanță, pentru că te încătușează. După mine, noțiunea de contemporaneitate, în literatură, implică neapărat și lupta împotriva individualismului).

8 –

Om la șaptezeci și vreo cinci de ani. Îl știam analfabet. Îl găsesc citind (Aflu că știe carte de 8 ani).

— Ce citești?

— Mde! ca bătrînii: noi... sfintele scripturi.

Binevoitor, își întregește răspunsul punîndu-mi hrisoava în brațe, s-o răsfoiesc.

Unde și-a întrerupt lectura, a pus drept semn, împăturită, **Scînteia.**

Eu răsfoiesc scripturile, iar el, sigur că-mi face plăcere, mă lămurește în formule cărora (nu stau să analizeze miracolul) le conferă o prospețime stranie:

— Pentru asta, numa partidului nost' și guvernului am a le mulțămi. Îi ca ș-o pomană; să-ncep a cunoaște, la etatea care-am ajuns-o, eu cu mintea me singură...

Dintr-o veche deprindere, și nu rea, îmi caut eliberarea pe atotînțelegătorul și atotnimicitorul tărîm al humorului:

— Vrei să te faci popă, moșule?

— Ne-ne-ne! Eu pe popi umblu să-i popesc.

— ?!

Senin, dezinvolt, moșul trece — pe acest tărîm al ateilor, — lîngă mine. Îmi explică zîmbind șiret:

— Toate cetirile slujbei le știu pe de-a rostul... Că popa, dacă-l lași de capul lui, știi cum face? Cetește, cetește... și odată-ncepe a fonfăi: sare rînduri, umblă cu degetu-n jos, pe carte, să prindă alt capăt de cetire... Da' atunci eu, colea, în biserică, numa' tușesc: ihi, ihi! Anume! Știu eu cum... Iar popșoru' numa' ce-ncepe-a-și trage fonfăiala 'napoi! O ia cu degetu-n sus, găsește rîndu' unde l-a lăsat, și p-ormă ține cetirea după carte, fără sărituri. De frică!... Dacă mai încearcă, eu iar tușesc: ihi-ihi'... Hm? Uite așa-i critic! Cinci biserici de-a rîndu-n toată duminica; în săptămînile cînd am servici ușor, bat și șapte. De fel nu-i slăbesc! Mare rică am eu pe dînșii!

(Lupta între nou și vechi pe plan etic, — „treptele eliberării". Vorbind despre insuficiența contradicțiilor polare, clasicii marxismului — Engels, Lenin — parcă ne-ar preveni: a nu „polariza" artificial contradicțiile oglindite în conflicte literare; a nu îngroșa simplist liniile imaginii literare, căutînd cu orice preț „cazul limită", înțeles drept confruntare de termeni extremi, în care tocmai concretul dialecticii vieții e în genere ocolit).

9 –

S-a ales noul comitet de partid al uzinei. Uzina posedă cîteva mine, păduri, îngrijește și deschide drumuri de acces totalizînd cîteva sute de kilometri. Organizația de partid e răspîndită corespunzător.

Cei veniți de foarte departe au fost cazați la cămin. În camerele mai bune au intrat primii veniți. Ultimilor le-a rămas „căsoaia" — un fel de baracă-șură, cu paturi suprapuse.

Eu dorm în patul de deasupra: el, în cel de dedesubt.

„Doarme" — un fel de a spune: mai mult mîrîie și pufnește.

(L-am cunoscut ieri: om de-o vîrstă cu mine, de meserie artificier, secretar al organizației de bază de la mina unde lucrează. N-am apucat a schimba decît două-trei vorbe fără importanță. Acum, mă jenez să-i pun vreo întrebare.

În cursul zilei, la alegeri, mi-a atras atenția datorită obiecțiilor pe care le-a ridicat la includerea unui oarecare tovarăș C. pe lista candidaților.

— Îl cunosc, așa că n-o să-l votez. Prezentarea lui, citită aici, zice că lucrează bine, că-i punctual, că se poartă frumos cu oricine-i intră în birou... Asta-i adevărat — da' numai pentru 8 ceasuri din 24. Eu îl știu și-n celelalte 16. Și adevăru-i că după ce-și vîră hîrtiile-n servietă, C. ridică nasu-n sus, și nu mai ai cui vorbi: stîlp de telegraf, nu om! Nu mai aude nimic, nu mai vede, nu mai știe nimic — afar' de el și de-ale lui. Zic: optism la omenie? Mergem la omenie ca-n mină, pe șuturi?... Mă rog, fie! Da în comitetul de partid, nu trebuie. Eu l-oi șterge de pe listă.

A fost aplaudat — nu „furtunos", dar aplaudat.

Apoi a urmat o pauză, după care a cerut „încă două minute".

— În privința cuvîntului meu dinainte. M-am mai gîndit. Ce-am spus nu retrag: tovarășul C. îi cum l-am arătat eu aici. Așa-l știu, pînă azi... Aici mi-e și greșeala: că în loc să-l critic, i-am prins tinicheaua-n coadă... Mîine, știu eu cum o fi?... Iar noi, de ce ne adunăm? Spunem părerea, criticăm — așa se-ndreaptă omul. Va să zică: tovarășul C. să priceapă că l-am criticat și să se-ndrepte. Încredere-n oameni, și-n schimbarea lor către mai bine, cin' să aibă dacă nu noi?... Așa că-l votez și eu.

N-au fost aplauze.

De la adunarea din cursul zilei, atîta știam.

Acuma se tot învîrte de pe-o parte pe cealaltă, în patul lui, nu-și găsește somnul.

La un moment dat îl aud vorbind cu cineva. Nu prea tare (unii dorm) dar nici prea încet (de cine s-ar feri, aici?):

— Nu; rămîn și mîine. Te-ajung din urmă, la cursa de seară, că-s șut de noapte... Nu mă ține nimenea, da'... Eu-s de vină, mă! Afurisit dovleac!... Stai colea... Asculți?...

Știi ce-a fost? În pauză m-a chemat X (Vorbea despre secretarul comitetului, fost și reales). Cică: „Ce-ți veni, nene? Optism... șut de omenie, și... legi băiatului tinicheaua de coadă și-ți vezi de drum. Așa ușor judecăm noi oamenii?" „Îi judecăm, zic, și mai ușor, și mai greu, după cît ne ține capul!" Cu dînsul, cu X, n-am prea avut aface — făr' de ședințe. El aici, eu la mină. Om cu minte sprintenă! „Bine, tovarășe, zice, s-o luăm de bună pe-a dumitale: opt ore de omenie pe zi. Atîta poate, atîta dă. Asta-i puțin?! Sîntem în faza de trecere, n-am ajuns încă la comunism. Critică? Foarte bine: spune-i omului ce gîndești, învață-l dacă poți, dar nu-l demoraliza. Tovarășul C. știi de la ce nivel a pornit; între timp s-a transformat, a crescut... se transformă, crește... Construcția comunismului — treabă de generații întregi! Nu poți cere unui om să fie azi cum nu pot fi decît nepoții lui, mîine. Altfel... sînt exigențe care te stimulează, exigențe care te demoralizează... sînt și exigențe-n stare să te ucidă. Păi nu?... Eu zic să ceri cuvîntul din nou..." Uite-așa! Deștept foc, X! Și om întreg, nu un neisprăvit ca alde C... Am venit în sală, am luat cuvîntul — ai auzit. Cînd am început, — parcă mi s-a luat o piatră de pe inimă. Pe urmă... am văzut în sală: unii se uitau într-o parte... alții într-alta... alții peste tot și nicăieri... tu ți-ai adus aminte că-ți spînzură șireturile... Știu, am oarecare experiență: cînd tu vorbești iar ăi care te-ascultă se uită brambura, ori își aduc aminte de șireturi, înseamnă că ești pe-alături cu drumul: ori n-ai dreptate... ori ai, dar nu știi s-o arăți... mă rog, bați cîmpii degeaba. Am văzut asta și pe urmă, în pauză, cît s-au tipărit listele: mă întîlnesc cu unu, îi dă repede despre vreme... altul nu știe cum să scape mai iute... Și tu m-ai ocolit!... Nu zic că ai făcut-o anume... Va să zică, mie, după ce m-am hlobănat dintr-o parte într-alta, îmi arde buza s-aud o vorbă, un „bine-ai făcut", ori „trebuia să taci naibii", ori... Ca omul nesigur de pămîntul pe care calcă. Iar alde tine, alde voi — despre vreme! Așa deaici, de la urnă, vorbeau între dînșii: întîi au aplaudat, pe urmă le-a ieșit din cap, ai fi zis că am ridicat problema numa pe care ei îl știu ca și mine... Ș-au început a mi îngheșui gîndurile. „Să știi c-am scrîntit-o!" zic. Trebuia s-o țin pe-a mea. Te-ai transformat, să zicem, treizeci și trei virgulă trei la sută? Bun. Da' n-o lua pe ore! Transformatul, crezi tu, merge — la ora — ca vopsitul la gard? Culoarea nouă mi-a ajuns pîn-aici, de-aici încolo rămîne culoarea veche... La om, c-o fi cinci la sută, c-o fi nouăzeci la sută, omenia se-mprăștie-ntr-însul pe de-a-ntregul. Altfel îi vopsea, nu-i omenie!"... Uite-așa ceva. Pînă la urmă, vin listele. L-am tăiat pe C... A intrat el în comitet, da'... douăzeci și două de voturi contra: critică... Așa poate-nțelege mai bine; vedem noi... Bun. După „Internaționala", plec; nu tocmai în apele mele. Îmi iau paltonul și... știi cum mi-e firea: de la ușă mă întorc: să merg la X, să-i spun cinstit cum am gîndit, cum gîndesc, cum am votat... să-l și întreb... Pînă l-am găsit, lumea plecase. Era într-un birou: cu dactilografe, cu... mă rog, organizarea. „Știi, m-am întors să...". „Pe ziua de azi — îmi taie el vorba — cred că ne-ajunge. Noroc!" Pricepi? Parcă nici nu m-ar fi cunoscut! Își vîrîse hîrtiile în servietă, își luase rămas bun de la tovarășii din prezidiu, ridicase nasul în sus și... stîlp! Isprăvise și el cu omenia! Lui, pesemne, îi vine mai greu decît lui C. să priceapă unde-i hiba: că-i vopsit pentru 12 ceasuri, ori pentru 14; n-are cînd să mai bage de seamă. Înțelegi? Nu-l interesa ce-a fost cu C., de unde atîtea voturi contra, nu se simțea răspunzător cumva față de mine... Nimic! De asta îl apăra el pe C.: pe dînsul singur se apăra. Fără s-o știe, pun mîna în foc! El nu-i C.: îi om cu cap. Și nu-i fără inimă. Poate și-a rînduit firea după vreo idee trăsnită: se întîmplă și dintr-astea, am văzut eu; pînă nu vine unu, știi, ca dentistul... te pocește rău... Mă rog, nu știu. Văd eu: mîine dimineață rămîn aici, mă duc la el. Să fi știut, să fi sesizat, asta trebuia s-o ridic în adunare. Păi nu? Că dacă se dovedește a fi așa, atunci de-aici și alde C... Tu, ține minte: în drum, treci pe la ai mei; zi nevesti-mi să nu m-aștepte cu masa, că întru de-a dreptu-n șut...

(Tot lupta între nou și vechi pe plan etic. Și, mereu „insuficiența contradicțiilor polare" — și a „cazurilor limită". Pe planul psihologiei individuale, contradicția dintre orînduirea capitalistă și orînduirea socialistă este contradicția dintre individualism, ca mod de gîndire, și socialism, modul opus de gîndire. Revin la nota de sub însemnarea nr. 4.)

10 –

Are 52 de ani. După primul război mondial, copil fiind, a pus pe foc o grenadă. Asta l-a costat: un ochi, trei degete la o mînă și o labă de picior — toate pe partea stîngă. Se socoate un mare norocos: de la 17 ani e paznic, noapte de noapte, pe unul și același teritoriu al pămîntului — vreo două-trei hectare dincolo de a căror îngrăditură n-a trecut de ani 35 (treizeci și cinci). Multă vreme, stăpînii s-au tot schimbat, pe deasupra lui, ades fără ca el să-i cunoască la chip. Conac trecut prin cîteva mîini (prin vindere-cumpărare, prin moștenire)... apoi mai mult ocol, închiriat de niște geambași asociați (export de vite)... sub nemți, centru de colectarea soiei... iarăși conac... pe urmă secția unei gospodării de stat și, în sfîrșit, acum, depozit de cînepă, al fabricii din oraș.

El, mereu în aceeași gheretă: un timp de scîndură, apoi de stuf... de paiantă... acum de cărămidă, cu două cămăruțe, una chipurile locuință. Așezată pe-un dîmboc: are priveliște deschisă asupra curții întregi, și, peste gard, către vale — satul lui de baștină, devenit între timp suburbie țărănească a orașului. El nu s-a mișcat de aici nici cînd a avut nevasta în sat — fără cununie — și doi copii. Acum, în urma unor întîmplări care nu au loc aici, e singur pe lume.

Om cu destule ciudățenii. [illegible]

fiind această perspectivă, desigur, prezența numelui în ziar îl lasă rece).

Acum e trecut de miezul nopții. Vara. Senin, fără lună. (Venit din raion, m-am oprit la el să răsuflu, să beau o găleată de apă și să-mi tușesc praful depozitat pe bronhii, în straturi suprapuse, cinci zile).

Eu — întins pe iarbă, lîngă gheretă; moțăi sub roua tot mai deasă.

El — își face rondurile prin curtea depozitului: șontîc-șontîc, cu doi dulăi după dînsul. De cîte ori trece pe lîngă gheretă, se oprește, se uită spre sat, pufnește a indignare...

— Ce te roade?

— Eh! Nu doarme oamenii, tovarășe, aia-i! Nu mai doarme!

Nopțile, asemenea discuții cu el se desfășoară după un anume tipic: spune cîteva fraze... te părăsește brusc... revine cu altă frază... iarăși pleacă... etc.

— Nu mai doarme ca'nainte! S-a dus, amin!

— S-or fi întors pe partea ailaltă...

— Eu îți vorbesc serios!

Șontîc-șontîc, două ronduri.

— Aia e, să știi: nu mai doarme ca'nainte. Gata! Eu... de-o viață-ntreagă mă uit: la satu ăsta, na! Pomenit-ai mai mult de cinci lumini deodată? Pe dește-i știai: arde lumina la cutare, că-și peticește sacii să meargă mîine la moară... arde și la cutare, că-i naște nora... băiatu popii doarme cu lampa la cap să-și aprindă țigara cînd se trezește, că i-i lene a scăpăra chibritu... Și dincolo ...a! Cutare: s-a trezit și iar nu și-a găsit muierea lîngă el... Asta era, tovarășe. Da acuma, gata: nu mai doarme ei ca'nainte. Nici unu!

Încă o rondă.

— Te uiți acuma: care mai doarme ca'nainte? Ăștia — ședință la Sfat: stă nevestele de-i așteaptă... Rupe-un bețiv o scîndură la pod? Zece inși nu doarme!... Ailalți, cursuri: că agricole, că politice, că amatori la teatru... acasă-i așteaptă... Unu umblă pe coclauri cu munca de lămurire, altu-și prelucrează echipa, brigada,... Pîn' și-n grajd la vaci au pus becuri, tovarășe! Și radio! ...Zi, noapte, otova!... Nu mai doarme ca'nainte, aia-i!

Eu, în gînd: „Naiba știe ce „angoase" or fi pătruns pe-aici".

El, revenind:

— Nu doarme, ai dracului! Își cheltuiește mintea, toți; n-o mai duce cu ei în groapă! Aia-i: s-a trezit, romînii noștri... Păi nu?

Alt rond. Vine c-o falcă-n cer și una în pămînt:

— Ia ridică-te! îmi ordonă. A! Ăla!... Colea, na, nu-l vezi? Lumina asta-n dreapta: a cincea pe margine! (o înjurătură) Îl vezi? Ăla, de-ar merge după mine, în fundul ocnii l-aș zvîrli! De două luni încheiate-l pîndesc. Îl și prind eu, într-o zi pe-aici!... Pricepi?... De două luni: aprinde becu la cap, vîră cartea sub pernă, și-apoi [illegible]

(În concluzie, la toate cele zece paranteze: simt că literatura contemporană e datoare omului contemporan ca extrem de mult — în direcțiile implicit sau explicit exprimate aici. De asemeni, în multe altele. Dar ca să ne achităm cinstit de această datorie, trebuie să știm și să simțim ceva mai mult decît contemporanul nostru nescriitor — care, de altfel, pentru asta ne-a și „scos din producția bunurilor materiale". Iar ca să știm, trebuie să studiem — bineînțeles. Sensul acestui întreg „supliment", ca și al precedentului articol, l-aș formula așa: spre asemenea izvoare noi și inepuizabile, dătătoare de forță, farmec și originalitate, în literatură nu se poate porni și ajunge mergînd de unul singur; o dovedesc chiar aceste însemnări de mai sus — atît de bicisnice în raport cu amploarea vieții vii pe care ele abia izbutesc ici-colo s-o sugereze, necum s-o cuprindă efectiv; spre asemenea izvoare, cred și simt, frontului nostru literar i se cere imperios — de către viață, de către literatură — să deplaseze, umăr la umăr, cele mai bune forțe; și astăzi avem forțele acestea; lăsînd, deci, cît mai puțini la partea sedentară a literaturii).

PAUL ERDÖS — Portret

SCANDALURI MONARHICE

(Urmare din pag. 1)

[illegible] cel mai mare posesor de acțiuni, beneficiarul tuturor întreprinderilor fructuoase, care sărăceau statul și îmbogățeau pe favoriți.

Ocrotiți de protejatul lor, aventurierul monarhic, aceștia corupseseră întreaga clasă conducătoare. Propria lui mamă a spus despre „Cărluță" că e un monstru.

Oamenii politici îl lingușeau, scribii îl proclamau „voevod al culturii", consilierii săi, îmbrăcați în uniformă de lachei, se întreceau în platitudini și în daruri.

Odată, cerînd unui prim-ministru să-i plătească patru milioane pe care le datora cumnatului său Alexandru al Serbiei, acel șef de guvern s-a indignat că Majestatea Sa solicită atît de puțin și, din proprie inițiativă, ca să salveze, dragă doamne, prestigiul țării, a dublat suma.

Alt prim-ministru i-a băgat în cap aventurierului că un rege nu este un simplu șef de birou care înregistrează și subscrie hotărîrile sfetnicilor săi: spre binele nației, el trebuie să fie un autocrat desăvîrșit.

— Ne trebuie un stăpîn cu puteri depline, așa cum este în tradiția acestui neam romînesc, așa cum erau voevozii din trecut ai țării.

Instinctele naturale de dominațiune ale acestui Hohenzollern de tristă memorie erau măgulite și întărite de corul sfetnicilor netrebnici. Sub Carol II, poporul a cunoscut cea mai tristă epocă a existenței sale; același Hohenzollern a dat puterea pe mîna altui dement și criminal, auto-mareșalul Antonescu, cel care, alături de Mihai I, a tîrît țara în banditescul război împotriva Uniunii Sovietice.

Din fericire, toate aceste jalnice fantome ale trecutului s-au topit în neant. Monarhiile s-au cutremurat, s-au prăbușit, nu de la sine, ci datorită luptei revoluționare a popoarelor.

Sub stema republicană, pulsează o viață nouă, sănătoasă și prosperă. Nimeni nu va mai putea să schimbe cursul istoriei!

Victor EFTIMIU

F. ADERCA

Sfîrșitul neașteptat al lui F. Aderca, în plină vigoare fizică și intelectuală, a umplut de durere pe toți care l-au cunoscut. Rămăsese același convins peripatetician ca atunci cînd l-am văzut întîia oară, cu patruzeci de ani în urmă, pasionat de controverse și însetat de frumos. Era, în acel moment, autorul admirat al povestirilor realiste „Țapul" și „Domnișoara din strada Neptun", iar în cercul Sburătorului avea un cuvînt greu, atît în susținerea noului, cît și în impunerea unui talent. Iar E. Lovinescu recita cu plăcere, celor ce nu citiseră poeziile de tinerețe ale lui F. Aderca „admirabila" **Medievală**, cum o califica cu drept cuvînt, al cărei început măcar s-a întipărit astfel în memoria tuturor membrilor grupării literare:

„Pasiunea mea e un călugăr medieval".

Inteligență lucidă, disociată și bătăioasă, prozatorul afirma dreptul omului la libertate prin mijlocirea acelui **alter-ego** epic care se numea căprarul **Aurel**, mobilizat pe toate fronturile campaniilor militare 1916—1919, descoperind „Femeia cu carnea albă" în toate varietățile ei vegetale, între două misiuni ostășești și nedezarmînd niciodată de la liberul său arbitru, ca un desăvîrșit neconformist. În „Moartea unei republici roșii" și „1916", primite atît de ostil de cercurile reacționare și șovine, romancierul nu s-a sfiit să-și exprime oroarea față de războaiele declanșate de regimurile capitaliste și simpatia umanistă față de victimele lor. Încă din 1926, cu un an înainte de apariția **Cuvintelor potrivite**, Aderca emitea despre ignoratul Arghezi această revelatoare judecată artistică în care recunoaștem temeiurile considerației unanime, acordată abia în zilele noastre: „Ținem să afirmăm cu tărie — și cu toate riscurile: auzim de pe acum cuvîntul nostru acoperit de glasurile și măcăitul tuturor orătăniilor cu mișcătoare cozi critice! — că poetul Tudor Arghezi este, de la stingerea lui Eminescu încoace, întîiul izvor de poezie, mare, bogată, originală și complexă, care dă limbii romînești pe această planetă, justificare de viață și universalitate".

Se vede însă din acest citat că polemistului cu conștiința cauzei literare juste nu-i lipsea nicidecum plăcerea de a-și zgîndări adversarii. Era întru-însul și o vocație de pamfletar, pe care și-a exercitat-o alături de marele maestru al genului, în prima serie a micului cotidian **Bilete de papagal.** Știa să lovească și să primească lovituri. Cu el, ideile nu riscau să ațipească în indiferența generală. Puține spirite mai efervescente s-au afirmat între cele două mari războaie. Aplicat cu statornicie judecății literare, ar fi dat un critic dintre cei mai ascultați, cu o largă înțelegere și cu o nestinsă pasiune pentru frumos.

I-am citit de curînd ultima carte: **„Un călăreț pierdut în stepă".** (Editura Tineretului, 1961). Septuagenarul își păstrase capacitatea de entuziasm, proiectată de rîndul acesta asupra figurii marelui țar civilizator, Petru cel Mare.

Povestitorul născocește în timpul războaielor lui Petru cu Carol al XII-lea o fată vitează, care se travestește ca să fie primită printre rîndurile oștenilor, iar ca trompet se întrece în eroism cu cei mai bravi. În searbădele de altă dată istorioare romantice, se petreceau asemenea fapte, numai și numai ca fata să-și urmeze iubitul pe front. Alexandra, călărețul pierdut în stepă, se luptă pentru țară, ca partizanele în marele război împotriva cotropitorului fascist. O asemenea temă, la un scriitor de luciditatea lui F. Aderca, denotă surprinzătoarea lui tinerețe spirituală.

Nu știm cîte manuscrise lasă în urma lui scriitorul multilateral și pluridotat, eseistul, poetul, romancierul de mare talent. A lucrat mulți ani la o monumentală monografie închinată lui Goethe. Am fi bucuroși să știm că strădania n-a fost zadarnică și că un scriitor romîn a putut eventual aduce o interpretare originală, valabilă și dincolo de granițele noastre.

Șerban CIOCULESCU

Două scene

SCENA MARE – Teatrul C.C.S. București. Afișul: *Necmarile*, piesă de Teofil Bușecan, joi 13 decembrie. Interpreți: sătenii comunei Luncani – Turda, ai Căminului Cultural Grigorești.

Un spectacol de mare amploare, bogat și însuflețit. Un debut semnificativ și un succes total, aproape un simbol: țărani colectiviști, brigadieri, învățători, toți fruntași pentru că mai toți sînt fruntași în sat.

Un reflex al bunului simț distilat pe nuanțe, personaje și text a fost de fapt modul în care s-a înțeles și interpretat piesa.

Maria Raita, instructoare artistică și personaj central în piesă, are dublul merit de a fi realizat atît unitatea spectacolului cît și rolul dinamic al *Sidoniei*. *Copindeanu Vasile*, brigadier de cîmp, este desigur un om de sensibilitate, pe care cîmpul de maci și lanul de porumb i-au sporit-o — și-a realizat personajul, pe *Toader*, cu o desăvîrșită amplitudine.

Colectiviste și colectiviști alături de învățătoarea și învățătorul care le-au deslușit poate primii litera scrisă și citirea cărții, au venit la un loc să arate marelui public ceva din ceea ce au fost în stare să facă. Și cămașa de in, cioarecii, fusta lungă, basmaua adevărată de acasă ca și oamenii, alături de gestul simplu dar hotărît și de tonul legănat al vorbirii ardelenești și al expresiei tipice, au dat spectacolului culoare adevărată și atmosferă locală. Concepută pentru obiceiuri și grai ardelenesc piesa e construită pe vorbirea curentă țărănească pe care actorii noștri amatori au folosit-o direct, căpătînd vibrații și tonuri frumoase.

Contribuția de șlefuire artistică a regizorului Ion Dan de la Teatrul de Stat Turda s-a făcut simțită în atmosfera generală a spectacolului, pe nota de sensibilitate și pricepere artistică. Scenografia semnată Nica Viorica, s-a concretizat în două compoziții de valoare în care elementul popular sub forma unor ștergare de fundal pe plan mediu a contribuit la stabilirea atmosferei ca și îmbinarea fericită a tuturor elementelor de decor.

Spectacolul Luncanilor s-a înscris în rîndul celor mai bune prezențe artistice ale festivalului. Sătenii interpreți merită laude. Aplauzele bucureștenilor spectatori s-au răsfrînt peste ei cu bucuria inimii stîrnită de frumoasa lor trudă și realizare de artă.

SCENA MICĂ – Ne-am oprit condeiul cronicei noastre păpușerești pe două spectacole bucureștene a căror bună realizare ridică, pe lîngă frumoase comentarii, probleme noi și importante pentru mișcarea artistică de amatori.

Două instituții, una de mare amploare tehnică și economică și alta a lui Escuelap, au organizat fiecare un spectacol de mare calitate artistică, prezente în finala republicană a bienalei de teatru și pentru care, desigur, la nivelul Capitalei, li se și pregătesc surprizele și calificările frumoase, meritate.

Unul dintre spectacole e *Povestea bărbii*, realizat de formația teatrului de păpuși al Sindicatului Institutului de Proiectări Construcții Străzi și Hîrtie. Un text original și de bună calitate literară, de mare actualitate și reprezentînd o trecere, în etape și scene inimitabile, a istoriei și evoluției bărbii, cu delicate imitații de film, cu aspecte din Dante și cu un valoros conținut de idei, alcătuiesc de fapt întreg spectacolul. Viziunea modernă, mijloacele originale în rezolvarea imaginilor și a scenelor, structura păpușilor, mînuirea lor promptă și fină ca și întreg complexul tehnic-regizoral i-au dat o incontestabilă valoare.

Autor de text, regie și spectacol, talentatul arhitect Demeter Stănciulescu. Regia tehnică C. Dinescu. Colaboratori, întreg colectivul de buni artiști mînuitori: muncitori, funcționari, tehnicieni.

Celălalt spectacol care se datorește formației Sindicatului Institutului Endocrinologic București, cuprinde transpunerea în scenă a schițelor lui Caragiale *Vizita* și *Domnul Goe*. Păpușile sînt interesant realizate, regia de calitate, spectacolul e bun ca interpretare, bine închegat și dinamic. Folosind cu pricepere textul, autorul spectacolului a știut să dea scene de efect și de subtilă interpretare artistică — instructor și scenograf Irina Dimitriu.

Ce vor deveni, de pildă, după concurs, aceste două bune spectacole? Vor rămîne două simple diplome și o frumoasă amintire de teatru?

Nu. Spectacolele trebuiesc duse mai departe, înfățișate în mod organizat și continuu spectatorilor mari și mici. Ne permitem o sugestie: Teatrul Țăndărică să le includă în repertoriu. Unui teatru de prestigiu și renume i-ar sta bine să întindă o mînă de frate mai mare și mai avut. Scena mică ar deveni o scenă mai mare...

O altă sugestie: crearea unui „Teatru de Amatori" care ar putea funcționa cu eficiență și continuitate într-una dintre sălile de spectacole ale Caselor de Cultură.

Baruțu T. ARGHEZI

„Îndrăzneala" de Gheorghe Vlad, în interpretarea artiștilor amatori de la căminul cultural din Dolhasca, regiunea Suceava.

DANDYSM ŞI DESUETUDINE

Tinerii şi mai cu seamă adolescenţii sînt pasibili de prozelitism la orice religie a insolitului; adesea chiar şi o aparenţă de neobişnuit te fascinează cînd eşti la o asemenea vîrstă a tuturor disponibilităţilor. Copilul strigă, exclamă cu amuzament ingenuu şi arată cu degetul cînd vede că împăratul e gol, în timp ce adolescentul iniţiat de un mentor abil, ignorează mistificarea şi uneori e gata să desluşească în văzduh, o subtilă şi inefabilă costumaţie: ceea ce-i alienează luciditatea e îndeosebi voluptatea secretă de a se afla printre cei cu acces la lucrurile superioare şi dificile. Aceasta e vîrsta la care l-am citit cu toţii pe Aldous Huxley şi, stăruind asupra paginilor Contrapunctului *său, ne-am înflăcărat de vorbăria spumoasă a unor eroi cu distincţie intelectuală de marionete euforice. Atunci cînd se devorau cărţile şi biografiile indiscrete ale lui D'Annunzio, sau cine ştie ce compendiu de filozofie budistă, realizat de anonimi vulgarizatori europeni, o copertă cu numele lui Huxley era pentru elevul de curs superior, un atribut de emancipare. Au trecut ani, au trecut furtuni şi s-au petrecut de atunci fapte nenumărate. Nu-l mai frecventasem demult; l-am reîntîlnit recent în paginile unei reviste italieneşti, dar, vorba poetului,* Quantum mutatus ab illo!

În fond — o perspectivă darnică mă ajută s-o văd — autorul e aproape neschimbat; modificarea s-a operat în cititori. Simbolică apariţie, o fotografie care-l surprinde la Torino, alături de cea de a doua soţie a sa, ni-l înfăţişează arătînd excelent la 68 de ani ciţi a împlinit, elegant, suplu, tînăr încă. O anume ostentaţie superior mondenă — puţin Wilde, puţin Cocteau. Şi, ca de obicei, vorbeşte, se desfăşoară cu dezinvoltură într-un interviu amplu care e, pînă la urmă, un monolog, pseudo-enciclopedic. Despre ce vorbeşte? Despre toate căci, după cum îl caracterizează un cunoscut romancier francez, Huxley nu concepe niciodată problemele ci porneşte cu siguranţa celui ce ştie că, oricum, le va întîlni pe drum undeva. Pentru început, aflăm că noua lui carte Insula, *e o fantezie utopică (probabil, bănuim noi, în genul* Celei mai bune lumi, *publicată de el prin 1932) localizată într-un ostrov situat la jumătatea drumului dintre Ceylon şi Sumatra, unde, după credinţa d-sale, civilizaţiile orientale şi occidentale, se confundă. Esenţa nu mai ţine de scepticism ci de anume porniri constructive şi autorul pledează pentru o regenerare a lumii prin cunoaştere de sine, invocînd în sprijinul opiniei sale şi o aserţiune a lui... Krishnamurti! Aşadar adevărata revoluţie nu se poate împlini fără o clarificare interioară care, de fapt, e totul. Îndată ce ai ajuns a te cunoaşte desăvîrşit, lumea se schimbă din temelii, fără nici un fel de altă intervenţie. În acest scop el a întreprins o vastă activitate: a luat* mescalină, *acel celebru drog mexican extras dintr-o specie de cactus, a luat şi* psilocibină *şi, prin mijlocirea Doamnei Garrett, din New York, care e un excelent* medium, *s-a consultat în frecvente şedinţe spiritiste, cu o mulţime de persoane cunoscute cîndva şi decedate de multă vreme. Tot pentru o cît mai profundă cunoaştere de sine, prin 1937, cînd războiul mondial ameninţa să-i tulbure îndeletnicirile, Aldous Huxley a înţeles să se sacrifice: a părăsit Anglia natală care prea era în plină scenă a conflagraţiei şi s-a exilat în California, ţinut parcă anume creat pentru* clarificare interioară, *de vreme ce nu l-a mai părăsit niciodată.*

Monologul continuă despletindu-se într-o deltă verbală cu nenumărate braţe. Autorul Contrapunctului *regretă că o anumită manie împiedică lumea să vadă* omul *din cauza cuvîntului ce-l dezignează; vede cuvîntul* om, *şi nu omul ca atare. Nenumărate vicii sociale derivă din această manie. Pînă şi segregaţia rasială tot aici îşi are originea:* „Luaţi de pildă, cuvîntul „negru". S-au identificat fiinţe umane cu un cuvînt dispreţuitor. În numele acelui cuvînt s-au săvîrşit masacre". *E inutil să polemizezi cu oameni care nu se iau ei înşişi în serios; e inutil să-l contrazici pe cel ce se contrazice singur. Huxley spune că refuză societatea maselor, a colectivităţii şi că* „Problema fundamentală a omului poate *fi rezolvată într-un singur fel:* de la individ şi în individ", *dar apoi sfîrşeşte prin a îndemna la* reformă socială *şi declară că misticismul care ignorează sociologia, rămîne în afara vieţii. Spune că tehnica îndepărtează pe om de natură şi pledează împotriva automobilelor, dar îşi aminteşte cum în copilărie colindase cu bicicleta împrejurimile satului său şi se bucurase de farmecul priveliştilor engleze. Ceea ce înseamnă că bicicleta e instrumentul ideal al comunicării cu natura şi că îndată ce te-ai urcat în maşină, orice contact se întrerupe automat. Ar merita să ştim dacă nu cumva s-ar putea găsi totuşi un* modus vivendi: *eventual, maşina să fie decapotabilă sau poate să te urci în ea după o cît mai riguroasă clarificare interioară...*

Şi despre cîte altele nu ne vorbeşte Aldous Huxley! Cuvinte, cuvinte, cuvinte, ca nişte strălucitoare monezi de alamă cărora, în mod paradoxal, parcă tocmai efigia unei bănci inexistente prin convenţie, le dă o zadarnică putere de circulaţie. Inflexiuni filozofice în care poţi recunoaşte fără efort, frînturi din teoriile pragmatice ale unor William James sau F. C. S. Schiller. Mici cochetării de fals-inconformism, fandări juvenile inteligente, elanuri profetice de o înduioşătoare confuzie amestecînd nume, idei, noţiuni, luate la întîmplare. Dandysm şi deconcertantă desuetudine.

Aminteam de Oscar Wilde. Autorul Portretului lui Dorian Gray *recunoştea că irosindu-şi geniul în viaţă, pentru literatură nu i-a rămas decît talentul. Parafrazînd-o, la dimensiunile d-sale, Aldous Huxley ar putea spune şi el: risipind geniu, mi-am cheltuit talentul în viaţă.*

Şi să nu mai precizez ce anume i-a rămas pentru literatură.

A. E. BACONSKY

prezenţe romîneşti

Cărţi romîneşti apărute peste hotare: „O scrisoare pierdută" de I. L. Caragiale (R.D.G.) şi „Povestiri din război" de Mihail Sadoveanu (S.U.A.).

Ziarul belgian „Le Peuple" publică în numărul său din 27 noiembrie o prezentare a antologiei literaturii romîneşti editată recent la Paris, în limba franceză, sub îngrijirea lui Jean Boutière, directorul Institutului de studii romanice de la Sorbona şi prefaţată de Tudor Vianu.

Recenzentul spune printre altele:

„Cu excepţia lui Panait Istrati... ce ştim noi despre literatura romînă? Trebuie oare să punem pe seama acesteia lucrările lui Virgil Gheorghiu care, de altfel, scrie în limba franceză? Sau este mai bine să căutăm în înseşi rădăcinile poporului pe cei care ieri şi azi reprezintă în mod valabil curentul latino-balcanic al literaturii?

Antologia care ni se prezintă ne dă în sfîrşit posibilitatea de a face acest lucru".

După ce enumeră cîteva nume reprezentative de scriitori romîni care figurează în antologie, autorul articolului conchide:

„Această culegere va deschide publicului căile unei literaturi originale, slujită de talente viguroase pe care nu le mai puteam ignora multă vreme".

Un ziarist sirian, care ne-a vizitat ţara în vara aceasta, a publicat cîteva impresii despre Romînia în ziarul „Al Alam". Reproducem un extras referitor la „Muzeul satului":

„Muzeele denumite «folclorice» sau muzeele de culoare populară sînt la ordinea zilei. În urmă cu cinci ani, am văzut un palat istoric la El Azem. În oraşul Hama se fac pregătiri pentru deschiderea unui muzeu asemănător.

Bucureştiul posedă două muzee de acest gen — muzeul satului şi muzeul Minovici. Se spune că acestea sînt printre cele mai bogate muzee din lume, prin obiectele de artă populară pe care le conţin.

Am avut ocazia să vizitez «Muzeul satului». Dl. Hassan Kamal, custode la secţia modernă a Casei de Antichităţi din Republica noastră, care a vizitat muzeul în 1958, a spus că acesta se situează printre cele mai frumoase din lume. L-am vizitat timp de două ore şi am văzut un oraş care îngloba numeroase alte oraşe şi orăşele. Nu exagerez dacă spun că acest muzeu mi-a lăsat o impresie profundă, prin elemente materiale despre viaţa din Romînia şi prin aspectele practice pe care organizatorii se străduiesc să le scoată la iveală.

Astfel muzeul mi-a apărut ca o oglindă expresivă a vieţii materiale a acelora care au trăit pe teritoriul romînesc, care se armonizează cu sentimentele şi cu trăirile lor şi care răspunde dorinţelor lor.

Fiecare colţ al muzeului scoate în evidenţă civilizaţia romînilor, sub o formă care reprezintă o mare parte din eforturile perioadelor succesive".

Televiziunea daneză a prezentat zilele trecute un program despre viaţa culturală a R.P.R. Transmisia a început cu două dansuri romîneşti, a continuat cu cavatina lui Figaro din opera „Bărbierul din Sevilla", cîntată de Nicolae Herlea, artist al poporului, şi s-a încheiat cu un dans modern.

„Micul mesaj din Bucureşti — scria chiar în ziua transmiterii programului ziarul danez „Politiken" — durează doar 15 minute, dar va fi suficient ca să dea o impresie despre nivelul atins de arta romînească".

Programul acesta este un rod al schimbului de programe realizat între televiziunea celor două ţări.

Anul acesta în vitrinele librăriilor sovietice au apărut numeroase cărţi romîneşti. Printre acestea se numără volumul de versuri „Călător prin constelaţii" de Mihai Beniuc, „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Pasărea Phönix" de Ioan Grigorescu, „Să nu fugi singur prin ploaie" de Al. I. Ştefănescu, „Cei din Crisanta" de Gica Iuteş, „Soldatul Hariton Avacum" de Aurel Lambrino; o nouă culegere din poeziile lui Topîrceanu şi antologiile „Nuvela romînească contemporană" şi „Culegere de cîntece populare romîneşti".

BRUNO APITZ

Scriitor din R.D.G.

călătorie în trecut

Constituţia de la Bonn garantează libertatea presei, libertatea exprimării, libertatea cuvîntului. Cît preţ se pune pe aceste garanţii am înţeles la 31 octombrie 1962 la Dortmund unde, din invitaţia Asociaţiei germane a tineretului, trebuia să citesc — într-una din încăperile restaurantului „African" — un fragment din cartea mea „Goi printre lupi".

Aşadar nu aveam de gînd să ţin un discurs sau să-mi exprim părerile proprii. Singurul lucru pe care intenţionasem să-l fac, era să citesc. Citirea nu a avut loc. În locul acesteia, am avut posibilitatea să fac cunoştinţă cu părerile şi cuvîntările „libere" ale locuitorilor din Dortmund pe de o parte, şi cu cele ale păstrătorilor ordinei de stat de la Bonn, în persoana unei jumătăţi de duzină de agenţi ai poliţiei judiciare şi aceluiaşi număr de poliţişti obişnuiţi, pe de altă parte. Pentru mine acest fapt a fost foarte concludent şi m-a convins că republica de la Bonn e acelaşi Reich „milenar".

În apropierea restaurantului „African", automobilul în care mergeam la întîlnirea mea literară se opri brusc. În maşină sări un tînăr şi îmi şopti iritat:

— Nu mirosea a bine. Restaurantul e încercuit!

Şi într-adevăr. Înaintînd încă puţin, însoţitorii mi-au atras atenţia asupra unor figuri dubioase postate în colţul străzii. Agenţii poliţiei judiciare! Îmi amintesc că, pe timpuri, noi îi porecleam „taurii". Temîndu-se de securitatea mea, cei ce mă însoţeau m-au întrebat dacă în asemenea condiţii voi mai citi sau nu.

— Vreţi să spuneţi — într-o asemenea încercuire? Şi de ce nu? Să mergem! — am răspuns eu.

Lăsînd maşina la staţia de parcare am intrat în restaurant.

Sala era arhiplină. Mi s-a făcut loc să trec în faţă. Cei adunaţi acolo m-au primit cu exclamaţii şi cu aplauze. Am înţeles imediat că incandescenţa sălii nu era provocată numai de sosirea la Dortmund a unui scriitor din R.D.G. Un tînăr reprezentant al Asociaţiei germane a tineretului — lui i se încredinţase organizarea serii literare — m-a prezentat celor din sală.

Nu am reuşit să pronunţ un singur cuvînt, că la uşă începu gălăgia şi înghesuiala. Au apărut copoii. Intrarea lor în sală o stîrni indignarea tineretului. Toţi au sărit de la locurile lor şi s-au năpustit asupra copoilor strigînd: „Afară! Afară de aici!"

Dacă pînă în acest moment cei adunaţi aici îmi erau necunoscuţi, acum începusem să disting figuri cunoscute. Erau muncitori, studenţi, elevi — într-un cuvînt tineri de diferite categorii sociale veniţi să asculte un scriitor din R.D.G.

Tinerii au făcut zid între mine şi agenţii poliţiei. Voiau să mă ajute. Asemenea scene puteau fi văzute în Germania lui Hitler. Ele se repetă astăzi în Germania Occidentală. „Puterea de stat vine de la popor" — mi-am amintit din declaraţiile gălăgioase ale politicienilor vest-germani. Însă cînd poporul vrea să facă uz de drepturile sale, între el şi stat se cască o prăpastie de netrecut. Poporul şi puterea de stat stau unul în faţa altuia cuprinşi de o vrajbă aprigă.

Pînă la urmă totuşi agenţii au reuşit să se apropie de mine şi unul din ei îmi zise:

— Urmează-ne!

Totul se puse în mişcare, din toate colţurile se auzeau strigăte. Poliţiştii îmbrînceau pe cei din faţă.

— De ce trebuie să vă urmez? am întrebat eu.

Tînărul organizator al adunării mele:

— Domnul Apitz rămîne aici, cu noi!

Un tînăr se strecură în faţă şi arătînd spre mine strigă la agenţi:

— El a stat zece ani în lagărele de concentrare fasciste, dar voi unde aţi fost în acest timp?

Ochii oamenilor scînteiau de ură. Pe cine şi de ce urau? Tinerii erau revoltaţi acum nu numai de acţiunile poliţiei judiciare, ura lor infiera pe Strauss, Globke, Adenauer, întreaga orînduire de stat a Bonnului.

Într-o clipire de ochi, seara literară s-a transformat într-o demonstraţie politică. Am avut prilejul să constat că în republica de la Bonn sînt vii sau reînvie forţele care păstrează concepţii clare asupra situaţiei reale din ambele părţi ale Germaniei, sau poate că unora dintre ei abia acum li s-au deschis ochii. Un rol important în acest sens l-au avut demascarea afacerii „FIBAG" în care a fost amestecat ministrul apărării Strauss şi ruşinoasa istorie cu arestarea conducerii redacţiei „Der Spiegel", care a impresionat populaţia din Germania Occidentală mult mai mult decît s-ar fi putut crede.

Eu, scriitor din R.D.G., stăteam în mijlocul acestui vacarm şi nu trebuia să mă apăr de agenţii Bonnului. Acest lucru îl făceau pentru mine locuitorii Dortmundului.

În sală au apărut brusc noi grupe de poliţişti. Indignarea oamenilor atinsese culmea. Cînd am fost scos din sală de către poliţişti, răsună un strigăt unit de indignare. Cineva îmi vîri în mînă un buchet de garoafe roşii, o femeie se apropie de mine şi strîngîndu-mi mîna zise: „Transmiteţi salutul nostru R.D.G., ea e nădejdea noastră!"

Ce s-a întîmplat mai departe în restaurant nu ştiu. Am fost urcat într-o maşină şi am fost dus la comisariatul de poliţie din Dortmund.

Am cerut să mi se explice motivul arestării mele. Ei vor, vedeţi dumneavoastră, să „apere" pe locuitorii din Dortmund de „molima comunistă". Priveam faţa smeadă a celui care vorbea cu mine şi aveam senzaţia că vorbesc cu un funcţionar al poliţiei din timpul lui Wilhelm. Nu, din era Weimar-ului! Nu, nici aşa! El a venit aici direct din cel de al treilea Reich. În fond nici aşa nu e! Pur şi simplu e un funcţionar de rînd al poliţiei judiciare de la Bonn, pe care eu — să mă iertaţi! — l-am confundat cu predecesorii săi istorici.

Acest tip a încercat să-mi explice ce mari sînt avantajele „democraţiei" de la Bonn, să-mi explice mie, cel care şedeam în faţa lui în calitate de arestat în mod democratic.

Să nu-l luăm prea în serios pe acest domn. Deşi în persoana lui este întruchipată politica care obligă pe cetăţenii republicii de la Bonn să-şi formeze o imagine denaturată despre R.D.G., politică ridicată la rangul de doctrină de stat. Celor ce nu acceptă această doctrină li se spală creerii cu ajutorul poliţiei.

Iată cînd am primit o lecţie practică, cînd am înţeles că doctrina lor este folosită nu numai împotriva „comuniştilor din zona răsăriteană", ci şi impotriva populaţiei din R.F.G., cum a demonstrat întîmplarea de la Dortmund. Am înţeles că această doctrină acţionează peste tot în „lumea liberă vest-germană" unde muncitorii, intelectualitatea burgheză, oamenii de artă, studenţii şi tineretul — toate categoriile populaţiei încep să se apere de politica belicoasă a Bonnului, de politica legilor excepţionale, încep să-şi dea seama şi să simtă pe propria lor piele că situaţia excepţională în care au ajuns se înrăutăţeşte din zi în zi.

Republica de la Bonn în panică. Sindicatele au respins legile excepţionale preconizate de guvernul Adenauer. Muncitorii încep să se apere. Burghezia se apără de ofensiva împotriva libertăţilor democratice în care pînă acum mai credea. Studenţii organizează demonstraţii de protest împotriva arestării redactorilor burghezi. Muncitorii fac grevă din cauza scăderii salariilor şi a creşterii preţurilor...

Trei agenţi ai poliţiei judiciare m-au dus în noaptea aceea la graniţă. Din trecutul vest-german m-am întors în prezentul socialist.

Trecutul vest-german? O, am greşit: prezentul vest-german!

Salut lui Manolis Glezos, în libertate!

În această lună, în ziua de 15, Manolis Glezos a părăsit — în sfîrşit!... — închisoarea Averoff. Nu e o veste minunată numai pentru poporul grec. Sînt convins că nu există om cinstit pe faţa pămîntului, care să nu se fi bucurat, aflînd ştirea. Ani lungi a stat Manolis Glezos în puşcărie şi, în tot acest timp, sute de milioane de inimi cinstite au bătut alături de inima lui, sute de milioane de glasuri s-au ridicat pentru eliberarea lui.

În sfîrşit, porţile închisorii s-au dat în lături, Manolis Glezos este iarăşi liber: liber pentru muncă, liber în folosul poporului său, liber în folosul tuturor popoarelor, care nu doresc altceva decît pîine, lumină, libertate, pace.

Nu ştiu cum va fi arătînd acum, la această oră în care scriu aceste rînduri, Manolis Glezos... Oricum, închisoarea nu întinereşte pe nimeni, nu fericeşte pe nimeni.

Am în faţă un ziar, cu o fotografie, probabil mai veche a eroului. Am spus: erou, şi am spus cuvîntul cel adevărat. Dar ce erou: cît de uman, cu ce suris omenos, cu ce ochi de frate, cît de modest, cît de neostentativ! Nu-l cunoşti pe acest om, dar îţi dai seama că ţi-e un frate şi-ţi vine să-i şopteşti numai pe numele mic: Manolis...

— Bine ai ieşit, Manolis! Îţi mulţumim, Manolis!...

— „...nici o fiinţă (spune Agamemnon în „Ifigenia la Aulis" de Euripide), nici o fiinţă nu se poate smulge durerii".

Dar sînt dureri şi dureri. Şi Manolis Glezos a suferit atîtia ani, stînd în închisoare, a îndurat dureri nu pentru fericirea lui, ci pentru fericirea poporului său, pentru fericirea popoarelor.

În vremea aceasta, soarele a răsărit şi a apus de atîtea ori, s-au născut atîţia prunci, îndrăgostiţii şi-au spus miliarde de cuvinte fierbinţi.

Toate aceste lucruri atît de fireşti sînt cu atît mai frumoase, cu atît mai exaltante, cu cît sînt puse faţă-n faţă cu suferinţele — de dragul Omului îndurate şi pentru fericirea lui — ale Eroului.

Atunci de-abia ne putem da seama cu adevărat de nobleţea celui care, chiar şi din bezna temniţei, împrăştie lumină, curaj şi o încredere de neclintit, fără de margini, în noţiunea de Om.

Un asemenea Om este cel care, în această lună de iarnă, în ziua de 15, a ieşit pe poarta închisorii Averoff. El este acelaşi care, în timpul cînd ţara lui Euripide scrîşnea sub cizma hitleristă, a smuls steagul hitlerist care fîlfîia deasupra Acropolei, cu o hotărîre şi un curaj demn de faptele sublime ale antichităţii.

În aceste zile, cînd mapamondul răsună de atîtea ameninţări, comenzi militare şi urlete rabiate ale plutocraţiei, ce izbîndă şi ce bucurie să poţi asculta paşii pacifici ai lui Manolis Glezos redat, prin lupta tuturor oamenilor conştienţi, libertăţii.

Ce bucurie să poţi auzi aceşti paşi şi să poţi spune eroului:

— Salut, Manolis!...

Eugen JEBELEANU

LOPE de VEGA

Purecul

Un punct sprinţar, atom vivace, zimte
Înţeapă sînii albi ai Leonorii:
– Rubin în perle, spin în cupa florii –
Muşcîndu-i scurt cu nevăzutul dinte.

Zburdălnicia vieţii derizorii
O curmă, purecînd-o la sorginte
Şi, înţepată, dînd osînda, simte
Cum două răzbunări i-alină porii.

Dar purecul oftă cînd să expire:
„Păcatu-i mic – pedeapsa grea. Ce jale!..."
„Oh, purece" – rostii – „să scapi e-o cale:

De capeţi pentru mine învoire
S-o pişc unde-ai pişcat-o tu subtire,
Îmi dau eu viaţa-n schimbul morţii tale!"

Nopţii

O, noapte, născocind năluci drept nadă,
Fantastică, himerică, nebună,
Ce-l faci pe-acel ce-n tine-averi adună
Secată – marea, munţii – şes să-i creadă.

Savantă, alhimistă eşti, iscoadă
În creieri unde mintea e-o lacună.
Linx orb, de furtişaguri gazdă bună,
Chiar propriul zgomot spaimei te dă
prădă.

Ţi-s puse-n seamă umbre şi păcate
Duh rău eşti, frig, poetă, pîndă, piază.
Ai mîini viteze, tălpi fugare date.

Veghez ori dorm, din viaţa-mi jumătate
Iei **tu!** Veghind – dorm ziua la amiază;
Dormind – nu simt că-s viu şi viaţa-i
trează.

În romîneşte de ROMULUS VULPESCU

Cînd iubeşti fără să ştii pe cine

Azi, valurile mării frămîntate,
Urlînd spre ţărmuri, mînioase vin;
Dar mîine vasele spre porturi, lin,
Vor luneca pe unde-nseninate.

Azi promoroaca şi zăpada ţin
În codru, ramurile ferecate;
Dar mîine-acelaşi codru fi-va, poate,
De flori, de frunze şi miresme plin.

Vezi dar, Lisena mea fermecătoare,
Că-n lume totul suferă schimbare,
Şi toate-s cumpănite în balanţă;

Şi dacă lacrimile-s azi dovadă
Că sufletul ţi-i desnădejdii pradă,
El, mîine, poate, va-nflori-n speranţă.

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

În Spania continuă persecutarea scriitorilor progresişti

PEGAS SPANIOL

Desen de EUGEN TARU

REDACŢIA: Bucureşti — B dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 12.74.26; 11.39.36 ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10 Telefon 18.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.